

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΠΑΤΗ

ΤΟΥ

ΙΩΑΝΝΗ ΚΟΛΥΜΒΑΝΟΥ

Επιβλέπων Καθηγητής: **ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΟΥΣΣΕΝΙΔΗΣ**

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος

στη

Λογιστική και Χρηματοοικονομική

Οκτώβριος 2023

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Δημήτριο Κουσενίδη, για τη πολύτιμη καθοδήγησή και τις ανεκτίμητες συμβουλές του στο διάστημα της διπλωματικής εργασίας. Τέλος, αφιερώνω τη παρούσα διπλωματική εργασία στην οικογένεια μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η δημιουργική λογιστική είναι μία έννοια, του κλάδου της λογιστικής, που δηλώνει τη χρήση λογιστικών κανόνων και νόμων, με σκοπό την εξυπηρέτηση των ιδιωτικών οφελών των επιχειρήσεων αλλά και των μελών που τις αποτελούν, των μετόχων και των εταίρων. Ειδικότερα, το τελευταίο διάστημα όλο και πιο συχνά, είναι αρκετά τα παραδείγματα των εταιρειών που εμπλέκονται σε σκάνδαλα οικονομικού χαρακτήρα, ώστε να αποκρύψουν οικονομικά στοιχεία τους, έσοδα και έξοδα, ή να εμφανίσουν διαστρεβλωμένα για να αποκομίσουν μεγαλύτερα κέρδη και κατ' επέκταση να κρατηθούν ζωντανές και να επιβιώσουν ανάμεσα στις υπόλοιπες.

Βασικό πρόβλημα που προκύπτει όμως γύρω από αυτόν τον κλάδο και γίνονται αρκετές συζητήσεις είναι η νομιμότητά του και γενικότερα αν η δημιουργική λογιστική μπορεί να υφίσταται και να συμβαδίζει με όλα τα νόμιμα που διατάσσουν οι νόμοι του κράτους. Έτσι, λέγεται ότι μπορεί να θεωρηθεί νόμιμη διαδικασία εφόσον οι εταιρείες δεν παραβιάζουν κάποιον από τους νόμους αλλά παράλληλα και παράνομη αφού προσπαθούν με διάφορα μέσα να αποκρύπτουν και να τροποποιούν τα οικονομικά τους στοιχεία. Αυτός ο προβληματισμός εγείρει το ενδιαφέρον και της εν λόγω εργασίας, η οποία θα αναφερθεί σε αυτόν και θα εντυφώσει στην έννοια της δημιουργικής λογιστικής και της απάτης.

Λέξεις-Κλειδιά: Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων, Λογιστική Απάτη, Ελεγκτική, Δημιουργική Λογιστική, Οικονομικά Σκάνδαλα, Enron, WorldCom.

ABSTRACT

Creative accounting is a concept, in the branch of accounting, that states the use of accounting rules and laws, with the aim of serving the private benefits of businesses as well as their members, shareholders and partners. In particular, more and more often recently, there are enough examples of companies involved in financial scandals, so that they hide their financial data, income and expenses, or appear distorted in order to obtain greater profits and, by extension, to stay alive and survive among the rest.

However, the main problem that arises around this industry and there are many discussions is its legality and more generally if creative accounting can exist and keep up with all the legalities ordered by the laws of the state. Thus, it is said that it can be considered a legal process as long as the companies are not breaking any of the laws but at the same time illegal as they try to hide and modify their financial data by various means. This reflection raises the interest of this paper as well, which will refer to it and delve into the concept of creative accounting and fraud.

Keywords: Falsification of Financial Statements, Accounting Fraud, Audit, Creative accounting, Economical Scandals, Enron, WorldCom.

ΛΙΣΤΑ ΣΥΝΤΟΜΕΥΣΕΩΝ-ΑΚΡΩΝΥΜΙΩΝ

Ως ακολούθως στο συγκεκριμένο σημείο εμφανίζονται οι συντομογραφίες και τα ακρόνυμα που μπορεί να εντοπιστούν μέσα στην εργασία.

ΕΝΦΙΑ: Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων

ΦΠΑ: Φόρος Προστιθεμένης Αξίας

ΕΚΤ: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Ε.Ε: Ευρωπαϊκή Ένωση

S.E.W: Securities and Exchange Commission

GAAP: Generally Accepted Accounting Principles

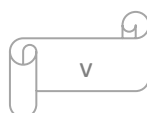
AIG: American International Group

Σ.Ο.Ε.Λ.: Σώμα Ορκωτών Λογιστών

Δ.Λ.Π.: Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα

Ε.Λ.Π: Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα

ΧΑΑ: Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	ii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ΛΙΣΤΑ ΣΥΝΤΟΜΕΥΣΕΩΝ-ΑΚΡΩΝΥΜΙΩΝ.....	v
1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	1
1.1. Επισκόπηση.....	1
1.2. Σκοπός Εργασίας.....	3
1.3. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση.....	4
2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	9
2.1. Η ελληνική οικονομία.....	9
2.2. Φορολογικό σύστημα Ελλάδος.....	12
2.3. Νομικό σύστημα Ελλάδος.....	16
2.4. Λογιστικοί κανονισμοί και Ελεγκτές.....	17
3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ.....	22
3.1. Ορισμός δημιουργικής λογιστικής.....	22
3.2. Κατηγοριοποίηση δημιουργικής λογιστικής.....	25
3.3. Η υπόσταση της δημιουργικής λογιστικής.....	27
3.4. Θετικά αποτελέσματα δημιουργικής λογιστικής.....	28
3.5. Αρνητικές επιπτώσεις δημιουργικής λογιστικής.....	30
3.6. Λόγοι & Κίνητρα για δημιουργική λογιστική.....	30
4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΠΑΤΗ.....	33
4.1. Ορισμός απάτης.....	33
4.2. Είδη απάτης.....	35
4.3. Παράγοντες και κίνητρα απάτης.....	36
4.4. Χαρακτηριστικά της απάτης.....	40
4.5. Σχέση λογιστικών θεωριών και απάτης.....	41
4.6. Περιπτώσεις απάτης στον διεθνή και ελληνικό χώρο.....	45
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	61
6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	65

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

1.1. Επισκόπηση

Με την έννοια της δημιουργικής λογιστικής (creative accounting) αναφέρεται η διαδικασία μετασχηματισμού των λογιστικών στοιχείων (έσοδα-έξοδα) από αυτά που όντως ισχύουν και είναι η πραγματικότητα σε δεδομένα διαστρεβλωμένα που προκύπτουν από λογιστές που επιθυμούν να εκμεταλλευτούν τους κανόνες, πρότυπα και νόμους που υπάρχουν για τις εν λόγω καταστάσεις. Όλο και περισσότερο τα τελευταία χρόνια, υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον και έρευνες γύρω από το ρόλο που έχει η δημιουργική λογιστική στα οικονομικά δεδομένα που δημοσιεύονται από τις επιχειρήσεις και η θέση των μηχανισμών που ελέγχουν τα δεδομένα αυτά με γνώμονα τη σωστή και δίκαιη απεικόνισή τους.

Την αυξανόμενη τάση για έρευνα σχετικά με το ζήτημα αυτό έχουν προκαλέσει πολλά σκάνδαλα που έχουν προκύψει κατά καιρούς σε εταιρείες (Enron, World Com, Parmalat κ.ά.), καθώς και η αποτυχημένη προσπάθεια των ελεγκτών και των αρχών που υφίσταται να αντισταθούν των τεχνασμάτων και των τροποποιήσεων που έχουν δημιουργηθεί από τις επιχειρήσεις με αποτέλεσμα να αποκρύψουν την οικονομική τους πραγματικότητα και την τρέχουσα κατάστασή τους. Κατ' επέκταση το γεγονός αυτό και τα λανθασμένα στοιχεία των εταιρειών προκάλεσε την έλλειψη εμπιστοσύνης σε επενδυτές και ώθησαν παγκοσμίως την κοινότητα του χρηματιστηρίου σε εκτεταμένες συζητήσεις αναφορικά με σκοπό της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης των επιχειρήσεων και τον ουσιαστικό ρόλο των εποπτών που θα πρέπει να εκτελούν τα καθήκοντά τους αποτελεσματικά.

Είναι δεδομένο ότι τα κέρδη, τα έσοδα των επιχειρήσεων και των εταιρειών είναι ο σημαντικότερος λόγος για να πραγματοποιηθούν επενδύσεις. Τα κέρδη των εταιρειών καθορίζουν και την οικονομική αμοιβή που θα καταβληθεί στους επενδυτές που σχετίζονται με όλες τις διαδικασίες που αφορούν σε επενδύσεις. Με βάση αυτό τα κέρδη των εταιρειών είναι το σπουδαιότερο στοιχείο για άτομα που επιθυμούν να επενδύσουν σε αυτές, ακόμα για του αναλυτές και στελέχη των εταιρειών και τους

συμβούλους. Από τα αρμόδια άτομα που διαχειρίζονται τέτοιου είδους στοιχεία ακολουθούνται συγκεκριμένες Λογιστικές Αρχές αλλά σε κάθε περίπτωση δεν υπάρχουν πιέσεις για τον τρόπο διαχείρισης αλλά πιο ελαστική προσέγγιση ως προς την πολιτική της λογιστικής γραμμής που κρατάνε οι εταιρείες, όπως και για το χρονικό διάστημα που θα πραγματοποιηθεί μία πώληση ή κάποιο άλλο έξοδο. Ακόμα, είναι δυνατών να αλλαχθούν τα αποτελέσματα που προκύπτουν ανάμεσα στις χρονικές περιόδους με καθυστέρηση ή επιτάχυνση συγκεκριμένων διαδικασιών. Ως εκ τούτου, πολλά από τα μέλη των εταιρειών που είναι ενεργά στον τομέα διαχείρισης των κερδών, έχουν και τα ανάλογα κίνητρα για να τροποποιήσουν και να φτιάξουν στα μέτρα τους τα στοιχεία και σαφώς έχουν και τις ανάλογες ικανότητες (Francois et al., 1999).

Σε γενικό πλαίσιο ο λόγος που τα στελέχη εταιρειών προχωρούν σε χειραγώγηση των εσόδων και κερδών είναι για να αποκομίσουν κεφάλαια από την αγορά και πιο συγκεκριμένα η διαδικασία δανεισμού από τράπεζες και άλλα σχετικά ιδρύματα και λήψη κεφαλαίων από το χρηματιστήριο. Η παραπάνω αποτελεί την πρώτη αιτία ενώ έπονται: η διαδικασία διανομής του μερίσματος, η διαδικασία αποζημίωσης ή η αμοιβή του Διοικητικού Συμβουλίου και η διαδικασία κερδοσκοπίας της εταιρείας σύμφωνα με την τιμή των μετοχών. Συμπληρωματικά, λόγοι για την τροποποίηση των οικονομικών στοιχείων είναι το πολιτικό κόστος, οι πιέσεις που δέχονται οι εταιρείες από τους επενδυτές, από διάφορες συνδικαλιστικές δομές, από αναλυτές, γενικότερα η λογική της φοροδιαφυγής που ακολουθούν πολλές επιχειρήσεις αλλά και ο ανταγωνισμός που αναπτύσσεται μεταξύ τους, οι συγχωνεύσεις που μπορούν να συμβούν ή η εξαγορά κάποιας επιχείρησης.

Αρκετοί, δεν παύουν να θεωρούν ότι οι αρχές που διέπουν τη Λογιστική είναι ελλείψεις με αποτέλεσμα να δίνουν την ευκαιρία για αλλοιώσεις νούμερων και στατιστικών στοιχείων είτε προς όφελος της εταιρείας είτε και όχι. Όμως, πράγματι αν κάποιος θελήσει να καταγράψει όλο το σύνολο των κανόνων με γνώμονα να καλύψει όλα τα πιθανά συμβάντα, δεν θα τα καταφέρει και όλο το σενάριο μοιάζει ουτοπικό. Δεν μπορεί να υπάρχουν κανόνες και αρχές για όλες τις περιπτώσεις και σίγουρα κάτι δεν θα έχει ληφθεί υπόψιν προς επίλυση. Παρ' όλα αυτά αν ακόμη υπήρχαν κανόνες για όλες τις συνθήκες, πάντα θα υπάρχουν άτομα που θα ήθελαν να τους ξεπεράσουν, βρίσκοντας κάποιο «παραθυράκι» ανοιχτό προς όφελός τους. Έτσι, τα παραπάνω

αποτελούν θέμα της εν λόγω εργασίας και το παρόν κεφάλαιο αναφέρεται σε έρευνες που έχουν ήδη διεξαχθεί σχετικά με τη δημιουργική λογιστική, η οποία ασχολείται με τη χρήση γνώσεων σχετικά με τα λογιστικά και με σκοπό να επηρεάσει τα οικονομικά στοιχεία αλλά με την παραμονή πάντοτε εντός του πλαισίου των κανόνων και νόμων της, δείχνοντας πραγματικές αποδόσεις για τη θέση των εταιρειών, αποτυπώνοντας αυτό που επιθυμεί η διοίκηση και αυτό που θέλει να προβάλει προς τους μετόχους και τα υπόλοιπα στελέχη. Παράλληλα, στόχος της εξωτερικής αυτής διαδικασίας είναι αύξηση των κερδών των εταιρειών, που θα προσδώσουν επιπλέον θετικά χαρακτηριστικά σε αυτές.

1.2. Σκοπός Εργασίας

Ειδικότερα, το παρόν κεφάλαιο αναφέρεται σε έρευνες που έχουν διεξαχθεί, με γνώμονα να προκύψουν σημαντικά συμπεράσματα για τη συμβολή της δημιουργικής λογιστικής στις εταιρείες, καθώς και το ποσοστό συσχέτισης με διαδικασίες, όπως είναι η τροποποίηση και χειραγώγηση των εσόδων.

Ένας από τους πιο χαρακτηριστικούς και γενικούς ορισμούς αναφέρουν ότι δημιουργική λογιστική αναφέρει ότι είναι η διαδικασία μετατροπής των οικονομικών στοιχείων μίας επιχείρησης από αυτά που όντως υφίσταται σε διαφορετικά με βάση την επιθυμία εκείνου που την πραγματοποιεί. Αξιοποιεί πάντοτε τους κανόνες της λογιστικής που τον εξυπηρετούν, αγνοώντας άλλους που δυσχεραίνουν την εργασία του (Naser, 1993). Οι Healy και Whalen (1999) σχετικά με τα κίνητρα της δημιουργικής λογιστικής αναφέρουν ότι τα σημαντικότερα για τη διαδικασία διαχείρισης των κερδών είναι οι δημόσιες προσφορές, η νομοθεσία, η αποζημίωση μελών της επιχείρησης και η κάλυψη των υποχρεώσεων της.

Μπορεί η δημιουργική λογιστική να περιγράφεται ως μία παράνομη και μη ηθική διαδικασία, αντ' αυτού αυτό δεν αληθεύει απόλυτα στην περίπτωση που ακολουθείται από όλα τις ηθικές και νομικές απαιτήσεις που αναφέρει η νομοθεσία αλλά και τις γενικές λογιστικές αρχές (GAAP). Σε αυτή την περίπτωση, είναι ιδιαίτερος χρήσιμη και μπορεί να επηρεάσει θετικά, αυξάνοντας τα κέρδη και να έχει οφέλη για την ίδια την επιχείρηση αλλά και τα μέλη της. Ακόμα, η εφαρμογή της δημιουργικής λογιστικής

μπορεί να ωφελήσει ως προς την αύξουσα πορεία της τιμής μιας μετοχής με την παράλληλη μείωση του επιπέδου χρέους και αύξηση των κερδών ενώ και η υψηλή τιμή των μετοχών μπορούν να βοηθήσουν ως προς την απορρόφηση νέων κεφαλαίων και την εξαγορά τους. Τα εν λόγω δεδομένα και στοιχεία θα παρουσιαστούν στη συνέχεια και μέσα από εμπειριστατωμένες βιβλιογραφικές αναφορές που έχουν γίνει κατά καιρούς με σκοπό την πλήρη αποσαφήνιση του θέματος (Ali Shah & Butt, 2011).

1.3. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Στο συγκεκριμένο σημείο της εν λόγω εργασίας θα αναφερθούμε σε έρευνες που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί σε προγενέστερο χρόνο σχετικά με το θέμα της δημιουργικής λογιστικής, που έχει άμεση σχέση με τη σκόπιμη αποφυγή συγκεκριμένων κανόνων και αρχών της λογιστικής με αποτέλεσμα την παρουσίαση οικονομικών αποτελεσμάτων υπέρ της εταιρείας που θα καταδείξουν τη θέση και την εικόνα της προς τρίτα άτομα που δεν γνωρίζουν ακριβώς τα οικονομικά στοιχεία και τα κέρδη της.

Αναφορικά με τους Bora & Saha (2016), οι οποίοι θέλησαν να μουν στη διαδικασία διερεύνησης της ηθικής πλευράς της δημιουργικής λογιστικής, μελετήθηκαν συγκεκριμένες έννοιες που διέπουν τη δημιουργική λογιστική και συνεπώς οι λόγοι που η ύπαρξη της είναι ωφέλιμοι για μία επιχείρηση, ειδικά στις μέρες που διανύουμε. Η μελέτη τους αυτή κατάληξε σε κάποια βασικά συμπεράσματα, ένα εκ των οποίων είναι οι έντονες σκέψεις που δημιουργούνται στον λογιστή ή στο άτομο που αναλαμβάνει τα οικονομικά μίας εταιρείας για το αν θα πρέπει να κάνει χρήση της δημιουργικής λογιστικής και σε ποια περίπτωση. Με γνώμονα την ηθική, ανέφεραν ότι η συγκεκριμένη διαδικασία μοιάζει ανήθικη και παράνομη, αν και χρησιμοποιείται από τις περισσότερες επιχειρήσεις, ειδικότερα σήμερα, ακολουθώντας τα ανοιχτά «παραθυράκια» του νόμου, αφού όπως αναφέρθηκε δεν μπορούν να έχουν ληφθεί υπόψιν όλες οι περιπτώσεις με τη συνοδεία των νόμιμων πρακτικών τους.

Στη συνέχεια, οι Tassadaq & Malik (2015), σε έρευνα που διεξήχθη αναφέρθηκαν στο θέμα της δημιουργικής λογιστικής στηριζόμενοι στην χρηματοοικονομική ενημέρωση και εκτός της ανάλυσης της ηθικής ευθύνης του κλάδου αλλά και σε πρόσθετους παράγοντες που ασκούν επιρροή στην οικονομική

πληροφόρηση, όπως για παράδειγμα είναι η θέση ενός ελεγκτή που αναλαμβάνει μία εταιρεία, η θέση που έχουν οι κυβερνητικοί κανονισμοί και τα πρότυπα που έχουν θεσπιστεί, η συνέπεια των καθοδηγούμενων συμπεριφορών και η συνέπεια των αξιών δεοντολογίας του ατόμου. Για το σκοπό αυτό, δημιούργησαν δομημένα ερωτηματολόγια από τον βιομηχανικό κλάδο με στόχο τη συλλογή δεδομένων μέσω περιγραφικών και στατιστικών στοιχείων για να γενικευτούν τα αποτελέσματα και να ολοκληρωθούν τα πορίσματα. Τα συμπεράσματα της μελέτης που προέκυψαν ανέφεραν ότι μία επιχείρηση μπορεί να καταφύγει σε απάτη ή οικονομικό σκάνδαλο λόγω πολλών αιτιών, όπως για παράδειγμα λόγω ανήθικης συμπεριφοράς, προβλήματος πρακτόρευσης και μη επαγγελματικής συμπεριφοράς. Πρόσθεσαν επίσης, ότι η κατάχρηση χρήση της δημιουργικής λογιστικής δημιουργεί τα οικονομικά σκάνδαλα που μπορεί να συμβούν σε μία επιχείρηση και αυτός είναι ο λόγος που έχει αρνητική χροιά ως έννοια, αφού και οι πιο πολλοί που την χρησιμοποιούν μειώνουν την αξία των χρηματοοικονομικών πληροφοριών.

Από την άλλη, τα διεθνή πρότυπα έχουν σπουδαίο ρόλο αν είναι ευέλικτα ως προς την ενημέρωση των οικονομικών δεδομένων, όπως επίσης και τα λεγόμενα των ελεγκτών συμβάλλουν θετικά στην ενημέρωση γύρω από τα χρηματοοικονομικά. Σημαντική εξίσου είναι και η δεοντολογία που θα πρέπει να ακολουθηθεί γύρω από τα εν λόγω ζητήματα. Επιπροσθέτως, η μελέτη του Wokukwu (2015) πραγματοποιήθηκε για την έρευνα και ανάλυση φαινομένων οικονομικού χαρακτήρα και κατ' επέκταση των εσόδων που προκύπτουν με γνώμονα να προκύψει για ποιοι είναι οι λόγοι που ωθούν στη συμμετοχή ανήθικων οικονομικών σκανδάλων. Η ίδια έρευνα ασχολήθηκε και με την ανίχνευση του ρόλου που έχουν τα λογιστικά πρότυπα στη διαδικασία λογιστικής από τον αρμόδιο που έχει αναλάβει την περίπτωση αλλά και των ρόλων των ελεγκτών και των εξωτερικών παραγόντων. Απόρροια των παραπάνω είναι ότι πολλά προβλήματα που συνδέονται με την οικονομική διαχείριση και τα κέρδη μίας εταιρείας σχετίζονται άμεσα με ξεπερασμένα πλέον λογιστικά πρότυπα, περίπλοκες ρυθμίσεις εταιρικών χρηματοδοτήσεων, εξασφάλιση κινήτρων για να προκύψουν αποζημιώσεις σε μέλη της εταιρείας και προσπάθεια εξαναγκασμού των εταιρειών για την ολοκλήρωση στόχων με γνώμονα την κερδοφορία.

Σχετικά με τη δημιουργική λογιστική ασχολείται και η έρευνα του Lal Bhasin (2015), που διερεύνησε την τακτική που ακολουθούσαν επιχειρήσεις στην Ινδία,

βασιζόμενες σε πρακτικές της. Κατασκεύασε και διανέμει συγκεκριμένα ερωτηματολόγια σε λογιστές με εξειδίκευση στη διαχείριση οικονομικών περιπτώσεων και προβλημάτων, βάσει του οποίου αποδείχθηκε ότι η χρησιμότητα της δημιουργικής λογιστικής έγκειται στην προσπάθεια που γίνεται για το όφελος των επιχειρήσεων, μέσω της παράλληλης εκμετάλλευσης κενών σημείων που υπάρχουν στις λογιστικές αρχές και ωθούν στην εφαρμογή κάπως παράνομων πρακτικών. Ο ίδιος ο Lal Bhasin (2015), συμπέρανε ότι ο καλύτερος τρόπος για αποφυγή πρακτικών δημιουργικής λογιστικής είναι η εφαρμογή προληπτικών μέτρων αλλά και ποινών σε άτομα που εμπλέκονται σε τέτοιες περιπτώσεις.

Παρομοίως, ο Rajput (2014) προσπάθησε να διερευνήσει τα κίνητρα που οδηγούν κάποιον στη χρήση δημιουργικής λογιστικής, καθώς και να αναλύσει την ύπαρξη και τις πτυχές της έννοιας, τα θετικά αλλά και τα αρνητικά που μπορεί να προσφέρει. Η μελέτη αυτή αναλύει κάποια δεοντολογικά ζητήματα σχετικά με τη δημιουργική λογιστική και εν τέλει προσπαθεί να κατασκευάσει λύσεις για το πρόβλημα που τον απασχολεί στην Ινδία ενώ αναφέρεται σε πολλά οικονομικά και λογιστικά σκάνδαλα άλλων χωρών. Κύριο συμπέρασμα ήταν ότι αιτίες που οι εταιρείες προχωρούν σε εφαρμογή της δημιουργικής λογιστικής είναι η πίεση που δέχονται για υψηλότερες αποδόσεις, ώστε να μπορούν να συναγωνιστούν άλλες και να θεωρούνται ισάξιες όταν επρόκειτο κάποιος να τις επιλέξει. Βάσει αυτών των πιέσεων που δέχονται, προσπαθούν για το καλύτερο δυνατό μέσω διάφορων πρακτικών που μπορεί να μην είναι πάντοτε νόμιμες. Έτσι, πρακτικές της δημιουργικής λογιστικής βολεύουν τα μέλη μίας εταιρίας, ώστε να εξελιχθούν και να κρατηθούν στην αγορά, με την γνώση ότι πολλοί επενδυτές δεν είναι πλήρως ενημερωμένοι γύρω από το ζήτημα και για αυτό το λόγο θα πρέπει να ληφθούν και αντίστοιχα μέτρα, ώστε να μειωθεί το φαινόμενο.

Οι Popescu & Nisulescu (2014) έφεραν στο φως εξίσου σημαντικά αποτελέσματα εξετάζοντας τη σχέση που έχει η δημιουργική λογιστική με την απάτη, των όμοιων και των διαφορετικών σημείων που έχουν, των κινδύνων που ακολουθούν αλλά και την άποψη που έχουν οι επιχειρήσεις και το ευρύ περιβάλλον αναφορικά με αυτές τις δύο έννοιες. Για το σκοπό αυτό δημιουργήθηκε ερωτηματολόγιο, το οποίο κατέδειξε ότι αρκετά συχνά υπάρχει σύγχυση των δύο και κατά την κρίση των ατόμων είναι κύριοι λόγοι για να ανησυχούν γύρω από οικονομικές καταστάσεις που προκύπτουν σε μία επιχείρηση. Όπως αναφέρουν οι δύο ερευνητές, αν και ενυπάρχουν

διαφορές μεταξύ τους και οι δύο περιπτώσεις εξελίσσονται όταν μία επιχείρηση έχει οικονομικές δυσχέρειες με αποτέλεσμα να καταλήγει στη χρήση κάποιων από των δύο περιπτώσεων για να αποφύγει την οικονομική κρίση.

Επιπλέον, το 2013 οι Popescu & Ashrafzadeh - Nişulescu ασχολήθηκαν με τις εφαρμογές της δημιουργικής λογιστικής και τις ανάλογες επιπτώσεις που μπορεί να έχουν στην ποιότητα που έχουν οι οικονομικές πληροφορίες της εκάστοτε εταιρείας. Εστίασαν στο να παρουσιάσουν μεθόδους προσδιορισμού και μείωσης πρακτικών που χειραγωγούν τα οικονομικά στατιστικά και κατέληξαν στο ότι υπάρχει ανάγκη λήψης μέτρων ώστε να περιοριστεί η εφαρμογή δημιουργικής λογιστικής. Τα μέτρα που θα ληφθούν θα πρέπει να επικεντρωθούν στην οργάνωση και διαχείριση της επιχείρησης σε όλο το πλαίσιο της, με αποκορύφωμα την άμεση μείωση των φόρων.

Ο Rawashdeh (2013) σε έρευνά του ασχολήθηκε με τους ελεγκτές και το ρόλο που κατέχουν και στην αντίδραση αυτών σε περιπτώσεις παράνομων τακτικών. Έγινε αναφορά στον όρο «δημιουργική λογιστική» και στις πτυχές του με έντονο ενδιαφέρον προς τον ελεγκτή μπρος στην εφαρμογή τέτοιων πρακτικών αλλά και έγινε ενημέρωση γύρω από σκάνδαλα διαστρέβλωσης λογιστικών και οικονομικών στατιστικών που έχουν συμβεί τις τελευταίες δεκαετίες. Κύριο συμπέρασμα ήταν η άμεση ανάγκη ευαισθητοποίησης για τον εντοπισμό της δημιουργικής λογιστικής και της κατανόησης των ζημιών, ώστε να μειωθούν και οι πρακτικές που αναφέρθηκαν, παίρνοντας τη θέση τους άλλα νόμιμα μέσα.

Αντίθετα, οι Ali Shah & Butt (2011), έδωσαν βάση στο κατά πόσο η δημιουργική λογιστική μπορεί να φανεί χρήσιμη για την υποστήριξη των εταιρειών ή είναι αναγκαία να εφαρμοστεί σε περιπτώσεις που θεωρούνται κρίσιμες. Συμπέραναν ότι λόγω των δυσκολιών και της πολυπλοκότητας της φύσης των συναλλαγών μεταξύ των επιχειρήσεων και του γεωγραφικού περιθωρίου που αναφέρονται στα πρότυπα και στην πολιτική των λογιστικών δεν μπορεί να δοθεί μία σαφής απάντηση ως προς τη χρησιμότητά της. Με λίγα λόγια δεν αναφέρουν ότι η εφαρμογή της δημιουργικής λογιστικής είναι πάντοτε λανθασμένη αλλά ο κίνδυνος εφαρμογής της έγκειται στο μέγεθος και τη συχνότητάς της.

Οι Salom, Ifeanyi, Marcel & Echezonachi (2012) έκαναν μελέτη αναφορικά με το ρόλο που κατέχει η δημιουργική λογιστική ως προς την αποδοτικότητα στην εργασία

των λογιστών αλλά και των ελεγκτών σε περιπτώσεις κινδύνου των οικονομικών στην Νιγηρία. Θέλησαν να διερευνήσουν τις στρατηγικές που εφαρμόζουν οι λογιστές για να αποφύγουν τη δημιουργική λογιστική σε όποια οικονομική συναλλαγή με την κατασκευή ενός ερωτηματολογίου που μοιράστηκε σε 500 άτομα. Με βάσει τα αποτελέσματα προέκυψε ότι αν και έχουν διεξαχθεί αρκετά οικονομικά σκάνδαλα, παρά ταύτα οι λογιστές δεν έχουν σταματήσει να τροποποιούν και να χρησιμοποιούν ψευδή στοιχεία, όταν παρουσιάσουν τα οικονομικά στατιστικά μίας εταιρείας. Έτσι, οι λογιστές προχωρούν σε πρακτικές με γνώμονα να δημιουργήσουν κέρδη, ώστε να προσελκύσουν τους επενδυτές χωρίς να υπολογίζουν τις συνέπειες που μπορεί να έχει μία πράξη μέσα στο χρόνο.

Μία ακόμη έρευνα ολοκλήρωσαν οι Susmus & Demirhan (2011) για να μελετήσουν ό,τι σχετίζεται με την δημιουργική λογιστική, βασιζόμενοι σε σκάνδαλα που έχουν ήδη σημειωθεί λόγω των πρακτικών που σχετίζονται με αυτή, όπως για παράδειγμα το σκάνδαλο της Enron που έγινε το 2001. Αποτέλεσμα ήταν να καταδείξουν ότι υπάρχει μία ομάδα ατόμων που θεωρούν παρανομία την χρήση της δημιουργικής λογιστικής και μία άλλη που τις υποστηρίζουν, αφού πιστεύουν ότι μέσω αυτών μπορούν να αξιοποιήσουν με πιο ευέλικτο τρόπο τα πρότυπα της λογιστικής προς όφελος της εταιρείας. Όμως ακόμη κι αν δεχτούμε την άποψη των δεύτερων λογική, δεν μπορούμε να λησμονήσουμε οικονομικά σκάνδαλα που έχουν μείνει στην ιστορία. Παρ' όλα αυτά δεν θα πρέπει κάποιος να πιστέψει ότι δεν θα χρησιμοποιούνται πλέον τέτοιες πρακτικές και όλα θα γίνονται βάσει νόμιμων προτύπων.

Ενδιαφέρον έχει εξίσου η μελέτη της Fiserova (2010), που παρακολούθησε τις αρνητικές συνέπειες της δημιουργικής λογιστικής μελλοντικά για τις επιχειρήσεις, αναφέροντας τα υπέρ και τα κατά αλλά και τους λόγους που οδηγούν σε χειραγώγηση των οικονομικών στοιχείων. Κατέληξε στο ότι η έννοιες «εντιμότητα» και «ηθική» έχουν άμεση σχέση με την πολιτική γραμμή κάθε χώρας και κατ' επέκταση με τέτοιο τρόπο θα δρουν και οι επιχειρήσεις. Έτσι, αν η πολιτική της χώρας δεν δίνει βαρύτητα να υπάρχει κατάλληλο περιβάλλον και χαμηλή φορολογία, τότε είναι λογικό οι εταιρείες να ψάχνουν διαφυγή με άλλα μέσα που δεν θεωρούνται νόμιμα.

Τέλος, πρέπει να γίνει αναφορά στους Balaciu & Bogdan (2009), που ασχολήθηκαν εξίσου με τις επιπτώσεις μέσω εκτενούς βιβλιογραφίας που επεξεργάστηκαν, καταλήγοντας ομόφωνα ότι δεν υπάρχει πλήρης αντίληψη γύρω από

την έννοια «δημιουργική λογιστική», τι ακριβώς είναι, από τι αποτελείται, τι διαλαλεί, αν όντως έχει μόνο αρνητικές ή και θετικές πλευρές. Εξίσου, με το ζήτημα της ηθικής ασχολήθηκαν και οι Amat, Blake & Dowds (1999), με τη βοήθεια της βιβλιογραφίας αλλά και μέσω ερωτηματολογίου που διένειμαν σε ελεγκτές. Εκείνοι με τη σειρά τους έπρεπε να απαντήσουν σε ερωτήματα που σχετίζονταν με τη δημιουργική λογιστική και την εφαρμογή της στην Ισπανία, Αγγλία και Νέα Ζηλανδία. Κατέληξαν στην πρόκληση που προφέρουν πρακτικές δημιουργικής λογιστικής σε εκείνον που τις εφαρμόζει αλλά προσδίδοντας ένα ακόμη ζήτημα σε διεθνή εμβέλεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1. Η ελληνική οικονομία

Η Ελλάδα τη δεδομένη χρονική περίοδο εξακολουθεί να βιώνει ένα είδος χρηματοπιστωτικής κρίσης, η οποία βρίσκεται σε ένα τέταρτο στάδιο αναφορικά με τα αποτελέσματα και τις συνέπειες που έχει για αυτή. Το πρώτο στάδιο κρίσης αναφέρεται όταν υπήρξε κρίση με τα επισφαλή στεγαστικά δάνεια στις Η.Π.Α, το δεύτερο όταν υπήρξε κρίση αξιοπιστίας για συγκεκριμένα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην Αμερική αλλά και στην υπόλοιπη Ευρώπη και τρίτο όταν οι τράπεζες δεν διέθεταν πλέον ρευστό νόμισμα λόγω του ότι δεν υπέρηχε εμπιστοσύνη για επενδύσεις και γενικότερα ούτε και ανάμεσα στις τράπεζες. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα παραπάνω να πλήξουν και την ελληνική οικονομία και τις τράπεζες. Τέλος, πλέον οδηγούνται σε οικονομική κρίση όλες οι χώρες και όχι μόνο της Ευρώπης με τις άσχημες εξελίξεις να ακολουθούν η μία την άλλη (Κατσέλη, 2009).

Είναι σίγουρο πλέον, ότι η οικονομική κρίση ήρθε σαν απόρροια της πτώσης των αξιών των ακινήτων στις Η.Π.Α, αφού μέχρι και πριν το 2007 τα στεγαστικά δάνεια είχαν αυξηθεί, καθώς και τα χρήματα που δινόταν για αυτό το σκοπό με γνώμονα και το υψηλό κόστος των ακινήτων σε ένα διάστημα από το 2000 μέχρι και το 2005. Έτσι, ξεκίνησε να εμφανίζεται μείωση της παραπάνω τιμής που συνεχίστηκε με νέα μείωση το 2003, έπειτα από την πτώση των δίδυμων πύργων και τον φόβο και

μία νέα κρίση. Με τη σειρά της η αύξηση τιμών των ακινήτων, έφερε αυξητικά έσοδα στις τράπεζες, οι οποίες ήξεραν τη μεγάλη αξία τους σε περίπτωση υποθήκης όπου ξεπερνούσε την τιμή που είχε αγοραστεί το ακίνητο αρχικώς. Πατώντας πάνω στο σύστημα αυτό ξεκίνησε μία αέναη κερδοσκοπία και μία τάση για εκμετάλλευση από μέρους των τραπεζών, οι οποίες προσπαθούσαν να βρουν όλο και περισσότερους που επιθυμούσαν να δανειστούν, κατασκευάζοντας αρκετά ελκυστικά δάνεια και πακέτα που όντως προσέλκυαν μεγάλο ποσοστό ατόμων, κερδίζοντας αρκετό χρήμα που ως τότε θεωρούνταν δεδομένο και ανεξάντλητο.

Η μεγάλη αναστάτωση από τις Η.Π.Α μεταφέρετε και στην υπόλοιπη Ευρώπη, αφού αρκετές τράπεζες είχαν στην κατοχή τους τίτλους αμερικάνικων δανείων και το ευρωπαϊκό σύστημα ακολουθεί το αμερικάνικο. Κυβερνήσεις, μεταξύ τους και η ελληνική, προσπαθούν παρεμβαίνοντας να σώσουν την κατάσταση και τις τράπεζες με τη χορήγηση χρημάτων. Με βάση την κατάσταση αυτή και την γενική ανασφάλεια που έχει δημιουργηθεί, πολλοί επενδυτές προσπαθούν να στραφούν κατά της ελληνικής οικονομίας, με αποτέλεσμα να διαθέτει πλέον δημοσιονομικό έλλειμμα και χρέος που μέχρι τότε κάλυπτε από τον δανεισμό. Συνέπεια αυτών είναι οι επενδυτές να έχουν κατανοήσει, λόγω χρέους, ότι υπάρχει κίνδυνος για την ελληνική οικονομία και ακολουθεί χρεοκοπία και αδυναμία για πληρωμή ομολόγων, τα οποία λήγουν το 2009.

Σε γενικό πλαίσιο οικονομική κρίση μπορεί να προκληθεί ως απόρροια θεσμικών οργάνων ή κάποιου περιουσιακού στοιχείου που έχει υπερεκτιμηθεί και επιδεινώνεται συνήθως από τη στάση που κρατούν οι επενδυτές. Σε περιόδους κρίσης η οικονομία έχει υποστεί ύφεση και η πιο πρόσφατη παρατηρείται το 2008, όπου ήταν και μία από τις χειρότερες, έπειτα από το 1929. Οι αιτίες δεν έχουν μέχρι και σήμερα προσδιοριστεί πλήρως αλλά είναι πιθανό ότι οφειλόταν σε σειρά γεγονότων όπου καθένα είχε το μερίδιό του για την κατάσταση που προέκυψε. Αναφέρεται όμως ότι το έδαφος είχε προετοιμαστεί από το 1970, όπου ένας νόμος εξανάγκασε τις τράπεζες να μην έχουν σκληρές απαιτήσεις για άτομα με χαμηλές απολαβές με αποτέλεσμα τη δημιουργία στεγαστικών δανείων με υψηλό κίνδυνο.

Στην Ελλάδα η κατάσταση επιδεινώθηκε επιπλέον, εφόσον η κυβέρνηση άργησε να λάβει μέτρα και δεν αντέδρασε άμεσα χωρίς βέβαια και κατάλληλα μέτρα για την εξόφληση του χρέους της. Η Ελληνική κυβέρνηση για να αποφύγει την κατάσταση χρεοκοπίας το 2010 ζητάει βοήθεια και βρίσκεται κάτω από οικονομικό

έλεγχο, από την Τρόικα, που προσφέρει χρήματα με σύναψη Μνημονίου για την εξόφληση του χρέους αλλά και την παράλληλη κατασκευή μέτρων που έπρεπε να ακολουθηθούν (Πετράκης, 2011). Από τη στιγμή εκείνη και έπειτα η Ελλάδα βιώνει μία σκληρή κατάσταση στον τομέα της οικονομίας της και μέχρι και το 2013 όλο και συρρικνώνεται με σημαντικό ποσοστό, 26%. Η συνεχιζόμενη αυτή κατάσταση ύφεσης επηρεάζει όλες τις οικονομικές δραστηριότητες και σε όλους τους τομείς υπηρεσιών, φτάνοντας στο σήμερα από τα πράγματα μοιάζουν κάπως καλύτερα, τουλάχιστον με τα οικονομικά του κράτους και πάντοτε συγκριτικά με την περίοδο της κρίσης.

Γενικότερα, κάθε κράτος έχει τη δική του οικονομική γραμμή και πολιτική με την οποία βασίζεται ώστε να υπάρχει εξελικτική πορεία και ανάπτυξη. Η οικονομική πολιτική κάθε χώρας μπορεί να ασκηθεί μέσω δύο διακριτών πολιτικών, της νομισματικής πολιτικής και της δημοσιονομικής. Η πρώτη είναι παίζει σπουδαίο ρόλο για την χώρα, αφού μέσω μέτρων και κινήτρων που προσφέρονται μέσω της κυβέρνησης επέρχεται ισορροπία και εξέλιξη. Η έννοια της ισορροπίας στην οικονομική κατάσταση της χώρας μπορεί να επέλθει και χωρίς να παρέμβει κάποια αρχή και να επαναφέρει την κατάσταση. Όμως, στην περίπτωση που η οικονομία φέρει ισορροπία όντας σε χαμηλό επίπεδο ή ύφεση, τότε αυτό δεν θα ήταν αρεστό από τα μέλη της κοινωνίας και δεν θα έδινε ευφορία και ευημερία. Αρκετές είναι οι φορές, όπου για να αποφύγει το κράτος δυσχέρειες και αρνητικές καταστάσεις βάζει σε λειτουργία και χρησιμοποιεί πρακτικές της εκάστοτε οικονομικής πολιτικής, ώστε τα δυσάρεστα συμβάντα να μην επηρεάσουν την οικονομία της χώρας.

Πρώτον, μέσω της νομισματικής πολιτικής επιδιώκεται ο επηρεασμός του επιτοκίου και επίσημα μπορεί να ασκηθεί μόνο από την Κεντρική Τράπεζα της χώρας. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα η διαδικασία της νομισματικής πολιτικής ασκείται όπως και στις χώρες της Ευρωζώνης και κατά συνέπεια εκείνη μπορεί να συμμετάσχει ανάμεσα στα υπόλοιπα μέλη της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), ως ίση. Εκείνη με τη σειρά της δίνει το δικαίωμα ώστε να εκδοθεί νόμισμα σε χώρες της Ε.Ε και παράλληλα διαμορφώνει και επηρεάζει το επιτόκιο με πρακτικές όπως, να αποφασίσει να μειώσει ή να αυξήσει το διαθέσιμο νόμισμα στην αγορά, να διαμορφώσει το επιτόκιο με το οποίο δίνεται ένα δάνειο της ΕΚΤ στις τράπεζες και να αυξήσει ή μειώσει το ποσοστό του διαθέσιμου ρευστού χρήματος που κατέχουν οι τράπεζες με αποτέλεσμα να επηρεάζεται και ο πολλαπλασιαστής χρήματος. Το ζήτημα

του επιτοκίου είναι σημαντικό, καθώς μπορεί να επηρεάσει την επιθυμία για αποταμίευση, που μπορούν να μετατραπούν σε επενδυτικές αποφάσεις (Ψειρίδου & Λιανός, 2015).

Έπειτα, η δημοσιονομική πολιτική μπορεί να ασκηθεί από όλα τα μέλη της Ευρωζώνης, πάντα πριν λάβουν υπόψιν την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η οικονομία εκείνη τη δεδομένη στιγμή. Έτσι, διαφορετικά θα πράξουν αν υπάρχει ύφεση και περαιτέρω εξελικτική πορεία και διαφορετικά αν παρατηρείται κρίση και συνολικά η ανάγκη έγκειται στην βελτίωση και ευημερία του κράτους. Ο όρος «δημοσιονομική πολιτική» σχετίζεται άμεσα με την επιλογή φόρων και το ύψος που θα έχουν εκείνοι με βάση απόφαση της κυβέρνησης αλλά και με έξοδα του κράτους με αφορμή την κάλυψη μισθών των δημόσιων υπαλλήλων, την λήψη αμυντικών μέτρων, δαπάνες για θέματα υγείας και περαιτέρω υποδομών και δημοσίων έργων. Για κάθε περίπτωση δαπάνης αυξάνεται και το προσωπικό εισόδημα ορισμένων λόγω του ότι για να υλοποιηθεί μία δαπάνη χρειάζεται και η κατάλληλη και παραγωγική ομάδα ατόμων ενώ αντιθέτως, η επιβολή φόρων μειώνουν το εισόδημα των ανθρώπων, εφόσον ένα κομμάτι του πρέπει να επιστραφεί εκ νέου στην κυβέρνηση για να τα χρησιμοποιήσει για ανάγκες της.

2.2. Φορολογικό σύστημα Ελλάδος

Αν και για την έννοια «φόρος» έχουν διατυπωθεί αρκετοί ορισμοί στη βιβλιογραφία, ο πιο διαδεδομένος και γνωστός είναι αυτός του Gaston Zèze. Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό, ο φόρος είναι ο πιο άμεσος τρόπος για να παρέχουν οι πολίτες οικονομική ενίσχυση προς το δημόσιο. Η παροχή αυτή έχει χαρακτηριστεί ως αναγκαία, ώστε να εφαρμόζεται και η δημοσιονομική πολιτική του κράτους, όπως ήδη έχει αναφερθεί. Έτσι, σύμφωνα με αυτό η διαδικασία μεταβίβασης της δύναμης της αγοράς από τον ιδιωτικό τομέα προς το κράτος προωθείται με αναγκαστικά μέτρα και μέσα που οι πολίτες οφείλουν να πληρώνουν, εκ των οποίων το ένα είναι οι φόροι (Μπάρμπας & Φινοκαλιώτης, 2011).

Το ζήτημα που σχετίζεται με τους φόρους, ειδικότερα τη δεδομένη χρονική στιγμή, είναι σύνθετο και αρκετά πολυδιάστατο. Μέσω των εσόδων που προκύπτουν

από τους φόρους, η ελληνική κοινωνία και η κυβέρνηση καλύπτουν μεγάλο ποσοστό που σχετίζεται με τον προϋπολογισμό της και καλύπτουν ανάγκες του κράτους. Τέτοιου είδους ανάγκες είναι οι παιδεία και η υγεία των πολιτών, καθώς και η αμυντική πολιτική της χώρας, τα οποία με τη σειρά τους οδηγούν σε μία σωστή λειτουργία της.

Από την άλλη όμως και το ίδιο το κράτος, θα πρέπει να παρέχει στους πολίτες κάποια εφόδια, είτε υπό την μορφή διάφορων έργων είτε υπό τη μορφή υπηρεσιών που θα διευκόλυναν την ζωή τους και σαφώς, διατάσσουν διατάγματα που ψηφίζει η κάθε κυβέρνηση. Μέσα από την σωστή διαχείριση που θα έπρεπε να γίνεται από τη διοίκηση του κράτους και από την κυβέρνηση, όπως και από την παροχή των φόρων από τους πολίτες αλλά και την εξίσου μέριμνα της κυβέρνησης για αυτούς, θα βελτιωνόταν κατά πολύ και η ποιότητα ζωής των ατόμων στον κοινωνικό αλλά και στον οικονομικό τομέα (Φλώρος, 2010).

Βάσει του άρθρου 1 του ν.2238/94, ο φόρος έχει ως αντικείμενο του το σύνολο του καθαρού εισοδήματος, το οποίο έχει προκύψει στην χώρα που εξετάζεται κάθε φορά ή έχει προέλθει από κάποια άλλη χώρα (αλλοδαπή) και έχει αποκτηθεί από κάποιον πολίτη για τον οποίο υπάρχουν κάποιες προϋποθέσεις, όπως αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 2 του ν.2238/94. Βάσει αυτού, φόρους είναι υποχρεωμένος να καταβάλει: 1) κάθε πολίτης που διαθέτει εισόδημα, το οποίο έχει δημιουργηθεί εντός της χώρας του, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, τόπου κατοικίας ή διαμονής, 2) κάθε έμμισθος δημόσιος υπάλληλος που εργάζεται σε άλλη χώρα αλλά θεωρείται ότι κατοικεί στην Ελλάδα, 3) η σχολάζουσα κληρονομιά 4) όλες οι εταιρείες στο σύνολό τους, οι κοινωνίες αστικού δικαίου με ενεργή δράση, εταιρείες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα κτλ., αλλά και κάθε είδους κοινοπραξία που αναφέρει η παράγραφος 2 του άρθρου 2 του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων. (ΦΕΚ Α 151/19/9/1994).

Έτσι, τα βασικά στοιχεία που διαθέτει ο φόρος είναι ότι έχει την έννοια της άμεσης παροχής χρηματικού ποσού από μέρους των πολιτών προς το κράτος που ζουν, είναι υποχρεωτικός να καταβάλλεται έχει οριστική μορφή και πρέπει να υπάρχει συνέπεια ως προς αυτό, οι πολίτες δεν λαμβάνουν κάποιο αντάλλαγμα ο καθένας ξεχωριστά αλλά το αποτέλεσμα είναι συλλογικό για την κοινωνία και τέλος, μέσω του φόρου καλύπτονται δαπάνες και γίνονται προσπάθειες για περαιτέρω οικονομικές και

κοινωνικές επενδύσεις που θα φέρουν ευημερία στο κράτος (Σταματόπουλος, Καραβοκύρης, 2020).

Σχετικά με όλα τα παραπάνω στοιχεία, γίνεται κατανοητό, ότι ο γενικότερος λόγος της επιβολής φόρου είναι η κάλυψη των αναγκών που προκύπτουν μέσα σε μία κοινωνία και ένα κράτος. Οι φόροι προσδιορίζονται βάσει του ετήσιου προϋπολογισμού που βγαίνει από το κράτος, το οποίο επεξεργάζεται τα έσοδα και τα έξοδα που προέκυψαν και δημιουργεί ένα πλάνο που αντικατοπτρίζει την οικονομική κατάσταση της χώρας και βάσει αυτού του πλάνου μπορεί να προχωρήσει και στον επόμενο χρόνο, γνωρίζοντας πάντοτε τα χρήματα που υπάρχουν για επενδύσεις και ανάγκες. Όταν, προσδιοριστούν τα έσοδα και τα έξοδα, τότε και μόνο μπορεί να υπάρχει ισορροπία και σωστή διαχείριση. Επομένως, τα έσοδα του κράτους προκύπτουν 1) από τους φόρους που επιβάλλουν και θα πρέπει να εισπράττουν κάθε χρόνο από τους πολίτες, 2) από κρατικές επιχειρηματικές δραστηριότητες, 3) από έσοδα κρατικών περιουσιών και 4) από περιπτώσεις εξωτερικού και εσωτερικού δανεισμού. Τέλος, ένα τμήμα που σχετίζεται με το εθνικό εισόδημα και έχει αποκτήσει το κράτος μέσω των φόρων, το μοιράζει κατά τη διαδικασία πραγματοποίησης αντιπαροχών και προσφορών προς τους πολίτες, όπως ήδη έχει γίνει λόγος και με αυτό τον τρόπο μπορούν να εξυπηρετηθούν όλοι οι στόχοι του κράτους μέσα από τους φόρους (οικονομικοί, κοινωνικοί, δημοσιονομικοί) (Σταματάκης, 2000).

Τις περισσότερες φορές, οι φόροι που αναγκάζονται οι πολίτες να πληρώσουν είναι περισσότεροι από ένας, ώστε όπως αναφέρει το κράτος να μπορούν να πραγματοποιηθούν όλοι και περισσότεροι στόχοι και να υπάρχει βελτίωση στη ζωή των πολιτών. Αυτό συμβαίνει γιατί κάθε φόρος προκύπτει για ένα συγκεκριμένο σκοπό, οπότε και άλλος είναι πιο αποτελεσματικός για την επίτευξη συγκεκριμένων σκοπών δημόσιων φορέων και άλλοι για άλλους σκοπούς. Έτσι, κάποιοι διαθέτουν μειονεκτήματα αλλά και πλεονεκτήματα για συγκεκριμένες περιπτώσεις και δεν ταιριάζουν όλοι για όλους τους σκοπούς. Σαφώς και κάθε χώρα έχει δικό της φορολογικό σύστημα και συγκεκριμένους φόρους που εφαρμόζονται, όπως συμβαίνει και στην περίπτωση της Ελλάδας (Σταματάκης, 2000).

Το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας διαθέτει μία μεγάλη ποικιλία από φόρους, οι οποίοι άλλοι στηρίζονται σε εισοδηματικά κριτήρια, άλλοι σε περιουσιακά και άλλοι σε καταναλωτικές δαπάνες. Οι βασικοί φόροι που επιβάλλονται έως και

σήμερα στους πολίτες και είναι γνωστοί είναι οι: Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος, Κώδικας Φορολογικών Διαδικασιών, ο ΕΝΦΙΑ, ο ΦΠΑ και τα ΕΛΠ. Οι πιο πολλοί είναι υποχρεωτικοί από το κράτος, άλλοι από Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης και άλλοι πάλι από Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Στη Ελλάδα ο πιο σημαντικός και γνωστός είναι ο ΦΠΑ, δηλαδή Φόρος Προστιθέμενης Αξίας, ο οποίος αυξάνει τα έσοδα της χώρας μας κατά πολύ. Έπεται ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος Ν.4172/2014 και σχετίζεται για εισοδήματα που έχουν δημιουργηθεί από τη 01.01.2013 και ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος Ν.2238/1994 με ισχύ από 31.12.2013. Και στις δύο περιπτώσεις αναφερόμαστε σε φυσικό πρόσωπο που θα πρέπει να καταβάλει τον ανάλογο φόρο. Ο ΦΠΑ εφαρμόζεται βάσει το Ν.2859.2000 και τα βάσει του Ν.4308.2014, ενώ ο Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας από τον Ν.4174.2013. Επιπροσθέτως, η διαδικασία κωδικοποίησης βασικών νόμων που σχετίζονται με τη φορολογία για την κατοχή ακινήτων ακολουθεί τον Ν.4223.2013 που επιβάλλει τον Ενιαίο Φόρο Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝΦΙΑ) (Σταματάκης, 2000).

Με γνώμονα τις εξελίξεις γύρω από όλους τους τομείς της κοινωνίας που έχουν αλλάξει άρδην την κατάσταση, ειδικότερα τον οικονομικό και εργασιακό, το σύστημα φορολογίας πρέπει και εκείνο να εκσυγχρονιστεί ακολουθώντας τις αλλαγές. Με αυτό τον τρόπο οι φόροι μπορούν να προσφέρουν θετικά αποτελέσματα και να ενισχύσουν περισσότερο την οικονομία. Βασικός στόχος των αλλαγών και αναπροσαρμογών του φορολογικού συστήματος μίας χώρας είναι επίτευξη απλότητας αλλά και διαφάνειας, χαμηλού διοικητικού κόστους, καθώς και δικαιοσύνης και αποτελεσματικότητας. Με βάσει τα παραπάνω, και η Ελλάδα προσπαθεί να δημιουργήσει σταθερότητα και ισορροπία στο φορολογικό σύστημά της με σκοπό την κατασκευή περιβάλλοντος κατάλληλο για επενδύσεις και επιχειρήσεις, τη μείωση φορολογικών κλιμάκων και την εξέλιξη της τεχνολογίας προς όφελος των πολιτών στις συναλλαγές τους. Τέλος, το ελληνικό κράτος προσπαθεί να παρέχει κίνητρα για να προωθήσει την τεχνολογία και τις καινοτομίες της και παράλληλα αέναα προσπαθεί να φανεί αξιόπιστο και έμπιστο μπροστά στους πολίτες του που όχι και αδικώς διαμαρτύρονται για αρκετά σκληρά μέτρα φορολογίας (Σταματάκης, 2000).

2.3. Νομικό σύστημα Ελλάδος

Βάσει του άρθρου 26 που βρίσκεται στην παράγραφο 3 του ελληνικού Συντάγματος αναφέρονται όλα τα χαρακτηριστικά της δικαστικής λειτουργίας που πρέπει να εκτελείται μόνο από τα δικαστήρια ρητών. Εκείνα είναι τα αρμόδια για όλες τις δικαστικές αποφάσεις που θα πρέπει να παρθούν με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών και της ζωής της κοινωνίας και των πολιτών της. Η βελτίωση των συνθηκών επέρχεται με την ύπαρξη δικαιοσύνης προς όλους τους τομείς πάντοτε με στόχο την επίτευξη της ευημερίας του λαού (Δαμασκού, 2012).

Η έννοια της διοικητικής δικαιοσύνης έχει άμεση σχέση με τη διαδικασία ελέγχου της δημόσιας διοίκησης με σκοπό την αποφυγή αυθαιρεσιών (φοροδιαφυγής, απατών) και κακής διοίκησης με δυσάρεστα αποτελέσματα για τους πολίτες. Ακόμη, μπορεί να ελέγχει τις αποφάσεις που παίρνονται από την κυβέρνηση και παίζουν σημαντικό ρόλο για τη ζωή και το μέλλον των πολιτών και γενικότερα για την εξέλιξη της ελεύθερης ατομικής πρωτοβουλίας (Δαμασκού, 2012).

Ο νομικός και δικαστικός έλεγχος αποτελείται από όλα τα επιμέρους διοικητικά δικαστήρια που διαθέτει η χώρα και στοχεύει στη διαδικασία προστασίας των νόμιμων συμφερόντων των πολιτών, τα οποία μπορεί να προσβληθούν από τη δράση της διοικητικής δράσης. Τα δικαστήρια που αναφέρθηκαν μπορεί να είναι είτε το Συμβούλιο Επικρατείας, είτε τα τακτικά διοικητικά δικαστήρια και τέλος, το Ελεγκτικό Συνέδριο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Σε ένα γενικό πλαίσιο όλοι οι υπαρκτοί νόμοι και κανόνες είναι εκείνοι που μπορούν να ρυθμίσουν και να οργανώσουν τον τρόπο που θα πρέπει να δρουν τα διοικητικά δικαστήρια εντός του πλαισίου της δικαιοσύνης. Στην Ελλάδα η απόδοση δικαιοσύνης ακολουθείται από τέσσερα επίπεδα. Συνταγματικά, υπάρχουν δύο ανώτατα δικαστήρια και τα τακτικά, όπου σαν αποτέλεσμα υπάρχουν κατ' επέκταση τακτικά πρωτοδικεία, τακτικά διοικητικά εφετεία και ανώτατα, όπως αναφέρθηκαν ήδη. Ορισμένα από τα τακτικά έχουν δημιουργηθεί προκυμμένον να υπάρχει έλεγχος σε επιτροπές που παρακολουθούν τα φορολογικά ζητήματα σε διάφορους δήμους και σε κοινότητες. Έτσι, και σύμφωνα με το άρθρο 87 της 1^{ης} παραγράφου αναφέρεται ότι

εξουσία έχουν και τα τακτικά δικαστήρια και διαθέτουν πλήρη δικαιοδοσία να επαναφέρουν τη δικαιοσύνη όταν διαταραχθεί με όποιον τρόπο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Γενικότερα, η νομοθετική εξουσία παίζει καθοριστικό ρόλο και έχει μεγάλη σημασία για την εξασφάλιση της δικαιοσύνης και της ισότητας, ειδικότερα όταν αναφερόμαστε σε οικονομικές απάτες και σκάνδαλα, όπως έχει γίνει ήδη αναφορά. Η νομοθεσία συμβάλλει στην ομαλή καθημερινότητα των πολιτών και στην εύρυθμη λειτουργία των διοικητικών οργάνων. Διαθέτει κανόνες και νόμους για όλα τα πιθανά ενδεχόμενα που μπορούν να συμβούν και μπορούν να εξαλειφθούν με την εφαρμογή νόμου εκτός από συγκεκριμένα ζητήματα που έχουν εξαιρεθεί ρητώς από Σύνταγμα με διάταξη, όπως είναι ζητήματα που αφορούν τις εκλογές, φορολογία, προϋπολογισμός του κράτους κτλ. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Με βάση τα παραπάνω η μέριμνα της καταπολέμησης διαφθορών και απατών είναι κύριο και πολύ σημαντικό ζήτημα και αυτός είναι και ο λόγος της δημιουργίας συγκεκριμένων νόμων. Όμως, και η Ε.Ε έχει καθήκον να διερευνά και να βοηθάει τις προσπάθειες που γίνονται από την κυβέρνηση. Τέτοιου είδους ζητήματα είναι προκλήσεις για την Ε.Ε, αφού θα πρέπει να βρουν τρόπους να σταματήσουν τη διαφθορά και την απόκρυψη χρημάτων, ώστε να αποφευχθούν συνέπειες όπου μπορούν να φέρουν καταστροφή στα οικονομικά του δημοσίου και μετέπειτα να κλονιστούν και οι πολίτες προς τη θεσμική εξουσία. Αυτός είναι και ο λόγος δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Καταπολέμησης της Απάτης και προσπαθεί αν ανακαλύψει απάτες που θα μπορούσαν να σχετίζονται με οικονομικά στοιχεία. Ανάμεσα στη δημιουργία αυτού του προγράμματος, κατά καιρούς έχουν ιδρυθεί αρκετά ώστε να εξαλειφθούν διαφθορές (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

2.4. Λογιστικοί κανονισμοί και Ελεγκτές

Η ανάγκη που φάνηκε ότι υπάρχει για τον καθημερινό έλεγχο και την επισκόπηση των συναλλαγών που πραγματοποιούνταν καθημερινά εντός ενός οργανισμού ή μίας επιχείρησης, καθώς και η κατοχύρωση της νομιμότητας της διαχείρισης του δημοσίου χρήματος, οδήγησαν στην σκέψη και έπειτα δημιουργία της διαδικασίας του Ελέγχου

από κάποιο εξειδικευμένο άτομο, όπου θα ασχολούταν μόνο με αυτό. Η Ελεγκτική και γενικότερα η έννοια της λογιστικής και των ελεγκτών ξεκινούν από τα αρχαία χρόνια και περισσότερο συγκεκριμένα από τους Νινευίτες που συναντιούνται στη Βαβυλώνα το 3000 μ.Χ., όπου εντοπίζονται νόμοι και έγγραφα με λογιστικές αναφορές. Εκείνος που χάραξε πάνω σε πλάκες τις εκθέσεις ήταν ο λογιστής ή διαφορετικά ο Ορκωτός Λογιστή που είναι γνωστός σήμερα (Αληφαντής, 2010). Μέσα στους αιώνες και τους χρόνος η έννοιες λογιστική, ελεγκτική και λογιστής αλλάζουν διαστάσεις μέχρι που φτάνουν και στην Ελλάδα με την απόφαση ίδρυσης σώματος Ορκωτών λογιστών και Ελεγκτών βάσει του Ν. 5076/1931 και μετέπειτα το 1955 υλοποιούνται όσα αναφέρονται από τον νόμο με την ίδρυση τελικώς του σώματος με τον Ν3329.1955.

Στις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες, ο όρος «έλεγχος» διαθέτει μία ευρύτερη χροιά σε σύγκριση με την παραδοσιακή έννοια της Ελεγκτικής που αναφέρθηκε. Στα προηγούμενα χρόνια, η έννοια του ελέγχου, σχετίζεται με τον έλεγχο της αποτελεσματικότητας ενός οργανισμού, δηλαδή με το αν είναι υγιής, αν υπάρχει σωστή λειτουργία και εξελίσσεται μέσα στα χρόνια, αν μέσα στην αγορά είναι ισχυρός ή αδύναμος και αν ολοκληρώνει όλα τα καθήκοντα που έχει. Έτσι, με βάση τα παραπάνω και σύμφωνα με τη γραμμή που ακολουθείται από τις περισσότερες χώρες, ο έλεγχος σχετίζεται με τη γενική εικόνα που έχει η εταιρεία και την γενική αποτελεσματικότητά της και λαμβάνει έμπνευση από το πεδίο της κυβερνητικής που προσφέρει τρόπους για ανατροφοδότηση και αναπληροφόρηση που δίνουν τη δυνατότητα να ελέγχει την απόδοσή της και την εξέλιξή της με αποτέλεσμα να μπορεί να δρα και να διορθώνει τα λάθη που μπορούν να προκύψουν. Με αυτό τον τρόπο μπορεί να επιτευχθεί ο αποτελεσματικός έλεγχος και η εύρυθμη λειτουργία όλης της εταιρείας.

Γενικά, οργανισμός ή επιχείρηση είναι μία ομάδα ανθρώπων και εργαλείων ή μέσων που στο σύνολο προσπαθούν να ολοκληρώσουν στόχους που έχουν πρώτα καθορίσει. Η ολοκλήρωση των στόχων στηρίζεται σε συγκεκριμένες διαδικασίες και στοιχεία που μπορούν να προσανατολίσουν τον τρόπο που διενεργεί και να οδηγήσουν στην επίτευξη κάθε επιμέρους στόχου. Μόνο μέσω των κατάλληλων δεδομένων μπορούν να επιτευχθούν οι στόχοι, τα οποία μπορούν να δώσουν την εγγύηση ότι θα υπάρχει πάντοτε ανοδική τάση και εξέλιξη της εταιρείας μέσω του ελέγχου.

Η έννοια του «ελέγχου» αναφέρεται στο σύνολο των εκτιμήσεων που μπορούν να εφαρμοστούν με σκοπό να παρατεθεί μία απόφαση με αντικειμενικότητα αναφορικά με το κατά πόσο είναι αποτελεσματικές οι ενέργειες που ακολουθεί μία επιχείρηση σε συνδυασμό με τους στόχους που έχει καθορίσει. Η συγκεκριμένη διαδικασία αξιολογεί επίσης και το βαθμό που είναι αξιόπιστη μία επιχείρηση και κατά πόσο διαθέτει ποιότητα στο έργο της και στις πληροφορίες που παρέχει. Ο έλεγχος μπορεί να έχει δύο πτυχές αναλόγως με το άτομο που έχει αναλάβει τη διαδικασία, δηλαδή ο έλεγχος ονομάζεται εσωτερικός όταν πραγματοποιείται από άτομο της εταιρείας και εξωτερικός όταν πραγματοποιείται από κάποιο ανεξάρτητο άτομο (Αληφαντής, 2010).

Η διαδικασία της ελεγκτικής είναι σχετίζεται με το σύνολο των προτύπων και των κανονισμών, βάσει των οποίων πραγματοποιείται κάποιος λογιστικός έλεγχος με στόχο την αποφυγή λαθών, την ανεύρεση πρακτικών δημιουργικής λογιστικής και περιπτώσεις απάτης, την ανεύρεση κατάλληλης πορείας για την ισορροπία εσόδων και εξόδων και εν τέλει την αποφυγή παράνομων πρακτικών προς όφελος της επιχείρησης. Έτσι, ο λογιστικός έλεγχος είναι σημαντικός για την αποφυγή πολλών αρνητικών συνεπειών και είναι υποχρεωτικός βάσει του Ν.2190/Α.Ε (Παπαδάτου, 2001).

Ο έλεγχος που πραγματοποιούν οι Ορκωτοί Λογιστές στηρίζεται πάνω σε συγκεκριμένα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (Δ.Λ.Π) και κανονισμούς, ώστε να ολοκληρωθεί επιτυχώς όλη η διαδικασία. Έτσι, βάσει νόμου ο έλεγχος πρέπει να πραγματοποιείται μόνο για την εξακριβώσει των οικονομικών στοιχείων που εμφανίζει κάθε επιχείρηση και κατά πόσο αυτά είναι ακριβή και αληθινά. Για αυτό η όλη διαδικασία διέπεται από κάποιες αρχές, δηλαδή πρέπει να αποφεύγεται ο διαχωρισμός διοίκησης και ιδιοκτήτη που μπορεί να προκαλέσει συγκρούσεις στα οικονομικά συμφέροντα, είναι σημαντική η διαδικασία επαλήθευσης του αποτελέσματος από εξωτερικό ελεγκτή φυσικά, που είναι ανεξάρτητος και δεν μπορεί να επηρεαστεί και θα πρέπει να συγκεντρωθούν τεκμηριωμένες επαληθεύσεις και διαπιστώσεις, όπου ο ελεγκτής θα μπορέσει να καταλήξει σε ορθά αποτελέσματα. Επιπλέον, ο ελεγκτής πρέπει να είναι επαγγελματίας και υπεύθυνος των πράξεων και των πορισμάτων του και να προχωράει σε σαφή και αληθινά συμπεράσματα χωρίς να αποκρύπτει στοιχεία που δεν συμφέρουν την επιχείρηση. Πρέπει να καταγράφει τα γεγονότα και τα οικονομικά στοιχεία, όπως τα έχει εντοπίσει και να μην κρύβει στοιχεία για την δική του ευημερία ή της επιχείρησης που έχει αναλάβει, αφού βασικός στόχος του είναι ο

εντοπισμός απατών και οικονομικών ατασθαλιών. Τέλος, σημαντικός λογιστικός κανονισμός είναι η ανεξαρτησία που θα πρέπει να έχει ο ελεγκτής, εφόσον έχει μεγάλη ευθύνη για τον έλεγχο που έχει να κάνει προς τρίτους και θα πρέπει να έχει αντικειμενικότητα σε αυτά που θα υπογράψει. Ωστόσο, γενικά ο κώδικας δεοντολογίας θα πρέπει να ακολουθείται ρητώς και ο ελεγκτής βάσει αυτού είναι υποχρεωμένος να τελειοποιήσει το έργο βάσει γραπτών αλλά και άγραφων στοιχείων που αναφέρονται σε αυτόν (Παπαδάτου, 2001).

Ένας ελεγκτής θα πρέπει να διαθέτει ανεξαρτησία στο πνεύμα και να διακατέχεται από πλήρη εχεμύθεια, όσων μαθαίνει από την εργασία του. Βάσει της διάταξης του άρθρου 12 του Ν.3329/1955 για τη σύσταση Σώματος Ορκωτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ.) *«Οι Ορκωτοί Λογιστές δεν θεωρούνται δημόσιοι υπάλληλοι αλλά ασκούντες δημόσιο λειτούργημα. Κατά την εκτέλεση της εργασίας τους οι Ορκωτοί λογιστές είναι ανεξάρτητοι, απαγορευμένης, οποιασδήποτε παρέμβασης στο έργο τους»*. Η εργασία ενός Ορκωτού Λογιστή με την ιδιότητα του ελεγκτή σε μία εταιρεία είναι απαγορευμένη για παραπάνω από πέντε χρόνια και για αυτό τον λόγο απαλλάσσεται από σχέσεις και συμφέροντα που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τις απόψεις του (Αληφαντής, 2010).

Ο ρόλος των Ορκωτών Ελεγκτών είναι πολύ σημαντικός και είναι τα άτομα εκείνα που οδηγούνται σε συμπεράσματα τεκμηριωμένα μέσω των παρατηρήσεων που καταφεύγουν και των πορισμάτων του που αναφέρουν σε φύλλα εργασίας που είναι υποχρεωμένοι να κρατούν προσεκτικά για τα πέντε επόμενα χρόνια που ακολουθούν από τη μέρα που έγινε ο έλεγχος. Η άποψη που έχει ο Ορκωτός Ελεγκτής για το ζήτημα που ασχολείται, αποτυπώνεται στο πιστοποιητικό ή στην έκθεση ελέγχου (Μπάλης, 1998).

Ακολούθως, ο Ορκωτός Ελεγκτής έχει αρκετές υποχρεώσεις όταν είναι υπεύθυνος για τον έλεγχο μίας επιχείρησης. Υποχρεούται να προχωρήσει στην υποβολή, στη Γενική Συνέλευση μετόχων ή και εταίρων, από την οποία έγινε ανάθεση ελέγχου, το πιστοποιητικό χαρτί που αναφέρει ότι έγινε ο ανάλογος έλεγχος. Επιπλέον, εκείνος που διεξήγαγε τον έλεγχο της εταιρείας ή επιχείρησης, το κεφάλαιο της οποίας κατά βάση ανήκει στο Δημόσιο, θα πρέπει να προωθήσει στο διοικητικό συμβούλιο της εν λόγω εταιρείας και στο ανάλογο Υπουργό, μία αναφορά όπου θα εκθέτει τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τον έλεγχό του και κατ' επέκταση τις οδηγίες και

τις υποδείξεις του. Αν αναφερόμαστε σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, το πιστοποιητικό ελέγχου θα πρέπει να υποβληθεί σε συγκεκριμένη αρχή εποπτείας. Εξίσου, ένα αντίγραφο του ελέγχου θα πρέπει να προωθηθεί και στο Εποπτικό Συμβούλιο (Μπάλης, 1998).

Επιπλέον, ο Ορκωτός Ελεγκτής είναι εκείνος που θα καθορίσει τι έκταση θα έχει ο έλεγχος, δεδομένου των απαιτήσεων του άρθρου 37 του Κ. Ν. 2190/1920 και των προτύπων που έχει η Ελεγκτική Διαδικασία. Έπειτα από την ολοκλήρωση του ελέγχου, θα πρέπει να έχουν εξεταστεί όλες οι πλευρές της εταιρείας που έχουν άμεση σχέση με την οικονομική κατάσταση της. Για να διαμορφωθεί ένα αξιόπιστο και ολοκληρωμένο πόρισμα, ο Ελεγκτής θα πρέπει να ελέγξει τα λογιστικά βιβλία της εταιρείας, ώστε να διαπιστωθεί ότι όλα τα στοιχεία και οι πληροφορίες που αναγράφονται είναι αληθείς και αξιόπιστες μέσω και των πηγών που εκείνες προέρχονται. Κατ' επέκταση θα πρέπει να κρίνει αν τα δεδομένα που αναγράφονται στα βιβλία είναι απεικονιστικά των οικονομικών στοιχείων και βάσει αυτών να αξιολογήσει κατά πόσο είναι αξιόπιστα και επαρκών ώστε να δικαιολογήσουν όλα τα δεδομένα (Παπαστάθης, 2003).

Η διαδικασία αυτή για να επιτευχθεί θα πρέπει ο Ελεγκτής να μελετήσει και να αξιολογήσει τα συστήματα των λογιστικών και του εσωτερικού ελέγχου στα οποία θα βασιστεί και θα προχωρήσει προς την εξέταση τους, ώστε να καθοριστεί η φύση τους, το μέγεθος και την εφαρμογή της εκλεκτικής διαδικασίας, καθώς και τις τεκμηριώσεις. Έπειτα προχωρά σε διενέργεια ελέγχου και προσπαθεί να λάβει απαντήσεις και εξηγήσεις για τα δεδομένα που παρατηρεί, καθώς προχωρά και στην εφαρμογή διαδικασιών επαλήθευσης πάνω στις λογιστικές πράξεις και τους λογαριασμούς μέχρι το στάδιο που εκείνος κρίνει σωστό και αναγκαίο (Παπαστάθης, 2003).

Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι ότι ο Ορκωτός Ελεγκτής είναι εκείνος που θα αποφασίσει αν οι σύνοδες πληροφορίες και τα δεδομένα που αντικρίζει στα λογιστικά βιβλία απεικονίζονται με ακριβή τρόπο με διαδικασίες, όπως η αντιπαραβολή οικονομικών ζητημάτων προς το λογιστικό βιβλίο και τα υπόλοιπα που αναφέρονται και με κριτική διάθεση όταν επρόκειτο να εξετάσει αποφάσεις της διοίκησης που έχουν σχέση με την αναφορά οικονομικών στοιχείων. Εκείνος στη συνέχεια, θα αξιολογήσει κατά πόσο έχουν εφαρμοστεί ή όχι τα λογιστικά πρότυπα και οι αρχές αλλά θα

καθορίσει και τον τρόπο που θα ταξινομηθούν τα στοιχεία και τα πραγματικά δεδομένα, καθώς και την ποιότητα τους (Παπάζ, 1997).

Τέλος, θα πρέπει να αναγράψει στο έντυπο πιστοποιητικό τους περιορισμούς ή τις επιφυλάξεις του αν υπάρχουν φυσικά. Θα πρέπει να αναφέρει αν υπήρξε κάτι που παρεμπόδισε την ομαλή διεξαγωγή του ελέγχου και αν τα συμπεράσματα που έχουν προκύψει είναι ακριβή ή αν για κάποια δεν είναι τόσο σίγουρος. Ακόμα αν δεν είναι σε θέση να καταφύγει σε σαφές αποτέλεσμα, αυτό θα πρέπει να το αναγράψει στο πιστοποιητικό και έπειτα από όλα τα παραπάνω να το υπογράψει και στη συνέχεια να τηρήσει εχεμύθεια για όλα όσα άκουσε και διάβασε κατά τη διαδικασία άσκησης του επαγγέλματός του. Το ίδιο ισχύει και για τους υπόλοιπους εργαζομένους που απασχολούνται από τον Ορκωτό Ελεγκτή (Παπαστάθης, 2003).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ

3.1. Ορισμός δημιουργικής λογιστικής

Με τον όρο «δημιουργική λογιστική» πλέον αναφερόμαστε σε μία πρακτική διαδικασία που θα μπορούσε μέσω της εφαρμογής της να οδηγήσει σε κίνδυνο της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας και του γενικότερου χρηματοοικονομικού συστήματος. Αν και η πρακτική αυτή εντοπίζεται ήδη αρκετά χρόνια πριν, πλέον στις μέρες μας χαρακτηρίζεται ως ένα από τα πιο σπουδαία, σύγχρονα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κοινωνία. Έχει γίνει προσπάθεια από ειδικούς που έχουν ασχοληθεί με το αντικείμενο, προκειμένου να διατυπωθεί ένας ενιαίος και αποδεκτός ορισμός που να αναφέρεται στην «δημιουργική λογιστική». Οι ορισμοί που έχουν διατυπωθεί είναι πολλοί και διαφορετικοί μεταξύ τους αλλά όλες οι προσπάθειες έχουν παρόμοια λογική και βάση.

Έτσι, η δημιουργική λογιστική είναι η διαδικασία παρουσίασης των οικονομικών στοιχείων μίας επιχείρησης κάτω από την επίβλεψη και κρίση της διοικήσεώς της, με τρόπο που να μην τροποποιούνται και παραβιάζονται βασικοί κανόνες και νόμοι της λογιστικής και τα πρότυπα που εκείνη ακολουθεί. Διαφορετικά

θεωρείται μία διαδικασία που βάση έχει την υιοθέτηση συγκεκριμένων πρακτικών λογιστικού περιεχομένου που διέπονται ή και όχι τα πρότυπα της λογιστικής και προσπαθούν να παρουσιάσουν τα οικονομικά δεδομένα σίγουρα με απόκλιση από την πραγματικότητα.

Όμως, μέσω της δημιουργικής λογιστικής τα οικονομικά στοιχεία και η διαχείριση των κερδών παραποιούνται και η οικονομική κατάσταση της επιχείρησης είναι εντελώς διαφορετική από αυτή που όντως είναι. Ούτως ή άλλως ο ρόλος της δημιουργικής λογιστικής είναι ακριβώς αυτός, δηλαδή η μη παρουσίαση των πραγματικών οικονομικών της εταιρείας αλλά η όσο πιο αρεστή παρουσίασή τους, ώστε να είναι δελεαστική σε κάποιον που θέλει να προχωρήσει σε επενδύσεις. Επιπλέον, ένας άλλος ορισμός αναφέρει ότι η έννοια που εξετάζεται μπορεί να περιγραφεί ως η διαδικασία εκμετάλλευσης των αδύναμων σημείων που έχουν τα λογιστικά πρότυπα και οι νόμοι που διέπουν τον τομέα ή ακόμη και την παράβαση αυτών με στόχο την ωραιοποιημένη παρουσίαση των οικονομικών και λογιστικών χαρακτηριστικών της επιχείρησης βάσει των συμφερόντων της (Baralexix, 2004).

Οι Amat, Blake, Downs (1999) σε άρθρο τους αναφέρουν πολλές απόψεις και διατυπώσεις για το θέμα που εξετάζεται, καθώς και διαφορετικούς ορισμούς που αναφέρουν τη δημιουργική λογιστική κάτω από διαφορετικές συνθήκες, όπως ο Kamal Naser (1993) που αναφέρει στο ορισμό του ότι *«Δημιουργική Λογιστική είναι ο μετασχηματισμός των χρηματοοικονομικών καταστάσεων σε σχέση με αυτό που πραγματικά πρέπει να απεικονίσουν, εκμεταλλεζόμενη ή και αγνοώντας ακόμη τους κανόνες λογιστικής»*, με την έννοια ότι υπάρχει ελευθερία ως προς την επιλογή που δίνει το Αγγλοσαξονικό σύστημα λογιστικής τους και κατ' επέκταση δίνει τη δυνατότητα κατάχρησης με αποτέλεσμα την διαφυγή δημιουργική λογιστική. Ο Terry Smith (1992), δεν δίστασε να αναφέρει ότι κατά το 1980 στην Μ. Βρετανία μεγαλύτερο μέρος των εσόδων των εταιρειών στηρίχθηκε στην άριστη ικανότητα που είχαν οι λογιστές να τροποποιούν τα δεδομένα που είχαν προς όφελος τις εκάστοτε εταιρείας. Πρόσθεσε ότι η επιτυχία στα οικονομικά τη συγκεκριμένη στιγμή ήταν απόρροια της ικανότητας μίας ομάδας λογιστών και των τεχνικών που εκείνοι χρησιμοποίησαν για να φέρουν μία πλασματική ανάπτυξη.

Επιπροσθέτως, Ο Michael Jameson αναφέρει ότι *«η λογιστική διαδικασία αποτελείται από την ενασχόληση με πολλά και ποικίλα ζητήματα ελεύθερης κρίσης της*

επίλυσης αντικρουόμενων προσεγγίσεων για τον τρόπο παρουσίασης των οικονομικών γεγονότων και συναλλαγών. Η ευέλικτη αυτή διαδικασία που παρέχει στο λογιστή τη δυνατότητα διαχείρισης, εξαπάτησης, ψευδούς καταχώρισης και παρουσίασης των διαφόρων στοιχείων ονομάζεται *Δημιουργική Λογιστική*». Εξίσου, ο Ian Griffiths (1986) διατύπωσε την άποψη ότι «κάθε επιχείρηση στη Μεγάλη Βρετανία παραποιεί τα κέρδη της και οι δημοσιευμένες λογιστικές καταστάσεις βασίζονται σε ένα διακριτικό και ευπρεπές «μαγείρεμα» των βιβλίων, το οποίο προσπαθεί να κρύψει κάθε ενοχή του επιχειρηματία όταν διατίθεται στο κοινό και που σε τελική ανάλυση είναι απόλυτα δικαιολογημένο».

Ακόμα, ο Fielding (1996) διατυπώνει ότι το ζήτημα της δημιουργικής λογιστικής έχει άμεση σχέση με την τροποποιητική, παράνομη διαδικασία που ακολουθεί ένας λογιστής για να αλλάξει τα οικονομικά στοιχεία ενάντια στα πρότυπα λογιστικής με απώτερο σκοπό την παρουσίαση περισσότερων εσόδων από αυτά που πράγματι έχει η επιχείρηση. Ο Barnea και οι συνεργάτες του (1976) αναφέρονται στο ζήτημα της δημιουργικής λογιστικής και αναφέρουν ότι είναι η σκόπιμη ωραιοποίηση του οικονομικού προϋπολογισμού και των κερδών, όπου ως ένα σημείο μπορεί να χαρακτηριστεί και επιθυμητό και νόμιμο. Τέλος, οι Merchant et al (1994) παρουσιάζουν ότι δημιουργική λογιστική είναι κάθε διαδικασία που μπορεί να επηρεάσει τα έσοδα που έχουν δηλωθεί από την επιχείρηση και που στην ουσία δεν προσθέτει κάποιο πλεονέκτημα στην τρέχουσα οικονομική της κατάσταση, αφού στο μέλλον μπορεί να προκύψουν προβλήματα που δεν θα μπορούν να ξεπεραστούν και οδηγούν στη ζημία.

Βάσει όλων των παραπάνω μπορούμε να προχωρήσουμε στο συμπέρασμα ότι η έννοια «Δημιουργική Λογιστική», ανεξαρτήτως των ποικίλων ορισμών, είναι η διαδικασία σκόπιμης αποφυγής των λογιστικών προτύπων που διέπουν τον τομέα και την εκμετάλλευση αυτών για ένα αποτέλεσμα που θα είναι αρεστό και από την ίδια την εταιρεία αλλά και από τους επενδυτές. Ακολούθως, η δημιουργική λογιστική μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε δύο είδη, στη θεμιτή και στην αθέμιτη αναλόγως της προθέσεως που υπάρχουν (Καραντζής, 2006).

Εν συνεχεία με την έννοια «δημιουργική λογιστική» ή *creative accounting*, όπως την αναφέρουν βιβλιογραφικές πηγές, αναφερόμαστε στη διαδικασία σκόπιμης παραποίησης και τροποποίησης των οικονομικών δεδομένων που χαρακτηρίζουν μία

επιχείρηση. Βάσει τα λεγόμενα της κοινωνίας είναι η διαδικασία «μαγειρέματος των λογιστικών βιβλίων» και των στοιχείων που αναγράφονται σε αυτά, που με πιο ευπρεπή τρόπο παρουσιάζονται ως «χρηματοοικονομική μηχανική» (*financial engineering*), «διοίκηση εσόδων» (*earning management*) ή «εισοδηματική εξομάλυνση» (*income smoothing*). Λόγω του ότι η δημιουργική λογιστική είναι ένα παγκόσμιο γεγονός με διαστάσεις διεθνώς, έχουν διατυπωθεί και πολλοί ορισμοί, όπως ήδη αναφέρθηκαν, που κάνουν λόγο για κίνδυνο της παγκόσμιας οικονομίας (Καραντζής, 2006).

Συνοψίζοντας, εφόσον το φαινόμενο της δημιουργικής λογιστής είναι πολυδιάστατο και πολύπλευρο με αρκετούς διαφορετικούς ορισμούς μεταξύ τους, εμφανίζονται και πολλοί διαφορετικοί όροι όπου χρησιμοποιούνται από τους ειδικούς που ασχολούνται με αυτό. Οι πιο γνωστοί όροι που μπορούν να εντοπιστούν στη βιβλιογραφία είναι: «*Creative Accounting, Innovative Accounting, Income Smoothing, Window Dressing, Aggressive Accounting, Cosmetic Accounting, Earnings Management, Earnings Smoothing, Financial Statement Management, Accounting Alchemy* και πάρα πολλούς άλλους». Όμως, αν και υπάρχουν πολλοί ορισμοί αλλά και όροι ώστε να αναφερθούμε στη δημιουργική λογιστική, σε όλους υπάρχει μία κοινή λογική και βάση. Βάσει της κοινής αυτής ιδέας, η δημιουργική λογιστική, είναι η διαδικασία αυτή όπου οι ελλείψεις των προτύπων και των νόμων της λογιστικής διαχειρίζονται με σκοπό την έκθεση των οικονομικών στοιχείων, έτσι ώστε να έχει πλήρως αντίκρισμα στο συμφέρον που θα μπορούσε να έχει κάθε ενδιαφερόμενος και εμπλεκόμενος με την επιχείρηση. Οι ενδιαφερόμενοι θα μπορούσε να είναι διάφοροι φορείς και μέλη της εταιρείας, ομάδες πιστωτών και μελλοντικών επενδυτών, οικονομικών υπηρεσιών, εργαζομένων της ίδιας της επιχείρησης, ανταγωνιστών και πελατών (Καραντζής, 2006).

3.2. Κατηγοριοποίηση δημιουργικής λογιστικής

Η δημιουργική λογιστική μπορεί να διακριθεί σε δύο κύριες κατηγορίες:

A. Θεμιτή δημιουργική λογιστική - εκμεταλλεύεται τα κενά στους υφιστάμενους λογιστικούς κανόνες και νόμους για να μεγαλώσει συνήθως το παρουσιαζόμενο από την οικονομική μονάδα αποτέλεσμα

B. Αθέμιτη δημιουργική λογιστική - καταστρατηγεί και παραβιάζει τους υφιστάμενους λογιστικούς κανόνες και νόμους, στρεβλώνει τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και παραπληροφορεί το επενδυτικό κοινό.

Οι υποστηρικτές της δημιουργικής λογιστικής θα μπορούσαν απλά να ισχυρισθούν ότι πρόκειται για ένα εργαλείο διαχρονικού καταμερισμού των αποδόσεων μιας επένδυσης, έτσι ώστε να μην κρίνεται αυτή μόνο από τις άμεσες χρηματοροές που αποφέρει. Ωστόσο, κατά τον Βελέντζα (2013) , μπορεί να χρησιμοποιηθεί με σκοπό την απόκρυψη των υφιστάμενων κακών συνθηκών χρηματοοικονομικής υγείας μιας επιχείρησης, προκειμένου να παρουσιαστεί ψευδεπίγραφη ανάπτυξη. Πρακτικά, σε περιόδους ευημερίας σχηματίζουν υψηλά αποθεματικά προβλέψεων έτσι ώστε σε μεταγενέστερες δυσκολότερες οικονομικά εποχές να μπορούν παράτυπα να αντλήσουν κεφάλαια μειώνοντας τις προβλέψεις.

Μια επιπλέον θετική απόρροια, κατά τους υποστηρικτές της πρακτικής, είναι ο μετριασμός των προσδοκιών των οικονομικών αναλυτών σε καλές από άποψη πωλήσεων ή παραγωγικής περιόδους, έτσι ώστε να μην αναμένουν αργότερα αποτελέσματα από την επιχείρηση τα οποία δεν μπορεί να επιτύχει. Από την άλλη μεριά θεωρείται ανήθικο καθώς στην περίπτωση π.χ. μιας μετοχικής εταιρείας η συγκεκριμένη πρακτική αποκρύβει κρίσιμα στοιχεία για τις συνθήκες διαπραγμάτευσης των μετοχών της και έτσι ακόμα και μετριοπαθείς επενδυτές βρίσκονται εκτεθειμένοι σε μεγαλύτερο ουσιαστικά κίνδυνο από εκείνον που είχαν αρχικά επιλέξει να αναλάβουν.

Ο Naser (1993) ισχυρίστηκε ότι η δημιουργική λογιστική δεν αντιβαίνει ευθέως τον νόμο. Απλώς λειτουργεί μέσα στο γράμμα αμφότερων του νόμου και των λογιστικών προτύπων, αλλά κατά μια πιο αυστηρή ματιά, μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι εναντίον του πνεύματος αμφότερων. Στην ουσία πρόκειται για μια διαδικασία χρησιμοποίησης των κανόνων - όχι κατ' ανάγκη παρακάμπτοντάς τους - και της ευκαμψίας που χαρακτηρίζει τους κανόνες αυτούς προκειμένου να καταρτισθούν οι λογιστικές καταστάσεις. Τέλος, οι Mc Barnet (2003) θεωρούν την δημιουργική λογιστική ως τελείως "νόμιμη" (perfectly legal) και σε αυτή την παραδοχή αποδίδουν, κατά κύριο λόγο, το γεγονός ότι η δημιουργική λογιστική έχει καταστεί δύσκολο τόσο να ερμηνευθεί όσο και να ελεγχθεί στην πορεία των χρόνων.

3.3. Η υπόσταση της δημιουργικής λογιστικής

Η διαδικασία που ακολουθεί η δημιουργική λογιστική μπορεί να διεξαχθεί είτε με θεμιτά είτε με αθέμιτα μέσα. Βάσει της έρευνας του Μπαλαλέξη (2004), οι εταιρείες μπορούν να ακολουθούν ή τον έναν ή τον άλλο τρόπο ή τους δύο τρόπους μαζί. Στην πρώτη περίπτωση, η εταιρεία μπορεί να εκμεταλλευτεί κάθε κενό που μπορεί να υπάρξει στους λογιστικούς κανόνες και τα πρότυπα με σκοπό την παραποίηση του παρουσιαζόμενου αποτελέσματος από το τμήμα που διαχειρίζεται τα οικονομικά και τα λογιστικά. Στη δεύτερη περίπτωση υπάρχουν περιθώρια να παραβιαστούν οι νόμοι και τα πρότυπα, να διαστρεβλωθούν τα χρηματοοικονομικά δεδομένα και να παραπληροφορηθεί το κοινό που αναμένει να προχωρήσει σε επενδύσεις και κατ' επέκταση προσπαθεί να μειώσει το τελικό αποτέλεσμα που έχει προκύψει.

Κατά του Balaciu και Pop (2008) αν και υπάρχει διάχυτη η αρνητική χροιά που έχει σαν πρακτική, δεν αποκλείουν κάποια θετική και χρήσιμη υπόστασή της, βάσει της οποίας η πρακτική της δημιουργικής λογιστικής μπορεί να θεωρηθεί ως μία πρωτότυπη διαδικασία και καινοτόμα που μπορεί να βοηθήσει στην αποτελεσματική διαχείριση των οικονομικών μίας εταιρείας και να συμβάλει ώστε να βελτιωθεί στον εν λόγω τομέα. Η αμφισημία των ορισμών δημιούργησε μία συζήτηση με γνώμονα να κατανοηθεί πλήρως η φύση και η υπόσταση της δημιουργικής λογιστικής και όπως αναφέρει και ο Φίλιος (2003) σαν τεχνική βρίσκεται εντός των νόμιμων πλαισίων και των ορίων που διέπουν τη λογιστική και τα χρηματοοικονομικά και παράλληλα μπορεί να συνδέσει αυτά τα όρια με εκείνα τα δεδομένα που επιθυμούν να έχουν και να παρουσιάζουν τα άτομα που σχετίζονται με τα οικονομικά δεδομένα.

Ταυτόχρονα, βάσει των Whelan και McBarnet (1999) η δημιουργική λογιστική είναι επίσης εντός των νόμιμων πλαισίων και είναι θεμιτή από τις εταιρείες και τις επιχειρήσεις. Ακόμη, θεωρούν ότι οι ίδιες οι εταιρείες προσλαμβάνουν λογιστές που διαθέτουν την ικανότητα της δημιουργικής σκέψης και της διαίσθησης που είναι χρήσιμη, ώστε να μπορούν να καταλάβουν τις ανάγκες της αγοράς και να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα που θα φέρουν κέρδος στην εταιρείας. Ο Jameson (1988) τονίζει ότι η δημιουργική λογιστική δεν ωφελεί για να δημιουργηθεί πλούτος αλλά το μόνο που

κάνει είναι να μεταφέρει τον πλούτο από τα άτομα που τον διαθέτουν και είναι ενημερωμένοι σε εκείνα που δεν γνωρίζουν.

Έτσι, τελικά οι αρνητικές συνέπειες της δημιουργικής λογιστικής και των παραποιήσεων των οικονομικών δεδομένων φέρουν αρνητικές συνέπειες στους επενδυτές, στους υπαλλήλους και στους πιστωτές-επενδυτές μίας επιχείρησης. Σύμφωνα με τους Shah και Butt (2011) η δημιουργική λογιστική είναι ένα μέσο που αν εφαρμοστεί με σύνεση και σωστό τρόπο μπορεί να φέρει θετικά αποτελέσματα για την εταιρεία και τα στελέχη της. Αν όμως χρησιμοποιηθεί επιπόλαια μπορεί να φέρει αντίθετα αποτελέσματα. Εν συνεχεία, οι Jofre και Gerlach (2006) τονίζουν ότι λόγω της ιδιαίτερης φύσης της δημιουργικής λογιστικής και των πρακτικών που ακολουθεί και παραμένουν «κρυφές» όσο γίνεται, υπάρχει δυσκολία στον εντοπισμό τους και επιβάλλεται η δημιουργία εξελιγμένων μέσων και εργαλείων που να μπορούν να διερευνήσουν τα προειδοποιητικά σημεία που συμβαίνει η παραποίηση στις οικονομικές καταστάσεις. Εν τέλει, οι Tassadag και Malik (2015) δεν κατατάσσουν τη δημιουργική λογιστική σε νόμιμη ή όχι πρακτική αλλά θεωρούν και αναφέρουν ότι η εκτενής χρήσης της μπορεί να φέρει οικονομικές καταστροφές, σκάνδαλα και πτώχευση.

3.4. Θετικά αποτελέσματα δημιουργικής λογιστικής

Όπως ήδη αναφέρθηκε αν η δημιουργική λογιστική χρησιμοποιηθεί συνετά και βάσει κάποιων κανόνων, μπορούν να ωφελήσουν να φέρουν θετικά αποτελέσματα σε μία επιχείρηση. Το πρώτο θετικό αποτέλεσμα σχετίζεται με το δανεισμό από τις τράπεζες με το λειτουργικό κόστος και τους προμηθευτές. Έτσι, μέσω των πρακτικών παραποίησης των οικονομικών δεδομένων για τη βελτίωση της επιχείρησης, βελτιώνεται και η εικόνα που προβάλλει προς τα έξω. Όταν, λοιπόν ένας πιστωτής ή επενδυτής βλέπει μία εταιρεία με οικονομική άνθηση και αυξημένα οικονομικά δεδομένα, πιο εύκολα θα δανείσει χρήματα με καλύτερο επιτόκιο και γενικούς όρους αποπληρωμής του χρέους ή θα κάνει μία επένδυση και έτσι μειώνονται και τα λειτουργικά έξοδα αλλά και παράλληλα αυξάνονται και τα κέρδη. Κατά συνέπεια, οι εταιρείες εμφανίζουν τις οικονομικές τους καταστάσεις κατά συμφέροντα τρόπο προς

αυτές με τη βοήθεια της δημιουργικής λογιστικής με σκοπό να προσελκύσουν όλο και περισσότερους που θα μπορούσαν να επενδύσουν αλλά και να δανείσουν σε εκείνη.

Επιπλέον, οι προμηθευτές προσπαθούν όσο το δυνατόν περισσότερο να ελέγχουν τις συνεργασίες τους και τους πελάτες που έχουν σχέσεις και έτσι όσο πιο οικονομικά εύρωστη είναι τόσο καλύτερα και για εκείνους. Αν μία επιχείρηση δεν πηγαίνει καλά και έχουν μειωθεί τα κέρδη, τότε και οι προμηθευτές θα σκεφτούν να διακόψουν μία συνεργασία μαζί τους, ώστε να βρουν μία καλύτερη. Διαφορετική μεταχείριση θα έχει λοιπόν ένας συνεργάτης που δεν χρωστάει στους προμηθευτές του και αποπληρώνει εγκαίρως και διαφορετική αν λόγω οικονομικών δυσκολιών καθυστερεί. Με αυτό τον τρόπο στην πρώτη περίπτωση οι εταιρείες μπορούν να έχουν και διευκολύνσεις, όπως μεγαλύτερη περίοδο πίστωσης, μεγάλες προσφορές και τόκους (Stolowy, Breton, 2004).

Το δεύτερο θετικό αποτέλεσμα σχετίζεται με τους φόρους και το πολιτικό κόστος. Έτσι, αρκετές κυβερνήσεις προσπαθούν να προσθέσουν επιπλέον φόρους σε εταιρείες που έχουν κερδοφορία με όποιο κόστος συνεπάγεται αυτού. Οι εταιρείες από την πλευρά τους για να μην γίνουν αντιληπτές από τις ελεγκτικές αρχές τείνουν να παρουσιάζουν χαμηλά οικονομικά δεδομένα και έσοδα. Οι Stolowy και Breton (2004) αναφέρουν ότι η δημιουργική λογιστική μπορεί να επιφέρει θετικές συνέπειες και στην κοινωνία, αφού οι εργαζόμενοι δεν χάνουν τις θέσεις τους και έτσι αυξάνεται και ο πλούτος της εταιρείας αλλά και στο ίδιο το κράτος, αφού η επιβίωση των εταιρειών συμβάλει στα έσοδα από τη φορολογία που προέρχονται από την ιδιωτική κατανάλωση.

Τέλος, το τρίτο θετικό αποτέλεσμα έχει σχέση με τις μετοχές και την αμοιβή των στελεχών και γενικότερα με τις υποχρεώσεις που έχουν οι εταιρείες. Οι επενδυτές επιθυμούν μεγάλα κέρδη και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να αγοράζουν μετοχές από ισχυρές και δυνατές εταιρείες, ώστε να έχουν και μεγαλύτερες αποδόσεις για τα κεφάλαιά τους αλλά παράλληλα και υψηλότερο μέρισμα. Με αυτό τον τρόπο αυξάνεται και η τιμή της μετοχής στο χρηματιστήριο και ταυτόχρονα μειώνεται το κόστος από το κεφάλαιο για την εταιρεία. Η πρακτική αυτή, δηλαδή της παραποίησης οικονομικών στοιχείων που έχει ως αποτέλεσμα την παρουσίαση μεγαλύτερων κερδών, μπορεί να προσφέρει υψηλότερες παροχές και επιπρόσθετες οικονομικές ενισχύσεις στα μέλη και τους υπαλλήλους της εταιρείας. Εφόσον υπάρχουν επιπλέον,

έσοδα και η εταιρεία είναι κερδοφόρα, υπάρχει και η δυνατότητα να μοιραστούν περισσότερα χρήματα στο προσωπικό, ως μπόνους ή αύξηση που θα δώσει με τη σειρά της το έναυσμα για μεγαλύτερη προσπάθεια από μέρους τους (Stolowy, Breton, 2004).

3.5. Αρνητικές επιπτώσεις δημιουργικής λογιστικής

Από τη άλλη πλευρά, μία κίνηση παραποίησης των οικονομικών δεδομένων και στοιχείων μίας εταιρείας, μπορεί σίγουρα να επιφέρει και αρνητικές συνέπειες είτε για την ίδια την εταιρεία είτε για τα μέλη της ή και για ολόκληρη την κοινωνία. Επομένως, μία εταιρεία που βρίσκεται σε κακή οικονομική κατάσταση είναι δύσκολο να το αποκρύψει για πολύ καιρό, καθώς σύντομα θα φανούν τα σαθρά θεμέλιά της. Οπότε θα θετικά αποτελέσματα που έχει φέρει η πρακτική της δημιουργικής λογιστικής σύντομα θα ανατρέχουν την κατάσταση και θα γίνει αντιληπτό ότι η επιχείρηση διαθέτει οικονομικό πρόβλημα (Ngai, et.al, 2011).

Επιπλέον, οι σκόπιμες πρακτικές παραποίησης και οι τροποποιήσεις αυτές που γίνονται από τους λογιστές, μπορούν να δημιουργήσουν ένα μεγάλο κλίμα αστάθειας και αφερεγγυότητας, όταν φανούν στο προσκήνιο και κανείς δεν θα μπορεί πλέον να την εμπιστευτεί και να επενδύσει σε αυτή και το αποτέλεσμα θα είναι σίγουρα καταστροφικό. Βάσει του Ngai και των συνεργατών του (2011), η μεγαλύτερη αρνητική συνέπεια μπορεί να προέλθει από τη χρήση της δημιουργικής λογιστικής είναι η δυσφήμιση της ίδιας της εταιρείας μελλοντικά και η έλλειψη εμπιστοσύνης που θα έχουν προς εκείνη επενδυτές και γενικότερα το αγοραστικό κοινό. Όλα τα παραπάνω μπορούν εύκολα να θέσουν μία εταιρεία εκτός της αγοράς και οι επενδυτές να μην τολμούν να την προσεγγίσουν, καθώς θεωρούν ότι θα χάσουν τα χρήματά τους και προστατεύσουν το χαρτοφυλάκιό τους από την πιθανότητα πτώχευσης.

3.6. Λόγοι & Κίνητρα για δημιουργική λογιστική

Υπάρχουν αρκετοί λόγοι και κίνητρα για την ύπαρξη της Δημιουργικής Λογιστικής, οι οποίοι διαθέτουν ευρύ φάσμα και μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε γενικούς τρόπους που λειτουργεί η αγορά αλλά και στην ίδια τη λειτουργία της εταιρείας. Ο Καραντζής (2006) αναφέρει και κατηγοριοποιεί του λόγους που μπορεί κάποιος να

προχωρήσει σε δημιουργική λογιστική αναλόγως της πηγής προέλευσής τους και καταλήγει σε πέντε επιμέρους γενικού περιεχομένου κατηγορίες, όπου εμπεριέχουν ειδικές (Καραντζής, 2006).

Έτσι, υπάρχουν λόγοι που σχετίζονται με τη λειτουργία που έχει η κεφαλαιαγορά. Αυτό σημαίνει ότι μία εταιρεία προχωρά σε δημιουργική λογιστική γιατί χρειάζεται χρηματοδότηση από κάποια τράπεζα ή κάποιο άλλο ίδρυμα και θα πρέπει τα οικονομικά της στοιχεία να είναι αυξημένα και ανοδικά. Μόνο με αυτόν τον τρόπο μία εταιρεία μπορεί να κερδίσει μία χρηματοδότηση. Επιπλέον, η σταθερή αύξηση του ετήσιου κέρδους είναι ένα ισχυρό στοιχείο για να επενδύσει κάποιος στην εταιρεία αυτή. Άλλος λόγος για εφαρμογή της δημιουργικής λογιστικής είναι η προσέλκυση κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο, όπου κατά τη διαδικασία αυτή εκδίδουν και διαθέτουν στους αγοραστές νέες μετοχές της εταιρείας τους. Όταν διεξάγεται αυτή η διαδικασία η εταιρεία καταφεύγει σε κάποια τροποποίηση των οικονομικών στοιχείων με στόχο την επίτευξη πιο υψηλής τιμής στις μετοχές. Επίσης, υπάρχει πειστική συμπεριφορά από μέρους των αναλυτών της χρηματοοικονομικής αγοράς, οι οποίοι καθώς προχωρούν σε έκδοση οικονομικών προβλέψεων για τις επιχειρήσεις, χρησιμοποιούν τη δημιουργική λογιστική για να παραποιούν τα οικονομικά στοιχεία και να ταυτίζονται με τις προβλέψεις που έχουν διατυπωθεί. Εξίσου, ο ανταγωνισμός οδηγεί σε αυτή την πρακτική, ώστε να καταφέρει μία εταιρεία να εδραιωθεί και να γίνει ισχυρότερη από τις υπόλοιπες. Έπονται, οι συγχωνεύσεις και η εξαγορά των εταιρειών που είναι συνήθεις, όπου για να αποφευχθεί αυτό οδηγούνται σε δημιουργική λογιστική με στόχο την αύξηση των οικονομικών και την αποφυγή εξαγοράς ή την κατοχύρωση μεγαλύτερου ποσοστού μετοχών σε περίπτωση εξαγοράς. Τέλος, για να έχουν μετοχές στην εταιρεία μέλη της επιχείρησης, θα πρέπει εκείνη να δείχνει αυξητική πορεία και εκείνοι εξίσου να παίρνουν τα μερίσματα που έχουν συμφωνήσει. Αυτό μπορεί να συμβαίνει αν το ποσοστό του κέρδους της εταιρείας είναι σταθερό κάθε χρόνο, τροποποιώντας κάπως τα στοιχεία, ώστε στη συνέχεια να δίνονται στους μετόχους (Καζαντζής, 2006).

Άλλοι λόγοι που οδηγούν σε δημιουργική λογιστική είναι αυτοί που σχετίζονται με συμβατικού περιεχομένου υποχρεώσεις που έχει μία εταιρεία. Για να μην επηρεαστούν υποψήφιοι δανειστές και παγώσουν κάποιο δάνειο που έχει αποφασιστεί να δώσουν στην εταιρεία, εκείνη αυξάνει εικονικά τα κέρδη της, ώστε να τους

παραπλανήσει και να μην χαλάσει κάποια συμφωνία. Επιπλέον, άμεσα συνυφασμένη έννοια των κερδών μίας εταιρείας είναι και η αμοιβή που λαμβάνουν τα μέλη της. Αν τα κέρδη εμφανίζονται αυξημένα, τότε και οι αμοιβές θα δίνονται όπως έχουν συμφωνηθεί. Έτσι, η δημιουργική λογιστική μπορεί να παραποιήσει τα κέρδη, ώστε το κοινό συμφέρον όλων των μελών να είναι διασφαλισμένο.

Εν συνεχεία, υπάρχουν κίνητρα που σχετίζονται με τη στάση που έχουν τα μέλη μίας εταιρείας. Η εξέλιξη μίας εταιρείας και η σταθερή αυξητική της τάση προσελκύει μέλη που επιθυμούν να εργαστούν σε αυτή και που εν τέλει εδραιώνονται. Ωστόσο, η πρόοδος μίας εταιρείας, δίνει και τη δυνατότητα ανέλιξης σε ανώτερες θέσεις και την αναγνώριση των ικανοτήτων των μελών της. Οπότε υπάρχει και η μία ιεραρχία στην εργασιακή πυραμίδα της εταιρείας, η οποία έχει ανοδική πορεία (Καζαντζής, 2006).

Επιπλέον, υπάρχουν λόγοι που έχουν σχέση με τις αρχές και το πλαίσιο κάτω από το οποίο λειτουργεί μία επιχείρηση. Έτσι ανάλογα τον κλάδο που ανήκει η εταιρεία, προβλέπονται και ανάλογοι κανονισμοί και όροι που θα πρέπει να τηρούνται και να εμφανίζονται και στα λογιστικά βιβλία. Ένα γνωστό παράδειγμα σχετίζεται με το δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας που θα πρέπει να τηρείται από όλες τις τράπεζες. Οι διαστρέβλωση των οικονομικών στοιχείων των επιχειρήσεων έχουν στόχο τη συνεχή λειτουργία τους εντός της αγοράς και την άνοδό τους. Επιπροσθέτως, με την απόκρυψη στοιχείων μία επιχείρηση βγαίνει κερδισμένη, καθώς πληρώνει και μικρότερο φόρο στο κράτος (Lal Bhasin, 2015).

Τέλος, υπάρχουν λόγοι και κίνητρα που σχετίζονται με την κουλτούρα της εκάστοτε επιχείρησης. Αυτό σημαίνει ότι αν και οι επιχειρήσεις πρέπει να θέτουν μελλοντικούς στόχους και σταθερά να τους εκπληρώνουν, αντιθέτως προσανατολίζονται σε βραχυπρόθεσμους με στόχο την ωραιοποίηση των στατιστικών και οικονομικών στοιχείων. Επίσης, πολλές εταιρείες δρουν με βάσει μη ρεαλιστικά σχέδια δράσης και θέτουν στόχους που δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν μέχρι το τέλος του έτους και αυτό γιατί είτε δεν επιθυμούν να ασκήσουν πίεση στα μέλη της εταιρείας για να δώσουν τα μέγιστα του εαυτού τους είτε γιατί δεν ενημερώνονται επαρκώς με τις τρέχουσες εξελίξεις της αγοράς, όπου στην τελική θα απευθυνθούν. Οπότε οδηγούνται και σε τροποποίηση των στοιχείων για να μπορούν να αναφέρουν ότι έχουν εκπληρώσει τους στόχους τους (Lal Bhasin, 2015).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΠΑΤΗ

4.1. Ορισμός απάτης

Μία απάτη όταν συμβαίνει σε οποιονδήποτε τομέα προκαλεί αρνητικές συνέπειες στην οικονομία, αφού προκαλεί απώλειες οικονομικών στοιχείων, αστάθεια της κοινωνίας, απειλή των νόμων και της δημοκρατίας και γενική μείωση εμπιστοσύνης σε ολόκληρο το σύστημα που μας περιβάλλει (Petrascu, Tieanu, 2014).

Μέχρι και λίγα χρόνια πριν οι περισσότερες επιχειρήσεις δεν λάμβαναν κατάλληλα μέτρα για απάτες ούτε και κατά τον εσωτερικό τους έλεγχο. Διέθεταν κάποιες πρακτικές έναντι της απάτης, αν τυχόν συνέβαινε, αλλά ίσχυαν συμπληρωματικά με τους γενικούς σκοπούς της εκάστοτε εταιρείας, δηλαδή δεν αναγραφόταν κάπου ρητώς ούτε και αναφερόταν από κάποιον (Petrascu, Tieanu, 2014). Αυτό συνέβαινε γιατί οι περιπτώσεις άπατης ήταν λίγες που προκαλούνται από κάποια λάθος κίνηση των οικονομικών και λογιστικών προτύπων.

Με την έλευση του 21^{ου} αιώνα, βγήκαν στην επιφάνεια και αρκετές απάτες και όλη η κοσμοθεωρία γύρω από αυτές άλλαξε άρδην. Στις μέρες μας, απάτη είναι μία έννοια που περιγράφει τον σημαντικότερο κίνδυνο που μπορεί να εκτεθεί μία εταιρεία, καθώς φέρνει αρνητικές συνέπειες στα οικονομικά της αλλά και στη φήμη της. Αποτέλεσμα αυτών είναι τα άτομα που προχωρούν σε επενδύσεις να είναι σκεπτικά με το ζήτημα αυτό και να εξετάζουν τα στοιχεία που έχουν για μία εταιρεία, πριν επενδύσουν σε αυτή. Εκτός του ότι οι εταιρείες με μία απάτη χάνουν τις επενδύσεις, χάνουν το κύρος και χάνεται η εμπιστοσύνη που της έχουν οι πελάτες (Petrascu, Tieanu, 2014).

Ακόμη, η απάτη έχει αρνητικό αντίκτυπο στις σχέσεις μεταξύ στελεχών και την ηθική των υπαλλήλων. Για αυτό το λόγο έχουν δημιουργηθεί αρκετές τεχνικές, ώστε να αντιμετωπιστούν απάτες ή όταν συμβαίνουν να ανιχνεύονται έγκαιρα και σε αυτό το σημείο σημαντικός είναι ο εσωτερικός έλεγχος (Petrascu, Tieanu, 2014). Επιπλέον, η απάτη μπορεί να εμφανιστεί και με τον ευρύτερο όρο «παρατυπία». Παρατυπία είναι

όποιας μορφής παραβίαση του νόμου, της κανονικότητας και δεν συμμορφώνεται με ότι διαλαλεί η νομοθεσία και το Σύνταγμα. Περιπτώσεις ελλείψεων, παραβάσεων και δυσλειτουργιών αποτελούν και παραβάσεις του κανονιστικού πλαισίου και του ειδικού κώδικα που ακολουθούν όλες οι διαδικασίες. Ειδικότερα: Η κατάσταση της απάτης αναφέρεται στο σύνολο των παραβάσεων και των παράνομων πράξεων που πραγματοποιούνται με στόχο να εξαπατηθεί κάποιος. Ακόμα, η απάτη αναφέρεται σε ελλιπή στοιχεία και στην παραβίαση ενός καθήκοντος ή υπεξαιρέσεις κεφαλαίων από τους αρχικούς σκοπούς. Επιπροσθέτως, απάτη θεωρούμε όποια διαδικασία ηθελημένη παράλειψη στοιχείων ή παρουσίαση λανθασμένων ή και ατελή παρουσίαση αυτών με σκοπό το δόλο. Μπορεί να πραγματοποιηθεί από όποιο άτομο θέλει να λάβει κέρδος ή να προκαλέσει κακό ή να θέσει σε κίνδυνο την εταιρεία ή κάποιο άτομο. Ως απάτη επίσης, μπορεί να χαρακτηριστεί μίας ψευδής αναφορά ή η έλλειψη επαρκών στοιχείων σε άτομα που θα έπρεπε να τα γνωρίζουν. Τέλος, η έννοια «απάτη» συνεπάγεται με την έννοια «κλοπή», δηλαδή την διαστρέβλωση, την παραποίηση ή την απόκρυψη οικονομικών στοιχείων ή καταστάσεων (Hassink et al., 2010).

Όλα τα παραπάνω αποδεικνύουν ότι η απάτη είναι μία διαδικασία που γίνεται με δόλο και συνεπάγεται κάποιας ποινής η καταδίωξης. Εξίσου μπορεί να συνδεθεί με άλλες δόλιες καταστάσεις και παράνομες συμπεριφορές που εκτυλίσσονται εκτός τις εταιρείας. Όπως είναι εύλογο τα παραπάνω δημιουργούν προβλήματα τόσο στα διοικητικά στελέχη της εταιρείας όσο και στους εσωτερικούς ελεγκτές που φαίνεται ότι είναι αναξιόπιστοί (Hassink et al., 2010).

Πέραν από την έννοια της απάτης, σημαντικός είναι να εξεταστεί και ο κίνδυνος που φέρει. Όταν αναφερόμαστε σε κίνδυνο μπορούν να εξετασθούν αρκετές πτυχές, όπως το γεγονός της απάτης που πραγματοποιήθηκε από τα στελέχη, η όχι κατάλληλη διανομή ρόλων και καθηκόντων, η κατάσταση σύγκρουσης συμφερόντων και η αδυναμία φύλαξης αρχείων και οικονομικών δεδομένων σε ασφαλές σημείο (Petrascu and Tieanu, 2014).

Πέρα από κάθε αναφορά, η απάτη είναι μία συνήθης κατάσταση που δρομολογείται από στέλεχος ή εξωτερικό άτομο της εταιρείας για την παρουσίαση διαφορετικών οικονομικών στοιχείων που θα φέρουν όφελος σε εκείνη. Είναι ένα ζήτημα που πλέον ταλανίζει την κοινωνία και για αυτό το λόγο έχουν αυξηθεί οι εσωτερικοί αλλά και οι εξωτερικοί έλεγχοι, καθώς και έχουν τοποθετηθεί Ορκωτοί

λογιστές σε εταιρείες μέχρι να διαλευκάνουν ότι όλα είναι νόμιμα και όλα αναφέρονται στα λογιστικά βιβλία της εταιρείας (Hassink et al., 2010).

4.2. Είδη απάτης

Η απάτη βάσει της βιβλιογραφίας, μπορεί να κατηγοριοποιηθεί είτε ανάλογα τον ένοχο είτε ανάλογα τη μέθοδο. Όπως έχει γίνει ήδη σαφές, απάτη συναντάτε στις επιχειρήσεις και αφορά στην κακή διαχείριση των οικονομικών που γίνεται με δόλο από ομάδα ατόμων ή μεμονωμένα. Μπορούμε να αναφερθούμε επίσης, σε εσωτερική και εξωτερική απάτη και αυτή την ταξινόμηση χρησιμοποιούμε όταν αναφερόμαστε σε εταιρική απάτη και έχει να κάνει με το αν τα άτομα που διέπραξαν την απάτη βρίσκονταν εντός της επιχείρησης, δηλαδή ήταν στελέχη της, ή εκτός. Για παράδειγμα, εξωτερική απάτη μπορεί να προκληθεί από τους πελάτες, από τους επενδυτές ή και από τους προμηθευτές της εταιρείας. Από την άλλη εσωτερική απάτη μπορεί να προκληθεί όταν ένα στέλεχος, ένας διευθυντής ή απλώς υπάλληλος προσπαθήσει να αλλοιώσει τα οικονομικά στοιχεία και τα δεδομένα της εταιρείας, προς όφελος με παράνομες όμως πρακτικές. Ακόμη, η εσωτερική απάτη θεωρείται και δόλος που προέρχεται από το εργατικό προσωπικό ενώ παράλληλα το άτομο εκείνο κάνει κακή διαχείριση των προνομίων του (Σπάθης, 2002).

Σε άλλες πάλι περιπτώσεις μπορεί να εντοπίζεται παράλληλα εσωτερική και εξωτερική απάτη, όταν στέλεχος της εταιρείας συνεργάζεται με κάποιο άλλο στέλεχος άλλη εταιρείας για το προσωπικό τους όφελος. Επιπλέον, προτείνεται μία ακόμη ταξινόμηση της απάτης, σε απάτη έναντι της εταιρείας και πρακτικές μέσα από τις οποίες ωφελείται η εταιρεία. Στην πρώτη περίπτωση γίνεται γρηγορότερα αντιληπτή η απάτη και η καθοδική πορεία της εταιρείας και πραγματοποιείται με παραβιάσεις νόμων, φορολογικές απάτες, αποκρύψεις οικονομικών στοιχείων κ.α. Η απάτη εναντίον της εταιρείας έχει στόχο το όφελος των ατόμων που θα δράσουν παράνομα και θα παραβιάσουν τους νόμους αλλά η κατάσταση αυτή σύντομα θα έρθει στο φως έπειτα από έναν λογιστικό έλεγχο. Ωστόσο η διαδικασία της απάτης μπορεί να πραγματοποιηθεί με 3 τρόπους, με την παραποίηση των δεδομένων, με κάλυψη κάποιων συναλλαγών, εσόδων και εξόδων και με παραλείποντας πληροφορίες (Rezaee, 2003).

Για παράδειγμα μία επιχείρηση θα μπορούσε να αλλάξει την ημερομηνία παραστατικών, αποδείξεων και τιμολογίων της σε προϊόντα που αγοράζουν ή πωλούν. Αυτή η πρακτική θα βοηθούσε σε μικρότερη επιβάρυνση που προκαλούν έξοδα κατά τη χρονική αυτή περίοδο, τα οποία θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει σε επόμενο χρόνο προς όφελος. Ακόμη, θα μπορούσε να εμφανίσει λιγότερες δαπάνες ή να μην καταγράψει έσοδα ή έξοδα ή συναλλαγές (Σπαθάς κ.ά. 2002). Τέλος, μία επιχείρηση θα μπορούσε να μην αναφέρει την αλλαγή της λογιστικής της πολιτικής με σκοπό να έχει μεγαλύτερες απολαβές από άτομα που δεν γνωρίζουν τα νέα δεδομένα (Worthy, 1984).

4.3. Παράγοντες και κίνητρα απάτης

Υπάρχουν αρκετοί λόγοι και κίνητρα που μπορεί να οδηγήσουν μία εταιρεία σε παράνομες πρακτικές και παραποιήσεις οικονομικών στοιχείων. Τα κίνητρα αυτά μπορούν να προέλθουν ή από το εσωτερικό ή από το εξωτερικό πεδίο δράσεως της εταιρείας (Francois et al., 1999). Το εσωτερικό σχετίζεται με τα στελέχη και γενικά τη διοίκηση της μαζί με τον εξοπλισμό και το κτήριο και το εξωτερικό με τους λογιστές, τους ελεγκτές και τους επενδυτές. Επίσης, τα κίνητρα μπορούν να χωριστούν σε αυτά που απορρέουν από την ίδια την εταιρεία, σε εκείνα που σχετίζονται με τα μέλη της, σε αυτά που έχουν να κάνουν με πλαίσιο που λειτουργεί η ίδια η εταιρεία και σε αυτά που σχετίζονται με την κουλτούρα που έχει η εταιρεία (Καζαντζής, 2006).

Επομένως, στους παράγοντες που έχουν σχέση με τα καθήκοντα μίας εταιρείας ανήκουν οι εξής:

- **Συμβάσεις Δανείων**

Κατά καιρούς οι επιχειρήσεις συνάπτουν δανειακές συμβάσεις, βάσει συγκεκριμένων όρων που θα πρέπει να τηρούνται και από τους δύο ενδιαφερομένους και εκείνες από την πλευρά τους πρέπει να τηρούν τους όρους και να είναι ακριβής και νόμιμοι κατά την παρουσίαση των οικονομικών στοιχείων και των αριθμοδεικτών, τα οποία κυμαίνονται σε συγκεκριμένες τιμές. Στην περίπτωση λοιπόν, αθέτησης κάποιου όρου ή παράβασης έναντι όποιου λογιστικού προτύπου, προχωρούν σε πρακτικές με σκοπό

να επηρεάσουν τα στατιστικά και τα οικονομικά της εταιρείας, ώστε να έρθουν σε αρμονία με αυτά που θα έπρεπε να έχουν τηρηθεί και κατοχυρώνοντας την αποτροπή αύξησης του επιτοκίου που έχει ένα δάνειο ή της αποπληρωμής του (Καζαντζής, 2006).

- **Πληρωμή των στελεχών**

Δεν είναι λίγες οι φορές, όπου κάποια στελέχη λαμβάνουν επιπλέον οικονομικές ενισχύσεις και ποσά, πέραν του μισθού τους. Τα χρήματα αυτά για να προκύψουν και με πιο εύκολο και γρήγορο τρόπο είναι αποτέλεσμα επηρεασμού των οικονομικών καταστάσεων των εταιρειών. Η ίδια η εταιρεία στην προσπάθειά της να παρακινήσει τα στελέχη για να προσπαθήσουν και να εργαστούν περισσότερο, δημιουργούν το κατάλληλο πλαίσιο, ώστε να μπορούν να εφαρμόζονται διάφορες τεχνικές και μέθοδοι, οι οποίες να επηρεάζουν τα έσοδα και τα έξοδα της. Με τις πρακτικές αυτές έχει απολαβές και ο υπάλληλος αλλά και η ίδια η εταιρεία που αυξάνει τα έσοδά της και άρα έχει τη δυνατότητα και να τα διανείμει στους αντίστοιχους υπαλλήλους που έχει αποφασίσει.

Στους παράγοντες που έχουν σχέση με τη στάση των μελών της εταιρείας ανήκουν οι παρακάτω:

- **Διατήρηση του διευθυντή/μάντζερ**

Τα στελέχη εκείνα που ασχολούνται με τον σχεδιασμό του επιχειρησιακού πλάνου της εταιρείας, ώστε να επιτευχθούν συγκεκριμένα οικονομικά αποτελέσματα και στοιχεία κατά ένα διάστημα, διαθέτουν τα κίνητρα εκείνα ώστε να προχωρήσουν σε τροποποιητικές κινήσεις με στόχο την αύξηση κατά πολύ των κερδών, με στόχο να διασφαλίσουν τη θέση που κατέχουν και να αποφευχθεί κάθε πιθανή τοποθέτηση άλλου. Αν ένας διευθυντής ή ένας μάντζερ έχει να παρουσιάζει μόνο κέρδη και υψηλά οικονομικά δεδομένα, τότε θα διασφαλίζει και τη θέση που του έχει δοθεί, αν όμως τα πράγματα αλλάξουν τότε κάποιος άλλος θα πάρει τη θέση του.

- **Αύξηση μισθών αναλόγως τη θέση**

Τα μέλη της εταιρείας προσπαθούν συνεχώς να ανελιχθούν στην πυραμίδα της ιεραρχίας και για αυτό το λόγο πολλές φορές καταφεύγουν σε παράνομες πρακτικές που μπορούν να φέρουν αλλαγές στα οικονομικά δεδομένα της. Έτσι, αν

παρουσιάζονται αυξημένα οικονομικά και περισσότερα κέρδη από ότι έξοδα, ακόμη κι αν είναι ψεύτικα, τα άτομα που συμμετέχουν σε αυτό επιβραβεύονται και τους δίνονται τα ανάλογα υπό τη μορφή αυξήσεων ή μπόνους. Όταν λοιπόν κάποια άτομα μπορούν να κερδίσουν χρήματα πιο γρήγορα και άμεσα, θα μπουν στη διαδικασία να «πειράξουν» κάποια οικονομικά στοιχεία, ώστε να φανεί ότι η εταιρεία αυξάνει τα κέρδη της, άρα είναι ικανή να προσφέρει και περισσότερα χρήματα στους υπαλλήλους της (Καζαντζής, 2006).

Στα κίνητρα που αφορούν στον τρόπο λειτουργίας μία εταιρείας ανήκουν οι εξής 3 παράμετροι:

- **Ρυθμιστικό πλάνο της εταιρείας**

Το ρυθμιστικό πλάνο, το οποίο ισχύει σε συγκεκριμένες εταιρείες του επιχειρηματικού κλάδου, όπως για παράδειγμα είναι οι τράπεζες, οι ασφαλιστικές εταιρείες και άλλες εταιρείες κοινής ωφελείας, παρέχει αυστηρότατα πρότυπα και αρχές που θα πρέπει εκείνες να τηρούν χωρίς να αποκλίνουν από αυτά και να δημιουργούν ένα κλίμα αυστηρότητας και δέσμευσης. Έτσι, οι εταιρείες εξαναγκάζονται να εκμεταλλεύονται ευκαιρίες και στο τέλος να παραποιούν τα οικονομικά αποτελέσματα με σκοπό να παρουσιαστούν τα αποτελέσματα που είναι αρεστά και εντός των ορίων που έχουν τεθεί. Μέσω αυτής της διαδικασίας η εταιρεία εξακολουθεί να παραμένει στον κλάδο του και να δρα σε αυτόν ανάμεσα σε άλλες.

- **Εξάλειψη του μονοπωλίου και άλλων ρυθμίσεων**

Παγκοσμίως αναφέρονται ρυθμίσεις και όροι, ώστε να εξαλειφθούν περιπτώσεις μονοπωλίου στους κλάδους της επιχειρηματικότητας και της βιομηχανίας γενικότερα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι εταιρείες να εξαναγκάζονται να παρουσιάζουν μείωση των κερδών τους στα οικονομικά τους δεδομένα με σκοπό να αποφύγουν την προσοχή και την έρευνα από τις κυβερνητικές αρχές. Επιπλέον, λόγος παραποίησης των οικονομικών δεδομένων είναι έγκειται στη διαδικασία είσπραξης χορηγήσεων από το κράτος, οι οποίες για να δοθούν θα πρέπει οι εταιρείες να πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις και να είναι εντός των προτύπων και των ορίων που επιβάλλονται αναφορικά με το σύνολο των κερδών που εμφανίζουν αλλά και των εξόδων τους.

- **Φοροδιαφυγή**

Συνήθως, αλλά χωρίς αυτό να αποτελεί κανόνα οι πιο μικρές εταιρείες προσπαθούν να επηρεάζουν τα οικονομικά τους δεδομένα και στοιχεία. Αυτό το κάνουν σαν τον πιο κατάλληλο τρόπο να παρουσιάσουν και να δηλώσουν στα λογιστικά τους βιβλία ανακριβή ή αναληθή κέρδη που επιθυμούν να φαίνονται μειωμένα και αντίστοιχα περισσότερα έξοδα με σκοπό να απαλλαγούν από τη φορολογία όσον το δυνατόν περισσότερο. Με τον τρόπο αυτό μπορούν και κρατούν επιπλέον κεφάλαια για να χρησιμοποιηθούν στις εντός εταιρείας συναλλαγές τους και σε επενδυτικά/α τους προγράμματα.

Τέλος, στα κίνητρα που έχουν σχέση με την κουλτούρα που έχει και ακολουθεί η εταιρεία υπάρχουν τα παρακάτω:

- **Βραχυπρόθεσμοι Στόχοι**

Συχνά οι εταιρείες δεν θέτουν μακροπρόθεσμους στόχους, καθώς θα χρειαστεί αρκετός χρόνος για να φανούν τα αποτελέσματα. Για αυτό το λόγο καταφεύγουν σε βραχυπρόθεσμους και τα στελέχη της εταιρείας προχωρούν σε διαδικασίες και πρακτικές παραμόρφωσης των οικονομικών για να επιτευχθούν γρηγορότερα. Δεν σκέπτονται όμως ότι οι διαδικασίες αυτές μπορούν να κοστίσουν μελλοντικά με αρκετές αρνητικές συνέπειες. Παρ' όλα αυτά δεν σκέπτονται σε βάθος χρόνου και ακολουθούν παράνομες πρακτικές για να καλυφθούν τα άμεσα συμφέροντα όλων των μελών.

- **Μη ρεαλιστικά πλάνα για το μέλλον**

Σε αντίθεση των προηγούμενων, η διοίκηση όταν μπαίνει στη διαδικασία να θέσει μελλοντικούς στόχους, συνήθως είναι ανέφικτοι να υλοποιηθούν με τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους. Επιπλέον, εσκεμμένα θέτουν μη εφικτούς στόχους και σχεδιάζουν μη ρεαλιστικούς προϋπολογισμούς, ώστε να ασκήσουν πίεση στα μέλη της εταιρείας προκειμένου να δουλέψουν και να προσπαθήσουν πιο πολύ για την επίτευξη των στόχων αυτών. Όμως, τέτοιου είδους πρακτικές τίποτε άλλο παρά άγχος και αβεβαιότητα προκαλούν στους εργαζομένους, αφού προφανώς και αυτοί γνωρίζουν ότι δεν θα καταφέρουν να πετύχουν τους αναφερόμενους στόχους με αποτέλεσμα να

οδηγούνται σε παραποίηση των οικονομικών στοιχείων με σκοπό να αναφέρουν ότι πέτυχαν όσα τους είχαν τεθεί αν και στην πραγματικότητα τα δεδομένα θα είναι ψευδή.

Τέλος, έχοντας αναφερθεί σε όλους τους λόγους και τα κίνητρα που θα μπορούσε μία επιχείρηση να οδηγηθεί σε λογιστική απάτη και δημιουργική λογιστική, θα αναφέραμε ότι οι πράξεις αυτές φέρουν και αρκετές συνέπειες αν γίνουν γνωστές, όπως αναφέρθηκε ήδη και στην περίπτωση των οικονομικών σκανδάλων. Αν γίνουν γνωστές οι πρακτικές αυτές, οι εταιρείες έχουν σίγουρα πολλά παραπάνω να χάσουν από ότι να κερδίσουν σε πέρασ χρόνου.

4.4. Χαρακτηριστικά της απάτης

Ο εντοπισμός απάτης στα λογιστικά βιβλία και στις οικονομικές καταστάσεις δεν προκύπτει από κάποια λανθασμένη κίνηση ή από έλλειψη προσοχής του ατόμου που σημειώνει τα οικονομικά δεδομένα, αλλά γίνεται συνειδητά και με δόλο από το άτομο ή την ομάδα που προχωράει σε μία τέτοια πράξη. Βασικός σκοπός είναι να παραπλανηθεί το κράτος ή κάποιος επενδυτής ή πελάτης και να προχωρήσει σε συνεργασία με την εταιρεία (Φίλος, 2010).

Η απάτη μπορεί να ολοκληρωθεί επιτυχώς ή μέσω της υπερεκτίμησης περιουσιακών στοιχείων και των κερδών ή μέσω της υποτίμησης των εξόδων και των υποχρεώσεων που έχει η εταιρεία. Με τους παραπάνω τρόπους η εταιρεία προσπαθεί να αυξήσει τα οικονομικά της στοιχεία με πλασματικό βέβαια τρόπο, ώστε να παρουσιάζεται πιο δυνατή οικονομικά με στόχο να προσελκύει πελάτες και επενδυτές. Επιπλέον, είναι πολύ σημαντικό να γίνει κατανοητό ότι η διαδικασία αυτή μπορεί να υποκινηθεί από στελέχη της ίδιας της εταιρείας αλλά είναι και ο πιο εύκολος τρόπος, εφόσον εκείνη από τα ενδότερα γνωρίζουν καλύτερα τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να δράσουν (Καζαντζής, 2006).

Τα οικονομικά στοιχεία μπορούν να επηρεαστούν με τρεις τρόπους, όπως είναι ο παράβαση των λογιστικών προτύπων και θεωριών από κάποιον λογιστή ή άτομο που γνωρίζει τέτοιου είδους πρακτικές. Έτσι, όταν εντοπίζεται απάτη είναι ξεκάθαρο ότι κάποιος έχει προσπαθήσει να θέσει δικούς του λογιστικούς νόμους, σύμφωνα με τους

οποίους θα καταφέρει εν τέλει να αλλάξει τα δεδομένα, ωραιοποιώντας τα και παρουσιάζοντάς τα στη διοίκηση ή και σε εξωτερικούς φορείς. Οπότε η όλη διαδικασία σχετίζεται άμεσα με την υπέρβαση των λογιστικών προτύπων. Ως δεύτερος τρόπος παρουσιάζεται η άμεση δημιουργική δράση των στελεχών της εταιρείας, που προκαλείται από κάποια κενά σημεία που υπάρχουν στις λογιστικές θεωρίες και τα εκμεταλλεύονται προς όφελός τους.

Ως τρίτος τρόπος παρουσιάζεται το περιθώριο της επιλογής που δίνεται από τον τρόπο που παρουσιάζονται τα λογιστικά πρότυπα και οι θεωρίες. Τα μέλη της εταιρείας με αυτό τον τρόπο έχουν τη δυνατότητα να ασκούν κριτική σε αυτά και να δρουν με υποκειμενικό τρόπο. Κατ' επέκταση τα χαρακτηριστικά της λογιστικής και οικονομικής απάτης είναι τα παρακάτω: Δίνει τη δυνατότητα παραποίησης των οικονομικών στοιχείων, σκόπιμης τροποποίησης οικονομικών λογαριασμών και άλλων χρήσιμων δεδομένων και όχι πλήρη εφαρμογή των θεωριών και των προτύπων αλλά εφαρμογή με τον τρόπο που πιστεύει το άτομο, που διαπράττει την απάτη, ότι θα επιφέρει όφελος. Επιπλέον, χαρακτηριστικό της απάτης είναι η χρήση τεχνάσματος, ώστε να πετυχαίνει η διαχείριση των παραμορφωμένων εσόδων και εξόδων και η χρήση συγκεκριμένων τεχνικών που έχουν τη δυνατότητα να τροποποιηθούν.

Τέτοιου είδους κινήσεις συνήθως γίνονται στο τέλος του χρόνου ή ανά τρίμηνο, ώστε να αποφεύγονται λάθη και αποκρύψεις στοιχείων. Τα κίνητρα πάλι που οδηγούν ένα άτομο στην διαδικασία της δημιουργικής λογιστικής και της απάτης είναι πολλά και θα αναφερθούν άλλο κεφάλαιο, καθώς αποτελούν σημαντικά δεδομένα, ώστε να αποσαφηνιστούν πλήρως η έννοιες «λογιστική απάτη» και «δημιουργική λογιστική».

4.5. Σχέση λογιστικών θεωριών και απάτης

Όπως απορρέει και από όλα τα αναφερόμενα, όλες οι προαναφερθείσες πρακτικές που λειτουργούν ώστε να παραποιούνται τα οικονομικά δεδομένα μίας εταιρείας φέρουν στο μέλλον αρνητικές συνέπειες και για την ίδια την εταιρεία αλλά και για τα στελέχη της. Αν έπειτα από έλεγχο, παρατηρηθούν πλασματικές πληροφορίες που σχετίζονται με τα κέρδη και τα έξοδα της εταιρείας, η ίδια η εταιρεία θα πτωχεύσει και δεν θα μπορεί να υφίσταται πλέον στην αγορά. Έτσι, για να μην υπάρχουν οι παραπάνω συνέπειες και για να μην οδηγούνται οι επιχειρήσεις σε δημιουργική λογιστική και

απάτες, θα πρέπει να λαμβάνονται και τα κατάλληλα μέτρα πρόληψης. Η πρόληψη και μόνο είναι η καλύτερη αντιμετώπιση του ζητήματος αυτού (Φίλος, 2010).

Ο φορέας που μπορεί να δώσει άμεση λύση στο θέμα είναι ο εσωτερικός λογιστικός έλεγχος. Εκείνος μπορεί να καταλάβει και να ανιχνεύσει παρατυπίες, προκειμένου να τις επισημάνει και να προλάβει βαρύτερες συνέπειες σε τυχόν εξωτερικό έλεγχο. Η δουλειά του εσωτερικού ελεγκτή γίνεται περισσότερο δύσκολη όταν η απάτη και η παραποίηση οικονομικών καταστάσεων γίνεται από περισσότερα άτομα ή όταν μέλη που βρίσκονται σε υψηλότερη βαθμίδα στην ιεραρχία μίας εταιρείας συνεργάζονται με μέλη κατώτερης. Έτσι, απάτες οικονομικού περιεχομένου δεν πραγματοποιούνται μόνο από ισχυρά μέλη αλλά και από μέλη πιο χαμηλών βαθμίδων, τα οποία επίσης επιθυμούν να κρύψουν σφάλματα ή να βοηθούν στην ανάπτυξη της επιχείρησης.

Επομένως, ο εσωτερικός ελεγκτής έχει στη διάθεσή του κάποια μέσα τα οποία μπορεί να χρησιμοποιήσει, ώστε να καταφέρει να εντοπίσει οικονομικές απάτες και να τις αποτρέψει ή ακόμη και να εντοπίσει κάποιες περίεργες καταστάσεις που δεν θα είχαν συμβεί αν δεν είχαν παραποιηθεί τα οικονομικά της εταιρείας. Έτσι, ακολουθούν τα μέσα που θα βοηθούσαν σε όλο το δύσκολο αυτό έργο (Φίλος, 2010).

Πρέπει να αναλύεται η ακεραιότητα όλων των μελών της εταιρείας και ειδικότερα εκείνων που έχουν πρόσβαση σε λογιστικά και οικονομικά δεδομένα και αν εκείνα επιθυμούν να συνεργάζονται με άλλους για την επίτευξη κάθε στόχου. Στην περίπτωση που οι στόχοι βασίζονται σε ρεαλιστικά δεδομένα και δεν υπερβαίνουν τα όρια δεν δημιουργείται πρόβλημα, όμως υπάρχουν περιπτώσεις όπου άτομα δρουν για να φτάσουν τους στόχους χωρίς να έχουν όρια. Βάσει αυτού πρέπει να εξετάζεται αν μία επιχείρηση διαθέτει μηχανισμούς όπου τα μέλη να μπορούν να παρουσιάζουν παράνομες καταστάσεις ή να αναφέρουν τρόπους που θα μπορούσαν να τις βελτιώσουν.

Θα πρέπει να εξετάζεται αν η επιχείρηση διαθέτει λογιστικό σύστημα και σύστημα ελέγχου, όπου να εντοπίζουν παρατυπίες και δεδομένα που μπορεί να έχουν τροποποιηθεί από κάποιον. Γενικά κάθε σύστημα και πρόγραμμα που διαθέτει μία εταιρεία πρέπει να είναι ακριβές και αξιόπιστο και σαφώς να υπάρχει και το κατάλληλο προσωπικό που θα τα χειρίζεται με τον τρόπο που πρέπει. Επιπλέον, τα συστήματα

εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να έχουν την ανάλογη έγκριση και πρόσβαση, ώστε να καταφέρνουν να εντοπίσουν περιέργες κινήσεις και να δράσουν άμεσα. Ακολούθως, ο εσωτερικός ελεγκτής και η ομάδα του θα πρέπει να επιβλέπουν πως λειτουργούν τα συστήματα ελέγχου και αν καταγράφουν τα δεδομένα, όπως είναι στην πραγματικότητα.

Τα μέλη της ελεγκτικής επιτροπής που είναι και υπάλληλοι της εταιρείας, θα πρέπει να εξασφαλίζουν την παρουσία και ανεξάρτητων ελεγκτών και λογιστών, που σίγουρα διαθέτουν περισσότερη αξιοπιστία. Με αυτόν τον τρόπο μία εταιρεία φανερώνει ότι επιθυμεί να είναι αξιόπιστη και να τηρεί όλα τα λογιστικά πρότυπα, καθώς και να βελτιώνεται μέσα από τα λάθη της. Όταν μία εταιρεία επιδιώκει να έχει και εξωτερικούς συνεργάτες, δυσκολότερα θα προχωρήσει σε παραποίηση των δεδομένων της, καθώς η πρακτική θα εντοπιστεί άμεσα από εκείνους. Επιπλέον, οι ελεγκτές θα πρέπει να εξετάζουν όλες τις παρατηρήσεις που αναφέρονται και από άλλους ελεγκτές και λογιστές που βρίσκονται χαμηλότερα ιεραρχικά αναφορικά με το πως συμπεριφέρονται όλοι οι υπάλληλοι όταν διενεργείται ένα έλεγχος (Coram et al., 2006).

Θα πρέπει να γίνονται επίσης, αναλύσεις και να υπάρχει πλήρης ενημέρωση και κατ' επέκταση σύγκριση γύρω από τις υπάρχουσες τεχνικές που ορίζει ο κλάδος που δραστηριοποιείται η εταιρεία και εκείνες που χρησιμοποιεί η εταιρεία. Ακόμη, αναφέρεται ότι αν οι εταιρείες έχουν μειωμένα οικονομικά έσοδα σε σύγκριση με αυτά που περιμένουν προχωρούν σε πρακτικές διόρθωσης και τροποποίησης για να πετύχουν τους υψηλούς στόχους που είχαν θέσει. Επιπλέον, στις αναλύσεις πρέπει να εξετάζονται τυχόν αυξημένα και ανέλπιστα κέρδη ή αυξημένα έξοδα προκειμένου να φανεί από που έχουν προέλθει.

Οι περιπτώσεις απάτης τις περισσότερες φορές είναι εκτεθειμένες από τις αναλυτικές αναλύσεις των μεταβολών που εντοπίζονται στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση, στους λογαριασμούς της εταιρείας και στα οικονομικά έξοδα που εντοπίζονται σε διαφορετικές λογιστικές περιόδους. Αν στις περιπτώσεις αυτές υπάρχουν πολύ μεγάλες αυξήσεις ή απότομες μειώσεις, θα πρέπει να εξεταστούν άμεσα και με λεπτομέρεια. Η διαδικασία αυτή θα πρέπει να βασίζεται σε σύγκριση των τρεχόντων οικονομικών δεδομένων της εταιρείας με παρόμοια προηγούμενων περιόδων αλλά παράλληλα και με άλλων εταιρειών. Οι παραπάνω είναι κάποιοι από

τους πιο σημαντικούς δείκτες που θα μπορούσαν να φανούν χρήσιμοι στις αναλύσεις και να εντοπιστούν απάτες που αφορούν μία εταιρεία. Αναλυτικότερα, δείκτες που μπορούν να βοηθήσουν στον εντοπισμό απάτης είναι οι εξής: τα έσοδα και τα έξοδα σε σχέση με την τιμή των προϊόντων που πωλούνται, τα έσοδα και τα έξοδα σε σχέση με την περιουσία της εταιρείας και τις επενδύσεις που κάνει, τα έσοδα σε σύγκριση με τα επιστρεφόμενα προϊόντα και τα πιστωτικά που εκκρεμούν και περεταίρω τα έσοδα και τα έξοδα σε σχέση με τα αποθέματα που υπάρχουν, τις απαιτήσεις της αγοράς, τις πωλήσεις που γίνονται ανά μέρα κ.α.

Η κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι δείκτες που παρουσιάζουν τα οικονομικά στοιχεία της θα πρέπει συνεχώς να παρατηρείται από τον ελεγκτή αλλά συνήθως δεν λαμβάνεται υπόψιν. Όμως αυτή η ανάλυση μπορεί να παρουσιάσει την πραγματικότητα αναφορικά με τα οικονομικά ενός έτους σε σύγκριση με τις καταστάσεις εισοδημάτων, που εμφανίζει τα έσοδα και τα έξοδα αν και στην πραγματικότητα κάποια από τα μετρητά χρήματα μπορεί να μην έχουν εισπραχθεί ακόμα. Για αυτό το λόγο η κατάσταση ταμειακών ροών είναι πιο σημαντική για τη μεταχείριση των δεδομένων σαν δείκτης που αντικατοπτρίζει την ικανότητα της εταιρείας, αφού έτσι δημιουργούνται μετρητά χρήματα για να πληρωθούν διάφορες ανάγκες της εταιρείας, χρέη και μερίσματα. Αναφορικά με τις οικονομικές απάτες, οι καταστάσεις ταμειακών ροών μπορούν να φανούν χρήσιμοι ως δείκτες προκειμένου η εταιρεία να ανησυχήσει για πιθανή πτώχευση ή ασυνήθιστες αλλαγές των πωλήσεων και των οικονομικών καταστάσεων. Σχετικά με την κατάσταση ταμειακών ροών υπάρχουν συγκεκριμένοι δείκτες για να μπορέσει να αναλυθεί, όπου είναι οι εξής: μετρητά χρήματα εργασιών σε σχέση με το τι πωλείται ή τι θεωρείται έξοδο, σε σχέση με λογαριασμούς που πρέπει να εισπραχθούν, σε σχέση με τις απογραφές και ποιο είναι το χρέος που πρέπει να αποπληρωθεί.

Γενικά κάθε περίπτωση σύγκρισης θα πρέπει να γίνεται με κάποιο αξιόπιστο έγγραφο ή πηγή, όπως θα συνέβαινε αν μία εταιρεία σύγκρινε την οικονομική της κατάσταση με τα λογιστικά της αρχεία ή τα φορολογικά επιστροφικά παραστατικά της εταιρείας. Από εκεί μπορούν να αντληθούν αξιόπιστα δεδομένα σχετικά με τα έσοδα και τα έξοδα της εταιρείας.

Σημαντικό είναι ο ελεγκτής να παρατηρεί τους εισπρακτέους λογαριασμούς τους λαμβάνουν με αργό ρυθμό ή με ταχύτερο από ότι είναι οι πωλήσεις. Ακόμα πρέπει

να λάβει υπόψιν αν οι απογραφές επιβραδύνονται ή αν υπάρχει αύξηση των αποθεμάτων πιο γρήγορα από τις πωλήσεις.

Οι αρμοδιότητες και οι εργασίες των υπαλλήλων θα πρέπει να έχουν έναν σταθερό ρυθμό. Αν παρατηρηθεί έντονη κινητικότητα σε έναν τομέα από ότι σε έναν άλλο, θα πρέπει να ανιχνευθεί αν συμβαίνει κάτι παράξενο. Πρέπει να διερευνάτε αν η συγκεκριμένη εταιρεία έχει συχνή εναλλαγή ελεγκτικών επιτροπών και ελεγκτών ή αν διαθέτει ελεγκτική εταιρεία που έχει ήδη εμπλακεί σε σκάνδαλο οικονομικού χαρακτήρα ή αν διαφωνούν στην μεταξύ τους συνεργασία. Πρέπει να διερευνώνται οι σχέσεις μεταξύ θυγατρικών εταιρειών και άλλων φορέων που υπάρχει συνεργασία. Πρέπει να διερευνάται αν οι τίτλοι πωλήσεων της επιχείρησης αγοράζονται ή πωλούνται με ταχύ ή με αργό ρυθμό, ασυνήθιστο από άλλες περιπτώσεις. Πρέπει να διερευνάται αν υπάρχει αρκετό κεφάλαιο, ώστε να μπορεί να κινηθεί στην αγορά. Πρέπει να ελέγχεται επίσης αν το απόθεμα των προϊόντων αυξάνεται αναλογικά του κόστους των προϊόντων που έχουν πωληθεί. Πρέπει να διερευνάται αν οι επιστροφές και τα πιστωτικά τιμολόγια αυξάνονται ειδικά μετά το πέρας του ελέγχου των λογιστικών βιβλίων. Πρέπει να διερευνώνται οι χρηματοδοτήσεις που λαμβάνει η εταιρεία εκτός του ισολογισμού.

Τέλος, όπως είναι κατανοητό όταν το καθήκον του εσωτερικού ελεγκτή ολοκληρώνεται με ακρίβεια και αξιοπιστία σε συνδυασμό με κάποια βασικά μέσα που βοηθούν, ώστε να ανιχνευθούν οικονομικές απάτες και σκάνδαλα, τότε αποφεύγονται τέτοιου είδους καταστάσεις που είναι ανάρμοστες και παράνομες. Όταν, το παραπάνω σύστημα λειτουργεί σωστά, τότε προλαμβάνονται παραποιήσεις οικονομικών δεδομένων και ακόμη και αν συμβούν δεν μπορούν να μείνουν κρυφές για μεγάλο χρονικό διάστημα. Στο πρώτο λάθος που θα γίνει από το άτομο που προχωράει στην απάτη ή την ομάδα, τότε θα φανερωθούν όλα και θα πρέπει να λάβουν και τις ανάλογες ποινικές διώξεις (Φίλος, 2010).

4.6. Περιπτώσεις απάτης στον διεθνή και ελληνικό χώρο

Τα σκάνδαλα και οι οικονομικές απάτες είναι ένα παγκοσμίου διάστασης φαινόμενο που απαντάτε διεθνώς, σε όλες τις χώρες και σε ό,τι τομέα σχετίζεται με την

οικονομία. Οι απάτες περιλαμβάνουν μία μεγάλη ποικιλία από παράνομες πρακτικές και διαδικασίες, οι οποίες ηθελημένα προσπαθούν να τροποποιήσουν ή να αποκρύψουν στοιχεία προς όφελος μίας εταιρείας αλλά και των μελών της. Για τον εντοπισμό οποιασδήποτε απάτης έχει δημιουργηθεί ο Σύνδεσμος Πιστοποιημένων Ελεγκτών Απάτης (ACFE), όπου επιπλέον αναφέρει ότι «απάτη» ονομάζεται «μια παραπλάνηση ή ψευδή δήλωση ότι ένα άτομο ή μια οντότητα γνωρίζει ότι αυτή η ψευδής παρουσίαση μπορεί να οδηγήσει σε κάποιο μη εξουσιοδοτημένο όφελος για το άτομο ή για την οντότητα ή κάποιο άλλο μέρος».

Τα σκάνδαλα και οι απάτες πραγματοποιούνται από μία εξειδικευμένη ομάδα ατόμων που επιθυμούν να αλλάξουν τα οικονομικά δεδομένα μία επιχείρησης με απώτερο σκοπό την εξασφάλιση επιπλέον χρημάτων μέσω παρανομιών. Τα λογιστικά σκάνδαλα για την ακρίβεια, συνήθως γίνονται από μέλη που εντάσσονται στην επιχείρηση ή λογιστές της επιχείρησης κάτω από πλήρη ενημέρωση των στελεχών για να εξαπατήσουν το κράτος ή τους επενδυτές και τραπεζικά ιδρύματα. Τις περισσότερες φορές, σε περιπτώσεις οικονομικών σκανδάλων και απατών, υπάρχουν συμφέροντα τα οποία οδηγούν τα άτομα που έχουν συμμετοχή σε αυτά να πράξουν πέρα από τους νόμους, όπως είναι η μείωση των φόρων, η αύξηση των επενδύσεων, των μισθών κτλ. (Balaciu & Cosmina, 2008).

Έτσι, οι βιβλιογραφικές αναφορές και οι εκάστοτε έρευνες που έχουν ασχοληθεί με το ζήτημα, κάνουν λόγο για ανάγκη των εταιρειών να πετύχουν υψηλότερους στόχους και αύξηση των κερδών τους, προχωρώντας στην παρουσίαση ανακριβών οικονομικών στοιχείων και δη με την εμπλοκή των οικονομικών διευθυντών και υψηλών ιεραρχικά μελών της εταιρείας (Feng et., al 2011).

Ως εκ τούτου λογιστικά σκάνδαλα ή απάτες είναι σκάνδαλα επιχειρηματικού χαρακτήρα που πραγματοποιούνται όταν παραποιούνται οικονομικά στοιχεία και καταστάσεις μέσα από εντολές που δίνονται από υψηλά στελέχη που διοικούν την επιχείρηση. Για την επίτευξη αυτού του φαινομένου παραμορφώνονται και αυξάνονται τα κέρδη και τα έσοδα της εταιρείας και ταυτόχρονα μειώνονται τα έξοδά της ή με τεχνάσματα προκαλείται αύξηση στην αξία περιουσιακών στοιχείων με παράλληλη απόκρυψη ή μετάθεση των υποχρεώσεων που υπάρχουν πάντοτε με τη συνεργασία μελών και υπαλλήλων της εταιρείας.

Η τροποποίηση των οικονομικών στοιχείων μίας εταιρείας που οδηγούν στα λογιστικά σκάνδαλα θα μπορούσε σε κάποιες περιπτώσεις να χαρακτηριστεί ως νόμιμη ή σχετικά νόμιμη με την έννοια ότι η εταιρεία μπορεί να προβεί κινήσεις που να αλλάζουν τα στατιστικά ή τα οικονομικά της εταιρείας βάσει νόμιμων πρακτικών και πράγματι να προκαλούν μείωση εξόδων και αύξηση εσόδων μέσω τεχνικών. Σαφώς, για την κατάσταση των σκανδάλων δεν έχουν ευθύνη μόνο υψηλά στελέχη αλλά και οι διευθυντές, οι υπάλληλοι κ.α. που είτε εξαναγκάστηκαν είτε προχώρησαν με τη θέλησή τους προς δικό τους όφελος. Σίγουρα, κίνητρο για κάθε λογιστικό σκάνδαλο είναι η προσωπική αλλά και η σύνολο φιλοδοξία που υπάρχει και η τάση για αύξηση των χρημάτων, τα οποία στο τέλος θα μοιραστούν στα μέλη εκείνα που βοήθησαν να έρθει σε πέρας κάθε διαδικασία (Ζοπουνίδης, 2009).

Εν κατακλείδι, λογιστικά και εταιρικά σκάνδαλα έχουν εντοπιστεί σε διεθνές επίπεδο αλλά και εντός της Ελλάδος και έχουν βαθιά φέρει ανατροπή στον τομέα των επιχειρήσεων και των λογιστικών προτύπων. Τα σκάνδαλα από την πλευρά τους έχουν επηρεάσει και έχουν μεταβάλλει το οικονομικό περιβάλλον και παράλληλα έχουν δώσει το έναυσμα για τη δημιουργία νέων κανόνων και προτύπων που να διασφαλίζουν την ασφάλεια και την νομιμότητα που θα πρέπει να χαρακτηρίζονται όλες οι οικονομικές καταστάσεις και τα στοιχεία των εταιρειών (Ζοπουνίδης, 2009).

- **διεθνή σκάνδαλα**

Το πιο γνωστό οικονομικό σκάνδαλο όλων των εποχών είναι αυτό της επιχείρησης ενεργειακών πόρων Enron που έλαβε χώρα στις αρχές του 21^{ου} αιώνα. Το εν λόγω σκάνδαλο επηρέασε την οικονομία της Αμερικής και γενικότερα την κοινωνία δημιουργώντας ανεπανόρθωτο πρόβλημα στη βάση της (Ζοπουνίδης & Γαγάνης, 2004).

Η Enron δημιουργείται το 1985 μετά από το διαχωρισμό δύο εταιρειών φυσικού αερίου, τη Houston Natural Gas και τη InterNorth και ελευθέρωση των αγωγών του φυσικού αερίου. Με το ξεκίνημα της συνένωσης, στην Enron παρατηρείται ένα υψηλό ποσοστό χρέους, με αποτέλεσμα οι δύο αναφερθείσες εταιρείες να μην έχουν το μονοπώλιο και τα δικαιώματα στους αγωγούς της. Αν ήθελε λοιπόν να κρατηθεί στη θέση της, θα έπρεπε μέσω μίας καινούριας και καινοτόμας τακτικής να παράγει κέρδη προκειμένου να αυξήσει τα έσοδα στο ταμείο της (Παπαστάθης, 2003).

Το άτομο που κατείχε τότε τη θέση του Διευθύνοντος Συμβούλου, ο Kenneth Lay, αποφάσισε να προσλάβει μία επιχείρηση, την McKinsey & Company, της οποίας οι σύμβουλοι μπορούσαν να βοηθήσουν στην εξελικτική πορεία της τακτικής που θα ακολουθούσε η Enron και να αλλάξει την τότε οικονομική της κατάσταση. Μετέπειτα αποφάσισε και τοποθέτησε ως σύμβουλο τον Jeffrey Skilling έμπειρο στο τραπεζοοικονομικό τομέα, όπου στη συνέχεια παρουσιάζει μία λύση που αναφέρει τα εξής: τη διαδικασία πίστωσης μετρητών της Enron και την τακτική αποταμίευσης των κερδών σε «τράπεζα φυσικού αερίου» που θα δημιουργούσαν εκείνοι (Caramanis, 1998).

Εκείνη με τη σειρά της μέσα από την αναφερθείσα τράπεζα, θα έμπαινε στη διαδικασία αγοράς φυσικού αερίου από ένα κύκλο προμηθευτών και στη συνέχεια θα προσπαθούσε να πουλήσει σε έναν κύκλο καταναλωτών. Εν συνεχεία, δημιουργήθηκε ένα νέο προϊόν, ώστε να βγει σε παραγωγή, το οποίο σχετιζόταν με την παραγωγή ενέργειας (Naser, 1993).

Ακολουθούν, εξελίξεις όπου ο Jeffrey Skilling προσπαθεί να αλλάξει την ιδεολογία της Enron για να την κάνει να μοιάζει εμπορική και α μπορεί να ταιριάξει με άλλες τέτοιους είδους. Το 1990 ο ίδιος προσλαμβάνει τον Andrew Fastow, ο οποίος δρα γρήγορα και γίνεται αρχηγός των Οικονομικών υπηρεσιών λίγο αργότερα. Σε συνέχεια όλων αυτών ο Jeffrey Skilling επιτηρεί τη δημιουργία μεγάλου ποσοστού δοσοληψίας της εταιρείας και ο Andrew Fastow επιβάλλει τη διαδικασία επιχορήγησης με περίπλοκα τεχνάσματα (Easterwood, 1998).

Με την αύξηση της φήμης όμως της εταιρείας, αυξάνονταν και οι πιο σκληροί τρόποι που αξιολογούνταν τα μέλη και οι υπάλληλοι της, από μία συγκεκριμένη επιτροπή που έκανε αυτό. Αυτό όμως έφερε αντίθετα αποτελέσματα και έκανε τα μέλη να σκέφτονται ότι το μόνο που αξιολογούσαν ήταν η επίδοση τους και τα κέρδη που έφεραν εκείνη στην εταιρεία (Altman, 1968).

Συμπτωματικά, την ίδια χρονική περίοδο η ΗΠΑ διανύουν μία από τις καλύτερες στον τομέα της οικονομίας με πολλούς υποψήφιους επενδυτές και μεγάλο ποσοστό επιχειρηματιών και ήδη τα μέλη της εταιρείας πλην του Kenneth Lay είναι νέοι άνθρωποι με στόχους (Green, 2004). Η εταιρεία πλέον διαθέτει υψηλό ποσοστό

φήμης και ακολούθως η Wall Street της ζητά ένα τεράστιο ποσό ρυθμού ανάπτυξης, το οποίο και κατοχυρώνει από την Enron (Schwartz, 2003).

Εν συνεχεία συγκροτείται η Enron Online το 1999, η οποία παρέχει τη δυνατότητα δοσοληψίας μέσω διαδικτύου και κάνει τη διαδικασία ευκολότερο, καθώς κάθε ενδιαφερόμενος μπορούσε να δει πραγματικά στοιχεία τη στιγμή που επιθυμούσε. Επιπλέον, το εγχείρημα ήταν σημαντικό γιατί η Enron είχε το ρόλο και του πελάτη αλλά και του πωλητή σε κάθε συναλλαγή παρέχοντας σιγουριά και ασφάλεια στους ενδιαφερόμενους (Hamilton, 2006).

Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η άμεση ανάπτυξη της εταιρείας και υψηλότερα κέρδη το 2000 από ότι ποτέ, που την κατηγοριοποίησαν στις εξέχουσες με πρωτοποριακές τακτικές εταιρεία (Φίλιος, 2003). Λόγω αυτού δημιούργησε περίπου 3500 θυγατρικές εταιρείες, οι οποίες σκοπό είχαν να την εξυπηρετήσουν σε κάποιες καταστάσεις, όπως ήταν οι μεταφορές περιουσίας που δεν είχαν πλέον την ίδια αξία με πριν, η μεταφορά πολλών καθηκόντων και δικαιωμάτων και τέλος, να απαλλαχθεί από πληρωμές φορολογικού ελεγκτικού μηχανισμού της Αμερικής με τη βοήθεια λογιστών και ελεγκτών, παρουσιάζονται ανακριβή και «πειραγμένα» οικονομικά δεδομένα σε μετόχους παγκοσμίως, καθώς και τιμή μίας μετοχής στα \$84,87 (Κάνζος, 2001).

Με τη σειρά του ο Jeffrey Skilling εφάρμοζε πρακτικές που χαρακτήριζαν τις off-shore εταιρείες, δημιουργώντας έναν αρκετά ευφυή τρόπο με εξάλειψη των ζημιών και των προβλημάτων, ώστε η εταιρεία να εμφανίζει μόνο κέρδη και ανάπτυξη. Εκείνος το 2001 αποχωρεί και δηλώνει ότι υπάρχει κάποιο πρόβλημα και η αξία που είχε λάβει μειώνεται με απόδειξη των λεγόμενων του λίγο αργότερα (Γρηγοράκος, 2005). Η αξία της πέφτει και στο χρηματιστήριο και το ίδιο έτος αναφέρει ότι τα οικονομικά της στοιχεία για το διάστημα 1997-2000 είναι λανθασμένα και πρέπει να επεξεργαστούν από την αρχή. Το κέρδος της μειώνεται κατά 23% και τα έσοδα κατά 6% με παράλληλη μείωση που είχαν τα μερίδια των μετοχών της εταιρείας από τα κέρδη (Κουλούρης, 2003).

Τα διοικητικά μέλη της εταιρείας πιστεύουν ότι το ποσοστό εξόδων οφειλόταν σε επενδυτική ζημία και έπεται το γεγονός της αναφοράς του Fastow ότι η εταιρεία κερδίζει \$30 δισεκατομμύρια μετά από κλείσιμο συμφωνιών off-shore εταιρειών. Ταυτόχρονα, την ίδια μέρα η Securities and Exchange Commission (S.E.W) αναφέρει

ότι η Enron έχει τεθεί υπό έρευνας λόγω ύποπτων ζητημάτων που έχουν βγει στο φως και φαίνεται να λαμβάνει μέρος (Δρακοπούλου, 2003).

Όντως, παρουσιάζεται με δεδομένα και στατιστικά ότι η Enron μέσα σε 15 χρόνια κατάφερε να μεταβληθεί σε μία από τις ισχυρότερες εταιρείες ενέργειας παγκόσμια, με 21000 υπαλλήλους και τεράστια ποσά εσόδων (Γκίκας, 1997). Το σκάνδαλό της παρουσιάστηκε το 2001 και ήταν το πλέον οικονομικής φύσεως σκάνδαλο. Με γνώμονα ότι η εταιρεία ακολουθούσε παράνομες και μάλλον παράνομες λογιστικές τεχνικές έφτασε στην πτώχευση και στη χρεοκοπία στις 02.12.2001. Όσο προβαλλόταν το σκάνδαλο, τόσο η τιμή της μετοχής της έπεφτε κατακόρυφα και γενικότερα όλη η αντιμετώπισή της από την αγορά άλλαξε άρδην. Ακόμη, η εταιρεία που είχε αναλάβει να έχει το ρόλο του εξωτερικού ελεγκτή της εταιρείας, κατηγορήθηκε ότι υπήρξε χαλαρή και δεν λειτουργούσε με βάσει τα λογιστικά πρότυπα, καθώς και ο εσωτερικός φυσικά έλεγχος ήταν εξίσου επιεικής και ανακριβής. Φυσικά, το παραπάνω είχε αρνητικό αντίκτυπο και στην εταιρεία ελέγχου όπου της αφαιρέθηκε η άδεια που κατείχε μέχρι πρότινος και εν τέλει έκλεισε (Παπαδόπουλος, 1985, Altman, 1968).

Η περίπτωση της εταιρείας WorldCom εμφανίζει επίσης έντονο ενδιαφέρον, όταν γίνονται αναφορές σε οικονομικά σκάνδαλα. Όταν συνέβη η χρεοκοπία της, υπήρξε μεγάλη αναταραχή στον τομέα της τηλεπικοινωνίας. Ήταν από τις πιο μεγάλες εταιρείας της Αμερικής (Green, 2004) και η ονομασία της δημιουργήθηκε το 1995 μετά από τη διαδικασία συγχώνευσης δύο εταιρειών, Long Distance Discount Service και Advanced Companies Inc. Το 1997 προχωρά σε συγχώνευση με την MCI Communications με το όνομα MCI WorldCom (Berkowitz, 2002).

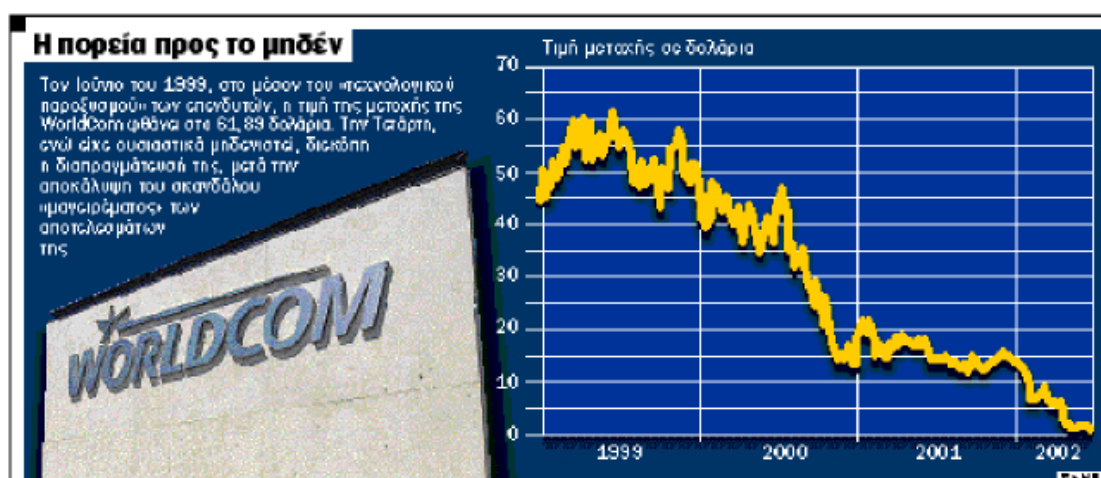
Το 1999 ανακοινώνεται μία προσπάθεια συμφωνίας ανάμεσα στις Sprint Corporation και την MCI WorldCom, που αν όλα πήγαιναν καλά θα ήταν η μεγαλύτερη συγχώνευση στην ιστορία και θα έθετε τη δεύτερη στο πρώτο βήμα εταιρειών τηλεπικοινωνιών, όμως εν τέλει δεν πραγματοποιήθηκε. Το 2002 αναγγέλλεται ότι σταματά η συμφωνά και εταιρεία γίνεται ξανά WorldCom (Ζοπουνίδης κά., 2002).

Παράλληλα, το 2002 ανακαλύπτεται έπειτα από εσωτερικό έλεγχο μεγάλο οικονομικό λάθος και έπειτα από 30 ημέρες ανακοινώνεται και η πτώχευσή της, αφού έγιναν γνωστές παράνομες λογιστικές τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν από μέλη της

ίδιας της εταιρείας για να καλυφθεί η κρίση στα οικονομικά (Easterwood, 1998). Εν συνεχεία η εταιρεία απέκρυπτε από τα οικονομικά της στοιχεία, έξοδα που σχετίζονταν με άλλες εταιρείες με δράση στον ίδιο κλάδο, με κεφαλοποίηση των ποσών αυτών, δηλαδή τα θεωρούσαν έξοδα της διαδικασίας αυτής και όχι λειτουργικό εισόδημα και ωραιοποιώντας τα έσοδα με μη αναμενόμενα εισοδήματα της εταιρείας. Έτσι, ως το 2003 τα οικονομικά της δεδομένα είχαν αυξηθεί κατά πολύ. Με την υπόνοια και απάτη, το έλεγχο έκανε η εταιρεία Arthur Andersen, όπως είχε συμβεί και με την Enron (Κουλούρης, 2003).

Αποτέλεσμα αυτών είναι η εταιρεία να ονομαστεί ξανά σε MCI, όπου και είναι σε λειτουργία μέχρι σήμερα αλλά με αρκετές οικονομικές εκκρεμότητες προς μέλη της αλλά και δανειστές. Τέλος, έπεται μία πρόταση συγχώνευσης με μία άλλη εταιρεία, την Verizon, όπου επίσης δεν υλοποιήθηκε άμεσα διότι υπήρχε συζήτηση και με άλλη εταιρεία, την Qwest. Εν τέλει αποφασίστηκε η συγχώνευση με την πρώτη και η εταιρεία ονομάστηκε Verizon Business (Γρηγοράκος, 2005).

Εικόνα 1: Από την άνοδο της WorldCom προς την πτώχευση

Ακολουθεί η εταιρεία Parmalat που δημιουργείται το 1960 στην Πάρμα στην Ιταλία και λόγω του Καλλίστο Τάντσι, υπευθύνου, επιτυγχάνει πλήρως σε αυτό που σκοπεύει να πετύχει. Το 1974 η εταιρεία αποκτά παγκοσμίου εμβέλειας φήμη και δημιουργεί θυγατρικές σε πολλά σημεία παγκοσμίως (Ζοπουνίδης κά., 2002). Το 1990 η εταιρεία εισέρχεται στο χρηματιστήριο και γίνεται 7^η στη ιταλική βιομηχανία και 1^η παγκοσμίως σε γάλατα μακράς διάρκειας.

Το 2002 τα κέρδη της εταιρείας φτάνουν τα 7,5 δις. και η μετοχή της παίρνει μεγάλη αξία (Altman, 1968). Μέχρι τότε όλα κυλούσαν ευνοϊκά για την εταιρεία, όταν ένα χρόνο αργότερα οι ελεγκτές ψάχνοντας επένδυση ύψους 500.000.000€ προς την εταιρεία επενδύσεων Epicurum, τα πράγματα άρχισαν να γίνονται δυσοίωνα. Έπεται υποτίμηση της μετοχής αμέσως μόλις γίνεται αντιληπτό τι έχει συμβεί και η αγορά κεφαλαίων αναζητά απαντήσεις για την πορεία των πραγμάτων (Naser, 1993). Παράλληλα, με τη συγκέντρωση των μελών της εταιρείας προσπαθεί να αποσαφηνίσει το πλάνο εξόφλησης των χρεών που πρέπει να πραγματοποιηθεί μέχρι τέλος του έτους. Με την έλευση επιτροπής και ελεγκτών αυξάνονται και οι φόβοι των επενδυτών, όμως με μία αναγγελία κατάθεσης μεγάλου ποσού σε μετρητά στην Bank of America των Νησιών Κέυμαν, τα πράγματα ηρεμούν (Γκίκας, 1997).

Όμως δεν άργησε η εν λόγω τράπεζα να αναφέρει ότι ψευδώς αναφέρθηκαν τα παραπάνω και ότι το χαρτί που παρουσίασε η εταιρεία ήταν επίσης ψεύτικο με αποτέλεσμα η μετοχή να πέσει κατακόρυφα και χιλιάδες άτομα που είχαν επενδύσει να χάσουν τα χρήματά τους. (Caramanis, 1998). Έπεται η εξαγγελία των χρεών της εταιρείας, χρέη που καλύπτονταν μέσα από off-shore εταιρείες που φόρτωναν η μία στην άλλη τα δικά της με αποτέλεσμα η αρχική εταιρεία να μπορεί να έχει αυξημένα κέρδη και μεγάλη αξία μετοχής στο χρηματιστήριο (Easterwood, 1998). Τέλος, εκτός από την ίδια την εταιρεία που κατηγορήθηκε για απάτη και σκάνδαλο, κατηγορήθηκαν και παράνομες πρακτικές και οι ελεγκτικές εταιρείες που είχαν αναλάβει την επιτήρηση και τον έλεγχο της.

Η American International Group, Inc (AIG) είναι από τις πιο γνωστές αμερικάνικες ασφαλιστικές εταιρείες με έδρα τη Νέα Υόρκη αλλά και το Λονδίνο. Από το 2004-2008 η εταιρεία βρισκόταν στο Dow Jones Industrial Average ενώ το 1919 ο Cornelius Vander Starr δημιούργησε μία ασφαλιστική εταιρεία στην Κίνα μέχρι και το 1949, όπου η AIG έφυγε από την Κίνα και μεταφέρθηκε η έδρα στη Νέα Υόρκη. Εν συνεχεία η εταιρεία λειτουργεί επεκτατικά μέσα από διάφορες πρακτικές (Ballas, 1999) και εν τέλει το 1962 η διαχείριση της εταιρείας μεταβιβάζεται στον R. Maurice “Hank” Greenberg.

Εκείνος με τη σειρά του άλλαξε κάποιες καταστάσεις και έδωσε βάση στις πωλήσεις ανεξάρτητων ασφαλιστικών μεσιτών. Το έτος 1969 προχωράει σε είσοδό της στο χρηματιστήριο ενώ το 2005 ξεκινούν έρευνες για απάτες και οικονομικά σκάνδαλα

και σε αυτήν την εταιρεία. Το σκάνδαλο αυτό φέρνει και την αποχώρηση του Greenberg, αφού του ασκούνται κατηγορίες (Φίλιος, 2003).

Οι έλεγχοι όταν στράφηκαν προς δύο συγκεκριμένες καταστάσεις που σχετίζονταν με την Berkshire Hathaway's (BRK) General Re Corp. Κατάλαβαν ότι υπήρχαν κάποια περιέργα κενά. Βρήκαν δάνειο 500 εκατομμυρίων, το οποίο είχε παρουσιαστεί σαν έσοδο από ασφάλιστρα προς όφελος της, όμως αποδείχθηκε ότι δεν είχε προχωρήσει σε όλες αυτές τις ασφαλίσσεις (Δρακοπούλου, 2003). Ακολούθησε επιβολή ποινής για παράνομες λογιστικές και οικονομικές τεχνικές και εντός της εταιρείας αλλά και με άλλου φορείς. Αργότερα, η εταιρεία για να καταφέρει να ανακάμψει δανείστηκε 20 δις δολάρια από δικές της θυγατρικές αλλά το 2008 είχαν είδη δημοσιευτεί τα οικονομικά δεδομένα της που επέφεραν πτώση της μετοχής της (Γκίκας, 1997). Μέσα στα χρόνια τα στελέχη αλλάζουν και μαζί και οι πρόεδροι αφού ακολουθούν συνεχείς ανακατατάξεις και αλλαγές. Το 2008 επίσης μία τράπεζα αποφασίζει ότι μπορεί να βοηθήσει την AIG και να της πιστώσει χρήματα για 2 χρόνια, ώστε εκείνη με τη σειρά της να δανειστεί και να ανακάμψει. Από όσο φάνηκε τα χρήματα δίνονται κατά καιρούς για ανούσιους λόγους, όπως π.χ ταξίδια και η πίστωση αναγκάστηκε να πάρει παράταση. Το τέλος του 2008 βρίσκει την AIG να έχει απώλεια πολλών χρημάτων για τους τελευταίους μήνες του χρόνου (Clikeman, 2009).

Παρ' όλα αυτά συνεχίζονται καταστάσεις στις οποίες η εταιρεία δεν μπορεί να αντεπεξέλθει, όπως είναι οι τεράστιες πληρωμές υπαλλήλων και μπόνους που δίνονται παρά τα πολλά προβλήματα που συνέχιζαν να υπάρχουν με τα οικονομικά. Έτσι, βάσει όλων των αρνητικών στοιχείων που αναφέρθηκαν, η AIG μπήκε στην 8^η θέση στη λίστα με τις πιο κακές ασφαλιστικές αλλά πράγματι η κατάσταση δεν ήταν ίδια με αυτή της Enron, η πρώτη έκανε αληθινές δοσοληψίες και συναλλαγές (Altman, 1968).

Φυσικά, υπάρχουν και άλλα γνωστά σκάνδαλα στην ιστορία, όπως εκείνο της Lehman Brothers, που είχε ως αντικείμενο την αγοροπωλησία βαμβακιού. Με συγκεκριμένες τεχνικές όμως παρουσίαζε άνθιση των οικονομικών του για να προσελκύσει επενδυτές με αποτέλεσμα το 2008 να κηρύξει πτώχευση, αφού απέκρυπταν και τα στελέχη αλλά και η ελεγκτική εταιρεία την πραγματική οικονομική κατάσταση της εταιρείας.

- **Περιπτώσεις απάτης στην Ελλάδα**

1. Ασπίς Πρόνοια

Οι περιπτώσεις χρεωκοπίας ασφαλιστικών εταιρειών είναι πολύ συχνές και ένα γνωστό παράδειγμα είναι αυτό της Ασπίς Πρόνοιας. Απέκτησε μεγάλη εμβέλεια γιατί τα κεφάλαια που σχετίζονται με ασφάλειες ζωής, συνταξιοδοτικά και επενδυτικά προϊόντα ήταν μεγάλα, δηλαδή περίπου 227.000 συμβόλαια. Όμως λόγω του σκανδάλου άνθρωποι έχασαν πολλά περιουσιακά τους στοιχεία και χρήματα (Colvin, 2002).

Το 1944 ιδρύεται η Ασπίς Πρόνοια και είναι από τις πρώτες στην Ελλάδα. Το 1945 εισάγει πρώτη το ομαδικό ασφάλιστρο και το 1952 τολμά την επαναφορά τις ασφάλειες ζωής. Το 1953 αποφασίζει να εξαγοράσει την εταιρεία «Πατρίς» και προχωράει σε εκπροσώπηση της «Sun Insurance Company» σχετικά με θαλασσοασφάλειες. Το 1957 αποφασίζει να αναλάβει καλύψεις σε ασφαλιστικές ανάγκες της Ολυμπιακής εταιρείας. Έπονται το 197, συνεργασίες για ίδρυση της «Interamerican Ζωής» και μετά από 2 χρόνια μεταβιβάζει το μερίδιό της αλλού. Το 1989 το μεγαλύτερο ποσοστό μετοχής έχει ο όμιλος «Aegon» και εν συνεχεία κατά το 1990 ιδρύονται η «Ασπίς Πρόνοια Ζημιών», η «Ασπίς Πρόνοια Αμοιβαίων Κεφαλαίων», η «ASPIS BANK» κ.α. με αποτέλεσμα να κυριαρχεί στον τομέα της (Γρηγοράκος, 2005).

Το 1994 αγοράζοντας μερίδιο από την «Aegon», έπειτα από ένα χρόνο ιδρύουν την «Ασπίς Επενδυτική», όπου και μπαίνουν στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (ΧΑΑ). Το 2000 γίνεται αντιληπτό από πελάτες ότι δεν καταβάλλονται ποσά για την κάλυψη των ασφαλιστηρίων, καταγγέλλοντας το γεγονός και αντί τα συμβόλαια τις ASPIS BOND να επενδύονται, κάλυπταν οικονομικές της ανάγκες. Το 2001 η εταιρεία πραγματοποίησε αλλαγή στον ισολογισμό του 2000 μειώνοντας την αξία της μετοχής λόγω υποτιμήσεων των επενδύσεων. Επιπλέον, αποφασίζει το γεγονός αυτό να μην το αναφέρει στα λογιστικά της βιβλία και τους ισολογισμούς στα χρόνια που ακολουθούν (Παπαδόπουλος, 1985).

Το 2002 οι οικονομική της κατάσταση επιδεινώνεται και αντί να αγοράζει από μέρος των εισπράξεων της «ASPIS BANK» κατά το 2001, χρησιμοποιεί ένα

μεγάλο ποσό για να κάλυψη τις ζημιές της από χρήματα συμβολαίων του 2000. Για να καταφέρει να σταθεί στο ύψος της δημιούργησε ένα νέο προϊόν και με ειδικά τεχνάσματα παραμόρφωσε τα οικονομικά στοιχεία και την κατάσταση, προχωρώντας σε αύξηση του ύψους των κεφαλαίων. Το 2004 προχωράει στο να αυξήσει τα κεφάλαιά της με διαδικασία αυθαίρετης αναπροσαρμογής των αξιών των ακινήτων που κατείχε, με χρήση εύλογης αξίας και αύξηση της αξίας των αναφερόμενων ακινήτων κατά πολλά εκατομμύρια. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα καταγγελίες από στελέχη αλλά και από πελάτες και το 2005 την έλευση ελέγχου, ώστε να διαπιστωθούν οικονομικές ατασθαλίες, πράμα που έγινε (Παπαδόπουλος, 1985).

2. Siemens

Από τις πιο πρόσφατες περιπτώσεις οικονομικού σκανδάλου είναι αυτή της Siemens, όπου απασχόλησε στο έπακρον την Ελλάδα αν και αναφερόμαστε σε Γερμανική εταιρεία. Η μεγάλη αυτή εταιρεία κατέληξε στα δικαστήρια της Γερμανίας να κατηγορείται για πρακτική που θεωρούν ότι εφάρμοζε, δίνοντας χρήματα σε παράγοντες της κυβέρνησης με σκοπό να αναθέσουν σε εκείνη περισσότερα δημόσια έργα. Φυσικά, η Ελλάδα ασχολήθηκε αρκετά με αυτή την υπόθεση χωρίς να αποδοθεί δικαιοσύνη. Βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη το συγκεκριμένο οικονομικό σκάνδαλο, αφού σύμφωνα με το πόρισμα της δικογραφίας, η εταιρεία χρημάτισε τους Έλληνες πολιτικούς και άλλους δημόσιους λειτουργούς με ποσό περίπου 51 εκατομμύρια ευρώ. Η εν λόγω περίπτωση βρίσκεται σε εξέλιξη από το 2005 στην Ελλάδα και δεν έχει παρουσιαστεί ακόμη κάποιο συγκεκριμένο πόρισμα.

3. Folli Follie

Η Folli Follie Group είναι μία εταιρεία που δημιουργήθηκε το 1982 από τον Δημήτρη και την Καίτη Κουτσολιούτσου, ζευγάρι, το οποίο δραστηριοποιήθηκε έντονα στη μόδα και συγκεκριμένα ξεκινώντας με τη δημιουργία κοσμημάτων, που κατασκεύαζαν και διένεμαν σε καταστήματα. Το μέλλον της εταιρείας φαινόταν λαμπρό με μία εξαιρετική πορεία και αυξητική τάση, ειδικότερα για την Ελλάδα. Η συγκεκριμένη επιχείρηση βρίσκεται στο χώρο τουλάχιστον 40 χρόνια και έχει ένα μεγάλο δίκτυο πώλησης, αφού σαν όμιλος συνεργάζεται με πολλές χώρες και διεξάγει χονδρική και

λιανική σε πολύ γνωστές εταιρείες. Ακόμη, έχει επεκταθεί με προϊόντα ομορφιάς και καλλυντικά με διανομή γνωστών εταιρειών αλλά και δημιουργίας δικών της καταστημάτων. Το όραμά της εταιρείας ήταν να γίνει παγκοσμίως δυνατή και να δραστηριοποιείται σε όλους τους τομείς που σχετίζονται με τη γυναίκα και την ομορφιά, γεγονός όπου όντως έγινε πραγματικότητα (ffgroup.com, 2022).

Το 1995 είναι ένα έτος πολύ σημαντικό για την εταιρεία, αφού καταφέρνει να επεκταθεί και να μπει στην ιαπωνική αγορά, κάτι το οποίο λίγες φορές καταφέρνει κάποια. Η ίδια γνωρίζει επιτυχία και γίνεται γνωστή για τα προϊόντα που προσφέρει και ο ιδρυτής της γνωρίζει επίσης επιτυχία και χαίρει αξίωσης στον τομέα που δραστηριοποιείται. Το 2003 δεν αργεί ο ίδιος να γίνει Πρόεδρος του Ελληνοϊαπωνικού Εμπορικού Επιμελητηρίου και το 2009 να παρασημοφορηθεί με παράσημο της Τάξεως του Ανατέλλοντος Ηλίου, Χρυσών Ακτίνων που του δόθηκε από την κυβέρνηση της Ιαπωνίας. Το 1997 έρχεται η ώρα η εταιρεία να μπει στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών και αξιοποιεί το κεφάλαιό της, ώστε να επεκταθεί γεωγραφικά. Ακολουθεί επέκταση και σε άλλες αγορές της Ασίας και το 1999 εξασφαλίζει το 5% στα καταστήματα αφορολόγητων προϊόντων αλλά δημιουργεί και θυγατρικές εταιρείες σε χώρες, όπως η Γαλλία και η Αγγλία (athexgroup.gr, 2022).

Το 2002 πλέον η Folli Follie είχε εδραιωθεί σε Ευρώπη και Ασία, καθώς και στα καταστήματα των αφορολόγητων με τεράστια πρόοδο αλλά και προτίμηση από το αγοραστικό κοινό. Επιπλέον, το 2005 υπάρχει περαιτέρω ανάπτυξη και κατασκευάζεται το Attica, όπου γίνονται και τα εγκαίνια. Για το ελληνικό αγοραστικό κοινό είναι ένα μεγάλο «δώρο» και πλέον ό,τι χρειάζεται κάποιος μπορεί να το βρει σε αυτό το κατάστημα. Εν συνεχεία, το 2006 λαμβάνει μεγαλύτερο ποσοστό για τα καταστήματα αφορολόγητων και συνεχίζει με την εξαγορά της επιχείρησης Links oh London. Το 2007 δεν διστάζει να εξαγοράσει την Elmec Sport, εταιρεία που δραστηριοποιείται με τη χονδρική διάθεση ενδυμάτων, παπουτσιών και διάφορων άλλων προϊόντων με τη βοήθεια πάλι των καταστημάτων αφορολόγητων (ffgroup.com, 2022).

Επόμενο σημαντικό έτος είναι το 2008, όπου λαμβάνει όλο το ποσοστό της εταιρείας που ήταν θυγατρική της στην Ιαπωνία και το 2010 οι εταιρείες Folli Follie, Elmec Sport και τα καταστήματα αφορολόγητων γίνονται μία, όπου ονομάζεται FF Group. Την ίδια χρονιά η FF Group με την βοήθεια της Links of London έχουν την

τιμή να σχεδιάσουν τα κοσμήματα των Ολυμπιακών Αγώνων του Λονδίνου το 2012. Το επόμενο έτος, το 2011, μία επιχείρηση που είχε έδρα στην Κίνα, η Fosun International, συμφωνεί να λάβει το 9,5% της FF Group, ένα ποσοστό το οποίο αυξήθηκε στο 13,4% με την αύξηση κεφαλαίου.

Σε βάθος χρόνου ανοίγουν όλο και περισσότερα καταστήματα Attica και δημιουργεί συνεργασίες με πολλές εταιρείες αλλά και την αποκλειστικότητα της διανομής αρωμάτων της της Procter & Gamble Prestige αλλά και της Juicy Couture σε Ευρώπη, Αγγλία κ.α. Συνεχίζει με την Shiseido, τη Max Factor και αρκετές άλλες δημοφιλής εταιρείες. Το 2018 η FF Group δημιουργεί μία θυγατρική, την FF COSMETICS AE, που έχει σχέση με καλλυντικά και προϊόντα ομορφιάς ενώ στη συνέχεια δημιουργούν τη δική τους σειρά με αρώματα. Ακολούθως, το 2020 η εταιρεία με καινούργια διοικητικά πλέον στελέχη, ξεκινά ένα νέο project με το νέο κατάστημα με διάφορες εταιρείες, το «Collective» στην Ελλάδα, τη Ρουμανία και άλλες χώρες. Το 2021 δημιουργεί το γνωστό Factory Outlet Local, επίσης πολυκατάστημα και συνάπτει συνεργασία με την «International Celebrity Brands», τον αντιπρόσωπο της Celebrity USA Brands στον ελλαδικό χώρο αλλά και σε άλλες χώρες, ώστε να διανέμουν εταιρείες όπως η Kendall+Kylie και Beverly Hills Polo Club (ffgroup.com, 2022).

Όπως είναι ευκόλως κατανοητό η επιτυχία ήταν μεγάλη και τα καταστήματα Attica αλλά και οι εταιρείες που κατείχαν από τις πιο γνωστές στην Ελλάδα. Η κατάσταση όμως πήρε άλλη τροπή, όταν άρχισε να αμφισβητείται η επιτυχής σταδιοδρομία της. Η αρχή των νέων ότι κάτι δεν πήγαινε καλά με την εταιρεία ξεκίνησε όταν δημοσιεύτηκε έκθεση από το Quintessential Capital Management που δεν δίστασε να αμφισβητήσει τα οικονομικά δεδομένα που παρουσίαζε ο Όμιλος και να αναφέρει ότι μάλλον είναι πλασματικά. Έπειτα από αυτή την αναφορά στο όνομά της, καλέστηκε μία ελεγκτική εταιρεία, η Alvarez & Marsal μαζί και Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης Ισολογισμών να κάνουν έρευνα στα χρηματοοικονομικά δεδομένα του Ομίλου και να προχωρήσουν σε σαφή συμπεράσματα.

Τα συμπεράσματα που προέκυψαν ανέφεραν ότι η θυγατρική της FF Group της Ασίας, η Follie Follie Group APAC, το έτος 2001 παρουσίασε πλασματικά 355 εκατομμύρια δολάρια διαθέσιμα σε κεφάλαιο. Οι ιδρυτές της εταιρείας μαζί με στελέχη της κατασκεύαζαν και παρουσίαζαν επί 18 τουλάχιστον χρόνια παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις με σκοπό να εμφανίζουν αυξημένα κέρδη, μεγάλους τζίρους

και ταυτόχρονη αύξηση των εξόδων της, αφού ήθελαν να διογκώνουν και τα ίδια τα κεφάλαια. Αυτό έκανε την εταιρεία περιζήτητη και πολλοί επενδυτές ήθελαν να συνεργαστούν μαζί της εντός Ελλάδας αλλά και στο εξωτερικό, αφού παρουσιαζόταν αξιόπιστη και ικανή σε όλες τις πιστοληπτικές της αρμοδιότητες (Αντωνιάδης, 2020). Η παραποίηση αυτή των κερδών που εντοπίστηκε ήταν τεράστια και εν συνεχεία ανακαλύφθηκαν και πλαστογραφημένα τραπεζικά έγγραφα από γνωστή τράπεζα, που πλέον κινήθηκε νομικά κατά της εταιρείας (Σκούφου, 2019). Τα αναφερόμενα πραγματοποιήθηκαν σε τρεις περιόδους όπου η μία ακολούθησε την άλλη και πολλά δυσάρεστα γεγονότα επίσης.

Το 2001 ξεκίνησε η πρώτη περίοδος, από το 2007-2015 πραγματοποιήθηκε η δεύτερη, που πραγματοποιούνται πλασματικές συναλλαγές και από το 2015-2017, που οι πλασματικές συναλλαγές γίνονται άμεσες και κωδικοποιημένα με το όνομα «mergy-go-round» (Εμμανουήλ, 2019). Μέχρι και σήμερα η υπόθεση δεν έχει ολοκληρωθεί και δεν έχει παρουσιαστεί ένα πόρισμα για το τι ακριβώς έχει γίνει. Όμως υπάρχει ανοιχτή δικογραφία μετά από αίτηση οικονομικού εισαγγελέα αλλά η καθυστέρηση είναι έντονη σε πολλές από τις διαδικασίες, ειδικά στην ολοκλήρωση του οικονομικού ελέγχου το έτος 2017 από την εταιρεία PwC που αναφέρεται ως σκόπιμη. Όσα ανέφερε η εταιρεία κάνουν λόγο για κατάχρηση της αγοράς, προνόμια που είχε η εταιρεία και λάμβανε κατάλληλες πληροφορίες, δημοσιεύσεις εικονικών και πλασματικών οικονομικών καταστάσεων, παραβάσεις νομοθετικών ορίων και νόμων, παρακάμψεις ενημέρωσης του Διοικητικού Συμβουλίου και των στελεχών για το αν θα πρέπει να προχωρήσουν σε μεταφορές χρήματων και άλλων επενδύσεων, αποφασίζοντας μόνη της, κακή διαχείριση περιουσιακών στοιχείων και υπεξαίρεσεις αρκετών χρημάτων. Έπειτα από την παρουσίαση των δεδομένων από το Quintessential Capital Management, έγινε σαφές ότι χρειάζεται επιπλέον οικονομικός έλεγχος αφού μετά την έρευνα της Alvarez & Marshall, της Ernst & Young, που δήλωσε παραίτηση και της PriceWaterhouseCoopers διέλευση ότι ίσως όλες συνέβαλαν στην κάλυψή της, παρεμποδίζοντας τις διαδικασίες που έπρεπε να εκτελεστούν (Αντωνιάδης, 2020).

Ο ίδιος Όμιλος το 2018 θέλησε να ενημερώσει το κοινό σχετικά με τα γεγονότα που είχαν συντελεστεί το τελευταίο διάστημα και έπειτα από τις ξαφνικές αποκαλύψεις. Η εν λόγω ενημέρωση αναφέρει ότι η Follie Follie έπειτα από την αποκάλυψη των οικονομικών καταστάσεων, που σχετιζόταν με τις δράσεις της στην

Ασία, ανέθεσε στην εταιρεία Ernst & Young τον έλεγχο της με σκοπό να ελέγξει τα διαθέσιμα χρήματα, τα έξοδα που είχε η εταιρεία, τις υποχρεώσεις της και επιπλέον στοιχεία που είχαν σχέση με τους προμηθευτές και τις χορηγίες προϊόντων. Παράλληλα ανέθεσε στην Alvarez & Marsal τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων στις θυγατρικές τους εταιρείες που βρίσκονταν στην Ασία. Τέλος, ανέθεσε στην Rothschild να είναι ο πρώτος της οικονομικός σύμβουλος. Το ίδιο έτος οι διαδικασίες διαπραγματεύσεων στο χρηματιστήριο πήρε προσωρινή αναστολή αλλά από την πλευρά της η Follis Follie έκανε σαφές ότι είχε σκοπό να την ολοκληρωτική αποπληρωμή όλων των τρεχουσών υποχρεώσεων της που είχαν σχέση με την ίδια και τις θυγατρικές της σε όλες τις χώρες. Όντως, η ίδια προχωρούσε κανονικά προς την αποπληρωμή των εμπορικών της υποχρεώσεων και παρουσίαζε στο κοινό ότι υπήρχε ρευστότητα για να καλυφθούν όλες οι οικονομικές υποχρεώσεις της αλλά είχε και περαιτέρω δυνατότητα για να αυξήσει τη ρευστότητάς της αν το είχε ανάγκη. Όλες αυτές οι αναφορές όμως γίνονταν έχοντας την επίγνωση ότι υπάρχουν περιορισμοί στα προϊόντα της. Συνοπτικά, τον Ιούνιο του 2018 αναφέρεται ότι οι εταιρείες του Ομίλου σε Ευρώπη και στην Αμερική είχε κάποιες συγκεκριμένες υποχρεώσεις. Πρώτον, ένα δάνειο με κυμαινόμενο επιτόκιο, αξίας 51 εκατομμυρίων ευρώ, ομόλογα 249.5 εκατομμυρίων ευρώ, ομόλογα 150 εκατομμύρια ευρώ και πολλές άλλες.

Το 2018 η FF Group παρουσιάζει, μετά το πέρας του ελέγχου από την Alvarez & Marshal, τις αποκλίσεις των οικονομικών δεδομένων που εντόπισε η εταιρεία το 2017 και γενικότερα ότι σχετιζόταν με τις οικονομικές της καταστάσεις το συγκεκριμένο έτος. Επιπλέον, ανέφεραν ότι στόχος της εταιρείας ήταν η αληθινή καταγραφή των πραγματικών χρηματοοικονομικών δεδομένων του Ομίλου, η διαδικασία αναδιάρθρωσης και βελτίωσης όλων των λειτουργιών με σκοπό την πιο αποτελεσματική διεξαγωγή τους, η διαδικασία αναδιάρθρωσης των οικονομικών, η εφαρμογή νέου στρατηγικού πλάνου αλλά και επιχειρηματικής πορείας και η εξάλειψη των κινδύνων με την παράλληλη εφαρμογή αξιόπιστου εσωτερικού ελέγχου των οικονομικών και λογιστικών δεδομένων.

Αποτέλεσμα όλων των εξελίξεων ήταν η αλλαγή των στελεχών και της διοίκησης από όλες της θυγατρικές εταιρείες, καθώς και ο Εντεταλμένος Σύμβουλος και ο Οικονομικός Διευθυντής ενώ παράλληλα ο Rothschild παραιτείται. Σχετικά με τα οικονομικά της Όμιλος ανέφερε ότι βρίσκεται σε προσπάθεια ώστε να καταφέρει να

φέρει σε πέρας τις δυσκολίες που συναντούσε και να διορθώσει την κατάσταση στην οποία έφτασε με αρνητικές συνέπειες στη ρευστότητά της. Ήδη όμως η εταιρεία πιεζόταν από πολλά μέτωπα που είχε ανοίξει και από τις απαιτήσεις που είχαν από εκείνη που έπρεπε να πληρώσει τα καθήκοντά της. Δεν δίστασε να αναφέρει ότι βρισκόταν σε στάδιο διαπραγματεύσεων με τους προμηθευτές της για τη διευθέτηση των χρεών της με στόχο να πετύχει την επιβίωσή της. Στην ίδια ανακοίνωση, όπου αναφέρθηκαν όλα τα παραπάνω, δεν άργησε να αναφερθεί και η παραίτηση του Κουτσολιούτσου και της συζύγου του, που ξεκίνησαν αυτό το εγχείρημα.

Έπειτα από όλες τις αναφορές στην οικονομική απάτη της εταιρείας και τις παράνομες παραποιήσεις των οικονομικών δεδομένων της, πάγωσαν και δέσμευσαν όλους τους λογαριασμούς όλης της οικογένειας Κουτσολιούτσου αλλά και όλων των στελεχών του Διοικητικού Συμβουλίου. Εν συνεχεία, παρουσιάστηκε η απόφαση της Αρχής για πρακτικές ξεπλύματος χρήματος και δέσμευση όλων των περιουσιακών στοιχείων των στελεχών της αλλά και της ίδιας έπειτα από απόφαση που εξήγγειλε το δικαστήριο κατά της οικογένειας που ίδρυσε την εταιρεία, για δημιουργία εγκληματικής οργάνωσης και δράσεις εντός αυτής, εξαπάτηση του αγοραστικού και επενδυτικού κοινού, εφαρμογή πρακτικών που προωθούσαν ξέπλυμα μαύρου χρήματος, καταχρηστικές τάσεις προς το δημόσιο και πρακτικές χειραγώγησης ολόκληρης της αγοράς (Χρυσικόπουλος, 2019).

Επιπλέον, ανακοινώθηκε απαγόρευση για έξοδο εκτός χώρας, πρόστιμα από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς πολλών εκατομμυρίων ευρώ σε εννέα μέλη και στην εταιρεία το 2018 και το 2019 20 εκατομμύρια ευρώ για τον Κουτσολιούτσου και την οικογένειά του και επιπλέον επτά μέλη που κατείχαν υψηλές θέσεις στην εταιρεία κατά το 2016 (Σκουμπούρης, 2020). Έπειτα από αυτές τις εξελίξεις και όλες τις κατηγορίες που αντιμετώπιζε η εταιρεία, το 2020 η ανακρίτρια αποφάσισε να προφυλακιστεί οι επικεφαλής της εταιρείας για πολλά χρόνια, Δημήτρης και Τζώρτζης Κουτσολιούτσος μετά από σχεδόν δύο χρόνια, αφού ξεκίνησε η αναφορά στο σκάνδαλο. Εκείνοι έμειναν φυλακισμένοι μέχρι και το 2022, όπου αποφασίστηκε αποφυλάκιση με αρκετούς περιορισμούς και όρους, αφού δεν γινόταν να πάρει άλλο παράταση η εν λόγω ποινή τους με την παρέλευση 18μηνών και την δίκη που ακολούθησε για 13 άτομα εμπλεκόμενα στην υπόθεση, η οποία καθυστερούσε για ποικίλους λόγους και εμπόδια που δημιουργήθηκαν (Iaropsi.gr, 2022).

Τεράστιο πρόβλημα αντιμετώπισε και η ίδια η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, ειδικά ο πρόεδρος Χαράλαμπος Γκότσης, αφού η δικογραφία ανέφερε την εμπλοκή και τις ευθύνες της επιτροπής και τις αμφιβολίες που δημιουργήσαν τα μέλη της με τον τρόπο διαχείρισης της υπόθεσης μετά την αποκάλυψη του οικονομικού σκανδάλου. Οι ελεγκτικές επιτροπές και οι αρχές που παρακολουθούσαν την κατάσταση είχαν επιτρέψει τη διαπραγμάτευση μετοχής της εταιρείας στο Χρηματιστήριο για επιπλέον 20 ημέρες με ανυπολόγιστες συνέπειες για επενδυτές και προμηθευτές (Κόκκορης, 2020) την ώρα που ο Γκότσης θα δικαζόταν για παραβάσεις των καθηκόντων του και ηθελημένη απραξία σε περιπτώσεις που έπρεπε να έχει βρει λύσεις στα πολλά προβλήματα που είχαν παρουσιαστεί αφού βρέθηκε συνομιλία τους με τον Κουτσοϊούτσο (Κόκαλη, 2022).

Τέλος, αν και η Folli Follie υπήρξε από τις λίγες ελληνικές εταιρείες με τόσο μεγάλη επιτυχία και παγκόσμια εμβέλεια, με πολλές εταιρείες στην κατοχή της και πολλές συνεργασίες, η αναστάτωση που προκάλεσε το σκάνδαλο και η ζημία που προκλήθηκε ήταν τεράστια, λόγω της καλοστημένης αυτής απάτης που οργανώθηκε από τα στελέχη και την ίδια την εταιρεία. Το πλήγμα αυτό έφερε δυσφήμιση και απογοήτευση για τις ελληνικές επιχειρήσεις και τις φήμες που δημιουργήθηκαν γύρω από τους Έλληνες επιχειρηματίες, όπου οι επενδυτές πλέον δεν εμπιστεύονταν και κοιτούσαν υποτιμητικά, αφού τους θεωρούσαν συνεργούς σε μία παγκοσμίου φήμης απάτη οικονομικού ενδιαφέροντος, ειδικά σε μία σημαντική περίοδο για την ελληνική οικονομία, που προσπαθούσε να ανακάμψει λίγο καιρό πριν την λήξη των μνημονίων (Παλιούρης, 2018).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως ήδη έχει γίνει σαφές από όλα όσα έχουν αναφερθεί, η πρακτική της παραποίησης των οικονομικών στοιχείων και δεδομένων έχει αυξηθεί κατά πολύ, ειδικότερα την τελευταία δεκαετία και παγκοσμίως. Φυσικά, από την κατάσταση αυτή δεν έχει παραμείνει ανεπηρέαστη η Ελλάδα, όπως φάνηκε και από τα οικονομικά σκάνδαλα που έχουν πραγματοποιηθεί.

Σύμφωνα με αναφορά σε προηγούμενο κεφάλαιο, υπήρξαν τεράστιες οικονομικές απώλειες και πτωχεύσεις που προκλήθηκαν από τα οικονομικά σκάνδαλα

που ενεπλάκησαν πολλές επιχειρήσεις την τελευταία δεκαετία (Enron, Parmalat κ.α.) και έπληξαν πολλούς εμπλεκόμενους, όπως πελάτες, επενδυτές, στελέχη της εταιρείας ακόμη και την ίδια την κυβέρνηση και την κοινωνία. Οι οικονομικές αυτές απάτες, όταν έγιναν γνωστές κλόνισαν τους μηχανισμούς που διέθετε η λογιστική επιστήμη αλλά και η εταιρική διακυβέρνηση. Επιπλέον, η όλη κατάσταση κλόνισε την εμπιστοσύνη της αγοράς και του κοινού που ήθελε να επενδύσει και τους έκανε επιφυλακτικούς με τα μέλη των εταιρειών και τον τρόπο που έπρατταν. Ακόμα, έφερε πλήγμα ως προς την άποψη που δημιούργησε το αγοραστικό κοινό για την ποιότητα των εσωτερικών ελέγχων και το αν όσα ανέφεραν οι εταιρείες είναι αληθινά.

Αναφέρθηκε ήδη ποια ακριβώς είναι οι λόγοι και τα κίνητρα που οδηγούν σε παραποιήσεις και οικονομικά σκάνδαλα και σε δημιουργική λογιστική που εφαρμόζουν οι λογιστές των εταιρειών κατόπιν συνεννόησης αλλά συνεχίζουν να προκαλούν το ενδιαφέρον του επιστημονικού και ακαδημαϊκού κλάδου, οι οποίοι προσπαθούν να φανερώσουν πλήρως τα κίνητρα. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορέσουν να κατανοήσουν και τον τρόπο που λειτουργούν οι μηχανισμοί των απατών και μετέπειτα να παρουσιαστούν και οι τροποποιήσεις που θα μπορούσαν να συμβούν για να φέρουν βελτίωση της κατάστασης και της εξάλειψης των παράνομων πλασματικών οικονομικών δεδομένων.

Οι ίδιες οι βιβλιογραφικές πηγές αναφέρουν ότι το ζήτημα της παραποίησης και παραμόρφωσης των οικονομικών στοιχείων από τις ίδιες κι όλα τις επιχειρήσεις είναι αρκετά συχνό και αναφέρονται σε αυτό με τον όρο «Earnings Management» αλλά και με άλλους πολλούς που παρουσιάστηκαν στο σχετικό κεφάλαιο. Οι διεθνείς πηγές αναφέρουν ότι οι επιχειρήσεις που έχουν χαμηλές ζημιές και εκείνες που δεν παρουσιάζουν μεγάλες διακυμάνσεις από τα κέρδη που έχουν προβλέψει, οδηγούνται σε χειραγώγηση των οικονομικών τους καταστάσεων. Από την άλλη, στον ελλαδικό χώρο, οι περισσότερες περιπτώσεις σκανδάλων και χειραγωγήσεων οικονομικών καταστάσεων σχετιζόταν με τη διαδικασία μείωσης των κερδών ακολουθώντας τη διόγκωση των εξόδων τους με αποτέλεσμα να μειώνουν τη φορολογία τους. Όμως, όταν αυξήθηκε η τάση του να τοποθετούνται κεφάλαια στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών και την παράλληλη τάση της ενασχόλησης του κοινού με τις επενδύσεις, οι προσπάθειες για παραποιήσεις των οικονομικών δεδομένων ξεκίνησαν να δίνουν

βάρος στις αυξήσεις των εσόδων με αποτέλεσμα να μπορούν να παρουσιάζουν αύξηση των κερδών τους.

Για τον περιορισμό των παράνομων δράσεων και των παραποιήσεων των οικονομικών, καθοριστικό ρόλο πρέπει να κατέχουν οι ελεγκτές και οι ανάλογες επιτροπές που κάθε εταιρεία συνεργάζεται. Επιπλέον, ρόλο στον περιορισμό έχουν διάφορες αρχές που έχουν την εποπτεία αλλά και σημαντική είναι η θέση των οικονομικών αναλυτών. Έτσι, τα λογιστικά βιβλία και οι οικονομικές καταστάσεις πρέπει πάντα να είναι πιστοποιημένες από ορκωτούς ελεγκτές και επιπλέον για αυτό το σκοπό υπάρχει και η ανάλογη Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων, όπου σε συνεργασία με την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς αγωνίζονται για να μειώσουν τους κινδύνους παραποίησης και εξαπάτησης του κοινού που αναμένει να επενδύσει ή να αγοράσει κάποιο προϊόν (Moyes et al., 2006; Mohamed and Jomitin, 2014).

Ενδιαφέρον ζήτημα που αναδύεται καθώς κάποιος ερευνά για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων και των δεδομένων μίας εταιρείας, είναι εκείνο που σχετίζεται με την έκθεση ελέγχου που προκύπτει από τους ορκωτούς λογιστές και ελεγκτές. Το υλικό που προκύπτει από τους ελέγχους συνοδεύει τις οικονομικές καταστάσεις της εταιρείας είναι σημαντικό και χρήζει έρευνας. Με την έρευνα που θα πρέπει να διενεργηθεί, θα μπορούσαν να εμφανιστούν ακριβή συμπεράσματα αναφορικά με την εξελικτική πορεία της διοίκησης μίας εταιρείας. Σίγουρα αναγκαίο είναι να εντοπιστεί αν μία εταιρεία μόνη της λειτουργεί και ακολουθεί γενικά τεχνικές παραποίησης και προσπαθεί συνεχώς να παραπλανάει το κοινό της προς όφελός της ή αν αυτή την νοοτροπία την έχουν όλες οι εταιρείες που ανήκουν στον εν λόγω κλάδο δραστηριοποίησης. Στη βιβλιογραφία, υπάρχει επίσης ένα κενό που χρήζει έρευνας και σχετίζεται με τους κλάδους εκείνους που λειτουργούν με αυτούς τους τρόπους και ακολουθούν στο σύνολό τους το μονοπάτι της εξαπάτησης και της παρανομίας για να επωφεληθούν από τους επενδυτές.

Είναι αναγκαίο να γίνει σαφές ότι αν υπήρχε ένα αποτελεσματικό σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου αλλά και Εξωτερικού, ίσως τα παραπάνω να μπορούσαν να αποφευχθούν. Έτσι, κάθε εταιρεία πρέπει να λειτουργεί κάτω από τους αναφερόμενους ελέγχους, ώστε να μπορέσουν να μειωθούν δυσάρεστα φαινόμενα. Η δράση τους είναι καταλυτική και ελαχιστοποιούνται παρανομίες και παραποιήσεις των οικονομικών. Σίγουρα, δεν πρέπει απλά να υπάρχει ο ελεγκτής και η επιτροπή αλλά και να είναι

αποτελεσματικοί στο σύνολό τους, χωρίς να συνεργάζονται με μέλη της εταιρείας για να παραβιάσουν όσα πρεσβεύουν (Moyes et al., 2006; Mohamed and Jomitin, 2014).

Οι ευθύνες που έχουν οι ελεγκτές, ειδικά οι ορκωτοί, οι οποίοι είναι και παροδικοί, σε σχέση με τα οικονομικά σκάνδαλα είναι ύψιστες. Όπως, παρουσιάστηκε σε ανάλογο κεφάλαιο, η εταιρείες ελέγχου αντί να πράττουν τα καθήκοντά τους, κάλυπταν τις επιχειρήσεις μέχρι την τελική τους πτώχευση. Ο ελεγκτής πρέπει να διαθέτει κάποια βασικά χαρακτηριστικά για να μπορέσει να έχει αυτή τη θέση. Θα πρέπει να είναι αξιόπιστος, ηθικός, νομοταγής, να ελέγχει λεπτομερώς την επιχείρηση που έχει αναλάβει και να της τονίζει τυχόν σφάλματα και καταστάσεις που δεν φαίνονται αληθινές, ώστε να διορθωθεί κι εκείνη μελλοντικά και να μην οδηγηθεί σε αδιέξοδες καταστάσεις. Πρέπει να διαθέτουν αυστηρότητα και να είναι αμείλικτοι, καθώς δρουν μεμονωμένα και δεν αποτελούν μέλη της εταιρείας, ώστε να της βοηθούν να βγαίνουν εκτός ορίων, προτύπων και νόμων.

Αν υπάρχει μία περίπτωση να διασφαλιστεί ότι όλες οι διαδικασίες εντός μίας εταιρείας θα διακατέχονταν από αξιοπιστία και νομιμότητα, τότε η λύση είναι το σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης, που έχει στόχο την αύξηση της αξίας μίας επιχείρησης σε οικονομικό επίπεδο με την παράλληλη προστασία των συμφερόντων όλων των μελών και των μετόχων αλλά και των υπόλοιπων ατόμων που εμπλέκονται με αυτή.

Τέλος, είναι αναγκαία να γίνει σαφές ότι η κάθε εταιρεία θα πρέπει να είναι «ανοιχτή» και να δέχεται τον έλεγχο με θετική σκέψη, αφού έρχεται ώστε να τονίσει τα λάθη της και να τη βοηθήσει να τα διορθώσει. Θα πρέπει τα μέλη της εταιρείας και οι επιτροπές ελέγχου να κατέχουν μία θετική στάση έναντι του ελέγχου είτε είναι εσωτερικός είτε εξωτερικός. Επίσης, η εταιρεία θα πρέπει να επιθυμεί να ενημερώνεται συνεχώς για τα νέα δεδομένα του κλάδου, καθώς και των διαδικασιών χρηματοοικονομικού ενδιαφέροντος, των προτύπων και των αξιών που υπάρχουν σε κάθε επιχειρηματικό κλάδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενογλώσση

- Ali Shah, S. & Butt, S. (2011), Creative Accounting: A Tool to Help Companies in a Crisis or a Practice to Land Them into Crises, *International Conference on Business and Economics Research*, IPEDR Vol.16, Singapore.
- Altman, E. (1968). Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy. *Journal of Finance*, September: 589-609.
- Amat, O., Blake, J. & Dowds, J. (1999), The Ethics of creative accounting, *Working paper*, New Zealand.
- Balaciu, D., Bogdan, D. & Vladu, A. (2009), A brief review of creative accounting literature and its consequences in practice, *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, Vol. 11, No. 1, pp. 1- 10.
- Baralexis, S. (2004), "Creative accounting in small advancing countries: The Greek case", *Managerial Auditing Journal*, Vol. 19 No. 3, pp. 440-461. <https://doi.org/10.1108/02686900410524427>
- Berkowitz, A. L. (2002). *Enron: A professional's guide to the events, ethical issues, and proposed reforms*. Chicago: CCH Inc.
- Bora, J. & Saha, A. (2016), Creative accounting in financial reporting and its ethical perspective, *International Journal of Applied Research*, Vol. 2, No. 3, pp. 735-737.
- Caramanis, C. V. (1998). Assessing the impact of “liberalization” on auditor behaviour: accounting research in politically charged contexts. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 11 (5) : 562–92.
- Conroy, St., Emerson T. (2006). “Changing Ethical Attitudes: The Case of the Enron and ImClone Scandalsn”, *Social Science Quarterly*, vol. 87, Issue 2, Southwestern Social Science Association, pp. 395-410.
- Coram, P., Ferguson, C., & Moroney, R. (2006). *The value of internal audit in fraud detection*, Retrieved from http://www.theage.com.au/ed_docs/Fraud_paper.pdf. 1- 32.
- Easterwood, C. M. (1998). Takeovers and Incentives for Earnings Management: An Empirical Analysis. *Journal of Applied Business Research*, 14: 29-47.

- Fiserova, V. (2010), *Effects of creative accounting on the future of company*, working paper.
- Fisher, D. (2003). “Enron's Real Financials”, *Forbes magazine*. Retrieved from https://www.forbes.com/2003/02/03/cz_df_0203enron.html?sh=3d7a17012b03.
- Gledhill, J. (2003), “The Enron Scandal: Global Corporatism against Society”, *Social Analysis: The International Journal of Anthropology*, vol. 47, Issue 3, pp. 130-135.
- Green, S. (2004). *Manager's guide to the Sarbanes-Oxley Act: Improving internal controls to prevent fraud*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Hamilton, S. (2006). *Greed and corporate failure: The lessons from recent disasters*. New York: Palgrave Macmillan.
- Hassink, H., Meuwissen, R., & Bollen, L. (2010). Fraud detection, redress and reporting by auditors. *Managerial Auditing Journal*, 25 (9), 861-881.
- Healy, P. & Wahlen, J. (1999), A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting, *Accounting Horizons*, December 1999, Vol. 13, No. 4, pp. 365-383.
- Koutoupis, A. (2006). Corporate Governance & Business Risk Management Regulations and best Practices Impact on Internal Controls & Internal Audit Activities within Greek publicly listed enterprises, *Fourth European Academic Conference on Internal Audit and Corporate Governance, Wednesday 5th April, Thursday 6th April and Friday 7th April 2006, Supported by The Institute of Internal Auditors – UK and Ireland, Associazione Italiana Internal Auditors, Instituut van Internal Auditors Nederland and the European Confederation of Institutes of Internal Auditing*.
- Lal Bhasin, M. (2015), Survey of creative accounting practices: An empirical study, *Wulfenia journal*, Vol. 23, No. 1, pp. 1-20, Austria.
- Moyes, G. D., Young, R., & Din, H. F. (2013). Malaysian internal and external auditor perceptions of the effectiveness of red flags for detecting fraud. *International Journal of Auditing Technology*, 1 (1).
- Mohamed, N., & Jomitin, B. (2014). Application of fraud triangle in determining fraud risk: A case study of Malaysian local authority. *International Conference on Management No. 4* (pp. 420-432), Indonesia.

- Naser, K. (1993), *Creative Financial Accounting*, Prentice Hall.
- Petrascu, D., Tieanu, A., (2014). The Role of Internal Audit in Fraud Prevention and Detection, 21st International Economic Conference, *Procedia Economics and Finance*, 16, pp. 489-497.
- Popescu, L.M., Ashrafzadeh - Nişulescu, (2013), Detecting Creative Accounting Practices and their Impact on the Quality of Information Presented in Financial Statements, *Journal of Knowledge Management, Economics and Information Technology*, Vol. 3, No. 6, p. 1-13.
- Rajput, M. (2014), Creative accounting: Some aspects, *International Journal of Business and Administration Research Review*, Vol. 2, No.4, pp. 192-200.
- Rawashdeh, N. (2013), The Role of the Auditor in Verified of the Unethical Practices in Accounting, *International Journal of Scientific and Research Publications*, Volume 3, No. 7, pp. 1-9.
- Rezaee, Z. (2003), “*Hight-quality financial reporting: The six-legged stool. Strategic Finance*”, pp. 26-29.
- Sadka, G. (2006), *The Economic Consequences of Accounting Fraud in Product Markets: Theory and a Case from the US Telecommunications Industry (WorldCom)*, Columbia Business School, Columbia University. Retrieved from https://www0.gsb.columbia.edu/mygsb/faculty/research/pubfiles/2134/G_SA_DKA.pdf
- Salome, E., Ifeanyi, O., Marcel, E. & Echezonachi, O. (2012), The effect of creative accounting on job performance of accountants (auditors) in reporting financial statement Nigeria, *Arabian Journal of Business and Management Review*, Vo. 1, No. 9, pp. 1-30.
- Schwartz, M. (2003). *Power failure: The inside story of the collapse of Enron*. New York: Doubleday.
- Spathis, Ch., Doumpos, M. and Zopounidis, C. (2002), “Detecting falsified financial statements: a comparative study using multicriteria analysis and multivariate statistical techniques”, *European accounting Review*, Vol. 11 No.3, pp. 509-35
- Susmus, T. & Demirhan, D. (2013), Creative Accounting: A brief history and conceptual framework, *working paper 3rd Balkans and Middle East Countries Conference on Accounting and Accounting History between 19-22 June, 2013*.

- Tassadaq, F. & Malik, Q. (2015), Creative Accounting and Financial Reporting: Model Development and Empirical Testing, *International Journal of Economics and financial issues*, Vol. 5, No. 2, pp. 544-551.
- Taub, St. (2003), “Enron Scandal, the Sequel”, *Trade Journal*, Publication: CFO.com, New York.
- Wokukwu, K. (2015), Creative Accounting: Unethical Accounting and Financial Practices Designed To Boot Earnings and To Meet Financial Market Expectations, *Journal of Business & Economic Policy*, Vol. 2, No. 1, pp. 1-10.

Ελληνόγλωσση

- Αληφαντής Γ. (2010). *Ελεγκτική*, Εκδόσεις Πάμισος, Αθήνα.
- Γεωργακόπουλος, Θ. (1997), *Εισαγωγή στη δημόσια οικονομική*, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα.
- Γιαννούλης, Ι. (2007). *Σημειώσεις Ελεγκτικής*, Ηράκλειο.
- Γκίκας, Δ. (1997). «*Η Ανάλυση και οι Χρήσεις των Λογιστικών Καταστάσεων*». Εκδόσεις Μπένου.
- Γκίνογλου, Δ. (2004), *Φορολογική λογιστική*, Εκδόσεις Ανικούλα, Θεσσαλονίκη.
- Γρηγοράκος, Θ. (2005). «*Ανάλυση-Ερμηνεία του ΕΓΛΣ*», εκδόσεις Σάκκουλα.
- Δαγτόγλου, Π.Δ. *Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ.218-219.
- Δαμασκού, Α. (2012). *Αξιολόγηση Εθνικού Συστήματος Ακεραιότητας Ελλάδας*, Διεθνής Διαφάνεια, Ελλάς.
- Δρακοπούλου, Π. (2003) «*Η ελευθερία της απάτης*», ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ της ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2014). *Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απλά λόγια: Η καταπολέμηση της απάτης και της διαφθοράς από την ΕΕ*, Εκδόσεις 1049, Βρυξέλλες, Βέλγιο.
- Ζοπουνίδης, Κ., Χ. Γαγάνης. (2004) «*Λογιστικά εγκλήματα και μέθοδοι ανίχνευσης*», Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ.
- Ζοπουνίδης, Γ. (2009). *Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων*. Αθήνα: Κλειδάριθμος.

- Μπάλης, Θ. (1998). *Σύγχρονη Ελεγκτική «Εσωτερικός Έλεγχος»*, Εκδόσεις Αθανάσιος Σταμούλης, Αθήνα.
- Μπαραλέξης, Σ. (2001), *Η επινοητική λογιστική στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Μονογραφία, Αθήνα.
- Καζαντζής, Ι.Χ. (2006), *Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος. Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων*, Εκδόσεις Business Plus A.E., Πειραιάς.
- Κάντζος, Κ. (2001) *«Ανάλυση Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων»*, εκδόσεις Interbooks.
- Καραμάνης, Κ. (2008), *Σύγχρονη Ελεγκτική*, Εκδόσεις Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Κατσέλη, Λ. (2009). *Τα ερωτήματα που γεννά η χρηματοπιστωτική κρίση. Η Διεθνής Χρηματοπιστωτική Κρίση και η Ελλάδα*. Αθήνα: Economia Publishing.
- Κορομηλάς, Α.Γ. (2017). *«Φορολογικές Σημειώσεις.»*, Αθήνα.
- Κουλούρης, Β. (2003). *«Καθίζηση κερδών μετά την αναμόρφωση των ισολογισμών»*, Οικονομική ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.
- Κουλούρης, Β. (2003). *«Φόβοι τώρα για τους ισολογισμούς του 2002»*, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.
- Μπάρμπας, Ν. & Φινοκαλιώτης, Κ., (2011), *Δημόσια Οικονομικά, Φόροι, Δημόσια δάνεια & Δημόσιες δαπάνες*, 3η έκδοση, Εκδόσεις Σακούλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.
- Παπαδάτου, Θ. (2001). *Εσωτερικός και Εξωτερικός Έλεγχος Ανωνύμων Εταιριών (Εφαρμογές-Πρακτικά Θέματα)*, Εκδόσεις Σακκουλά, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.
- Παπαδόπουλος, Δ. (1985). *«Ανάλυση Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων της Επιχείρησης»*, εκδόσεις Κυριακίδη.
- Παπάς, Α. (1997). *Ελεγκτική*. Εκδοτικές Επιχειρήσεις «Το Οικονομικό». Αθήνα.
- Παπαστάθης, Π. (2003). *Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος στις Επιχειρήσεις-Οργανισμούς και η Πρακτική Εφαρμογή του*, Χορηγός ΟΠΑΠ, Αθήνα 2.
- Πετράκης, Π. Ε. (2011). *Η Ελληνική Οικονομία και η Κρίση: Προκλήσεις και Προοπτικές*. Αθήνα: Quaestor.

- Σελλάς, Σ. (1989), *Το ελληνικό φορολογικό σύστημα*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Σπαθής, Χ. (2002), “Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων”, *Λογιστής*, τεύχος 570, p.p. 1286-1294.
- Σπηλιωτόπουλος, Ε.Π. (2001). *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου*. Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα.
- Σταματάκης Ν. (2000). *Οικονομική της ανάπτυξης*, Εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα.
- Σταματόπουλος, Δ. & Καραβοκύρης, Α. (2020). *Φορολογία Εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, Ανάλυση – Ερμηνεία*, Εκδόσεις Σταματόπουλος, Αθήνα.
- Τζούμας, Ν. (2009). *Πολυπλοκότητα ελληνικού φορολογικού συστήματος, Φοροδιαφυγή παραοικονομία και φορολογική συνείδηση, Διπλωματική εργασία*, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων.
- Τότσης, Ν. Χ. (2018). «*ΚΩΔΙΚΑΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ (Ν. 4172/2013)*» Αθήνα.
- Τσακλαγκάνος, Α. (1987). *Ελεγκτική*, Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.
- Φίλος, Ι. (2004). *Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου Επιχειρήσεων*, Εκδόσεις: IQ Group Εκδόσεις, Αθήνα.
- Φίλος, Α. (2010). *Σημειώσεις, Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου Επιχειρήσεων*.
- Φλώρος, Α. (2010). *Φορολογική Λογιστική, Δ΄ έκδοση*, Εκδόσεις Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα.
- Χέβας, Δ. (2021). *Λογιστικά Θέματα Μεγάλων Επιχειρήσεων σύμφωνα με τα Ελληνικά & Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα*, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα.
- Ψειρίδου, Α. & Λιανός, Θ. (2015). *Μακροοικονομική. Βασικές αρχές και Προεκτάσεις*, Εκδόσεις ΣΕΑΒ, Αθήνα.

Διαδικτυακή

- <http://www.decd.sa.gov.au/pmia/pages/main/auditcontrol/?reFlag=1> [Accessed: 10 Jun 2019].
- <http://smallbusiness.chron.com/purpose-internal-controls-company-12116.html> [Accessed: 25 Jun 2019].

- <http://smallbusiness.chron.com/purpose-internal-control-3804.html>
[Accessed: 25 Jun 2019].
- Wikipedia.org (2022), Σκάνδαλο Enron. Ανακτήθηκε από https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%BA%CE%AC%CE%BDCE%B4%CE%B1%CE%BB%CE%BF_Enron .
- Economistas.gr (2019), Enron: Η ιστορία μιας αδιανόητης εταιρικής απάτης. Ανακτήθηκε από https://www.economistas.gr/diethni/8672_enron-i-istoria-mias-adianoitis-etairikisapatis .